

7  
Р. ПАКЛЕН

**ОСНОВИ  
НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО  
СВІТОГЛЯДУ**

**І  
УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ**

**ТОМ III**

**1.**

**1978  
ЧУЖИНА**

7  
Р. ПАКЛЕН

**ОСНОВИ  
НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО  
СВІТОГЛЯДУ  
І  
УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ**

ТОМ III

1978  
ЧУЖИНА

## ПЕРЕДМОВА ДО ІІІ ТОМУ.

---

Більше пів віка тому, німецький філософ Фрідріх Ніцше назвав добу, яку ми переживаємо "Віком панування мас". Наші читачі у першому томі мали нагоду пізнати, якою є кожна маса, згідно з характеристиками дослідників і психологів мас, як рівнож знають, що "маси" складаються тепер частіше з півінтелігентів, як з "темного народу" і в тому більш небезпечні в розумінні соціологічному.

Адже півінтелігентська маса є певна, що вона має високий розумовий рівень, а наявність у її складі різних фахівців ще скріплює її в тому переконанні. Це "дитина", яка себе вважає за дорослого.

В цьому лежить причина успішного поширення соціалістичних ідей, отже і комунізму, /а не в експлуатації робітництва, бо ж і націоналізм стоїть за радикальне оздоровлення відносин в межах нації/ які в своїй сумі є значно примітивніші, а тим самим і значно приступніші за ідеї націоналістичні.

Розуміння націоналістичного світогляду вимагає, як досить великої суми енциклопедичних /загальних/ знань, так і вміння с а м о с т і й н о помічати та робити висновки з баченого. Соціалістичні ідеї натомість є такі ж "ясні" і "очевидні" та "зрозумілі", як ті <sup>казки</sup> котрі з такою охотою та розумінням слухають діти до восьми років.

Маси інстинктивно бояться "грубих" книжок, які "худять" і які треба р о з у м і т и. Вони воліють приступне "зreferовання" в часопису в кількох словах, якому вірять так, як дитина-казці. Щоб не виглядало це на бездоказове твердження, нагадаємо хоча б такий факт: дуже багато представників української інтелігентської та півінтелігентської маси жило в Німеччині перед другою світовою війною і мала змогу читати "Mein Kampf" книжку, яку ми не можемо зачислити навіть до дуже "грубих", а тим більше - до наукових. Проте, вони воліли читати часописні статті та на підставі них розуміти німецьку політику. Всі ми могли бачити, що р е а л і з а ц і я ідей виразно виложеної Гітлером у тій книзі була для української інтелігентської маси... громом з ясного неба, а і той "грим" у формі винищеної інтелігенції та селянства, у формі спалених сел і міст - ще був для деяких, особливо типових "слухачів казок" - за слабим! Вони будували далі гороскопи на підставі чергових передовиць, читаної ними преси!

Другим прикладом є твори Леніна, які не лише по московські, але й по українські були видані і які влада засхочувала читати. З цих творів цілком ясно, що Ленін, стояв за збереження і поширення московської імперії, за поступову асиміляцію всіх народів з москвинами /але в жодному випадкові не за асиміляцію москвинів з іншими/, за асиміляцію українців спочатку політичну, а потім і добровільну - культурну та за збереження

у своїй чистоті московської мови, культури і почуття окремішності та вищості московського народу.

Це все написано в творах Леніна цілком ясно, а проте... навіть ті, що їх читають, НЕ БАЧАТЬ НАПИСАНОГО; бо... бо в "передмові" та коментарях сказано щось інше.

Так в уяві має імперіаліст і шовініст А. Пушкін - обертається в "вільно любного приятеля вільности народів", так москвофіл Драгоманів - обертається в "українського націоналіста" /див. С. Ффремов Іст. укр. письменства/ і так українські націоналісти типу Шевченка, Л. Українки та інші обертаються в "бунтарів" проти режиму і буржуазії ... Творяться для дорослих дітей міти, казки, які існують і заступають дійсність...

Існують також /далекі від правди!/ міти і про українське відродження, починаючи від XIX віку і про визвольну боротьбу 1917-20 років і про пізніші роки. Ці міти безнастанно повторюють на всі лади "повчаючи", "наша" преса, захоплена голітами, що вилізли з "троянського коня".

Ми свідомі того, що книжка друкована на цикльостилі в обмеженій кількості примірників, книжка, котра вимагає д у м а н я, не може ставити чоло тому галасу й реву, яким переконує своїх "вірних" наша і не наша преса. Ми свідомі того, що ця праця не може спинити Панургової отари, яка стрімголов за першою вівцею кидається в море.

А проте... Проте **ВВАЖАЄМО КОНЕЧНИМ, ЩОБ ПРАВДА БУЛА ОПУБЛІКОВАНА**, бачимо в тому свій обов'язок і віримо, що знайдеться хоч мала кількість осіб, які хотітимуть знати правду і потребуватимуть її для дальшої боротьби.

З цією метою знайомимо коротко читачів з історією розвитку української націоналістичної думки і реферуємо ідеї ширені більше пів віка Д. Донцовим.

Донцов - був "за важкий" для маси і тому не лише мало, жакливо мало людей засвоїло і зрозуміло те, що він писав, але й могли собі вороги українського націоналізму дозволити приписувати Донцову самі ріжноманітні власні вигадки, метою в його особі скомпромітувати український націоналізм.

Ми багато місця уділяємо викладові ідей ширених Донцовим, з якого видно, що ті ідеї НЕ РІЖНЯТЬСЯ в головному від ідей, які засовує том перший цієї праці.

На закінчення тому додаєм ряд матеріялів, які ілюструють методи, що ними послуговуються вороги українського націоналізму. Ці матеріяли не лише можуть послужити українському об'єктивному історикові /як що такий буде/, але й допоможуть читачеві самому орієнтуватися в антинаціоналістичній кампанії.

Як би ні поставилися "алостоли мас" до цього тому нашої праці, автор його уважав своїм моральним і національним обов'язком написати те, що написано, а йому присвічувало бажання **п о с л у ж и т и п р а в д і.**

## I. МАНІВЦЬМИ ДО ВЛАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ

-----  
/Етапи розвитку української національної та націоналістичної думки/.

У попередніх розділах ми намагалися, як лише можливо коротше, з'ясувати підставові істини, котрі, хоча належать до багатьох наук, які пробують з'ясувати різноманітні і численні прояви одного в своїй істоті буття, створеного і керованого єдиною Силою, єдиним Богом, - проте всі ті підставові істини вкупі творять /як це і мусить бути/ єдиний, гармонійний, логічно-пов'язаний світогляд. Інакше могло би бути лише в тому випадкові, коли б життя світу було не чимось органічно-суцільним, тільки частичним накопиченням випадків і випадкових протиріч.

Те, що людська наука досі була встані дослідити і дослідила, - **ВИЯВИЛО ЄДНІСТЬ ПЛАНУ І ЄДНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ЗАКОНІВ, ЯКИМ УСЕ ПІДЛЯГАЄ**, - це б то є д н і с т ь існуючого, яка криється за повірною різноманітністю.

Безумовно, коли б не скромні розміри цієї праці, то слід би було порушити і розглянути ще цілий ряд питань, а деякі з порушених - висвітлити багато докладніше.

З'ясування деяких питань, про які так чи інакше доведеться говорити в дальших томах - ми, щоб не повторюватися, залишили для тієї частини.

Докладніше ж з'ясування проблем тут не порушених, або порушених побіжно, - це справа майбутнього.

Суцільний, вироблений світогляд має величезне значіння, політичний же програм стоїть до світогляду /або що найменше - повинен стояти/ навіть не у відношенню "конспекту" до повного викладу, тільки скорше у відношенні напр. технічного приладу до тих теоретичних наук, які були застосовані для його сконструювання.

Відношення світогляду до програму - це відношення атомової фізики до атомової бомби, законів механіки і авіації - до літака, військової науки - до військового статуту і т.п., але й ці порівняння ще не з'ясовують усього.

Так би мовити "підставових" світоглядів є в "обігу" кілька типів, але вони, по-перше, не є і не можуть бути всі одночасно правильними /ПРАВИЛЬНИМ, або краще сказати близьким до правди, Є ЛИШ ОДИН/, хоча всі можуть якийсь час "служити", цілком так, як можна посуватися не лише правильним, але й помилковим шляхом /самоєрозуміло - в другому випадку матимемо НЕБАЖАНІ НАСЛІДКИ/. По-друге - і правильний світогляд є підставою до р і ж н и х практичних теж і конкретних цілей для р і ж н и х н а ц і й. Це Н Е значить, що правильний світогляд є хоча частково відносним, що визнає відносність, ні!

Одна є основа, одні виразні і недвозначні закони, обов'язуючі все і вся, одні для всієї природи, отже і для всіх націй, але кожна нація може /і повинна!/ намагатися використати їх у власному інтересі, інтереси ж їх аж ніяк не тотожні. Цю думку з'ясовує хоча б такий приклад: той самий закон природи, те саме бажання жити, змушує щупака намагатися зловити одну з тих рибок, якими він харчується, але ж не що інше змушує й кожен з тих риб намагатися втекти від того щупака. Закон - той же, поступовання - різне.

Світогляд - так, як напр. окулістика, - є добрий і для "далекозорих"

і для "короткозорих", але вже програм - це так як ті чи інші окуляри, що їх треба допасувати до очей людини, яка їх носить. Програм вже має бути "допасований" для тої нації, яка ним користується, але "за ним" мусить стояти правильний, опрацьований світогляд.

Наші "політики" подібні до того, хто нагледівши у знайомого гарні на вигляд окуляри, купує собі "такі самі" і вперто намагається ними послуговуватися. Справді, можна "змайструвати" програм на основі довільно взятого чужого програму, але він, подібно до недопасованих окулярів, не надаватиметься для нації, що це була його творцем; можна йти згідно з ним, але він приведе туди, куди приводить помилково обраний шлях. Навіть добрий програм, опертий на правильному світогляді, - надається лише для народу, що його створив, бо різні народи - мають різні інтереси, території, властивості, умови і т.д. і т.д., хоча світогляд, на якому він спирається, надаватиметься для всіх народів.

Але ПРАВИЛЬНИЙ програм можна укласти ЛИШЕ маючи ПРАВИЛЬНИЙ світогляд. Укладаючи його, мусимо виходити з ДУХУ І ПІДСТАВОВИХ ТВЕРДЖЕНЬ світогляду, маючи однак увесь час на увазі ДІЙСНІ ПОТРЕБИ НАЦІЇ, ЦІЛІ, КОТРИХ ЗДІЙСНЕННЯ Є ПЕРЕДУМОВОЮ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ НАШОЇ НАЦІЇ, І дані, котрими може диспонувати нація. Усталити ж, що САМЕ потребує НАША НАЦІЯ для всебічного і правильного розвитку, та раціонально використати її укріті сили, МОЖЕМО - ЛИШЕ МАЮЧИ ПРАВИЛЬНИЙ СВІТОГЛЯД.

Правильність цього є звичайно абсолютно незрозуміла для людей, що звикли жити з "мозаїковим світоглядом" /це б то, без жодного/, що підпадаючи чужим впливам, настроям, захопленням чи "овечьому гону", міняли і міняють "орієнтації", кидаються раз в один, раз у другий бік, міняють не лише свою мету, але й критерії вартостей, під впливом "подуву вітерця". Ті люди, блукаючи океаном життя без доброго компасу, стало пояснюють свої блукання і невміння досягнути мету, не браком компасу і незнанням шляху /а то й мети/, - тільки обов'язково "примхами долі", примхами, які мовляв, є "важко передбачити".

Тут мусимо нагадати, що колись люди не вміли передбачати не лише затьми сонця, або появи комети, а навіть перебігу найзвичайнішої тої чи іншої хвороби, не кажучи вже про невміння виплекати потрібний рід рослин чи тварин. Нині природничі та суспільні науки, при всій своїй неповноті, все ж усталили дуже багато невідомого раніше, і тому не мають найменшого виправдання ті наші "політики", які, не бажаючи завдавати собі труда і вчинитися, воліють нагадувати колишніх ворожбитів, що тисячі років тому без допомоги науки "вгадували" майбутнє, пояснювали небесні явища і чарами "впливали" на біг життя.

На великий наш жаль, майже увесь український рух від моменту так зв. "відродження" є частково сновиганням без жодного світогляду, а частково - шуканням напощки ЗАГУБЛЕНОГО власного шляху і власного світогляду.

Щоб правильно зрозуміти цей процес, мусимо звернути нашу увагу на дуже важливі та безперечно добре з'ясовані французьким соціологом Габріелем Тардом закони наслідування, до праці котрого /"Закони наслідування" і відсилаємо наших читачів.

Ця праця між іншим з'ясовує й те, чого кожен "дарвініст" і так

повинен був сподіватися, а саме, що людина, під оглядом майже нестримного нахилу до наслідування, дуже мало різниться від свого близького родича - мавпи. Лише цим нахилом можна також пояснити кожен "моду", нахил нижчих суспільних верств переймати одяги і звички вище стоячих, нахил одних народів наслідувати інші, нахил дикунів наслідувати людей цивілізованих і т.д.

В основному цей нахил є для людини корисний, хоча б уже тому, що людська дитина, завдяки тому нахилу переймає охоче досвід і знання батьків, але безперечно, наслідуючи, в першу чергу людина переймає те, що їй вражає безпосередньо, те, що бачить, - отже зовнішнє.

Це особливо помітне, коли ми звернемо увагу на дикунів, на те, що саме вони в першу чергу переймають від людей більш культурних. Їїно по перейнятій формі, поволі починає перейматися дух, істотно, але також - спочатку - фраза, яскравіше висловлена думка, а шойно потім цілість, важливе в усій його всебічності. Тому особливий успіх мають початково найбільш поширені й вражаючі /"революційні"/ ідеї, яких глибшим змістом, генезом ніхто не переймається і не намагається їх перевірити. Саме так підхоплені ідеї й творять "мозаїкові" світогляди. Подібні ідеї завжди є "під рукою", тоді, як ґрунтовне пізнання здобутків знання і витворення світогляду потребує і праці і зусилля.

Щоб творити власне, треба не лише цілковито усвідомити собі невідповідність тої чи іншої концепції, тої чи іншої ідеї, що їй, здавалося, можна було без труду перейняти: треба не тільки те все зрозуміти /дорости/, але й перерости!

Діяння законів наслідування мусимо приймати під увагу поруч зі не може важливішим чинником - впливом всякої держави /у нашому випадкові - чужої/ на формовання поглядів усякого інтелігента, щоб зрозуміти причини такого довгого і трудного блукання манівцями чужих ідеологій в добі так зв. українського "відродження".

Тут ми мусимо нагадати читачам, що після полтавської поразки еліта нації української була або фізично винищена /кращі представники були закатовані, заслані, інші ж знова опинилися, відступаючи з армією, - на еміграції/, або були стероризована і здеморалізована. Перспективу якогось розвитку біологічного одержали, в умовах московської окупації, лише найбільш безхребетні елементи, що зрадили власну націю. З них у першу чергу і зі здеморалізованих решток старшини почали москвини виховувати собі помішників - обслугу ворожого нам державного апарату. Почався процес обмосковлення, який полягав не лише в тому, як це де хто собі хибно уявляє, що ті московські вихованці починали "цуратися рідної мови і всього народу", але у виPLEканні цілком нового психологічного типа, покруча зі спеціальними корисними для наших ворогів прикметами. У нас дуже поширена ще й досі примітивна вигадка "народників" наших про те, що "пани зрадили свій нарід", але нарід виявив свою надзвичайну відпорність. Справа тимчасом представлялася інакше. Щоб краще зрозуміти істоту речі, звернемося до прикладу.

Ми знаємо, що людина для своїх власних потреб виPLEкала два типи коня: а/ англійського чи арабського бігуна, легкого, прудкого, звинного, зі стрункою будовою тіла, і б/ важкого, великого, масивного, з тричі грубшими ногами, повільного, але надзвичайно сильного тягарового коня. Чи могли ж у того тягарового коня виявлятися властивості арабського коня? Чи його

"заслугою" є, що в ньому розвивалася міць, але не прудкість? І нарешті - чи ті прикмети, якими відзначається кожен з тих родів, не є цілком виплеканою людиною?

У випадкові, коли держава, особливо чужа держава, опанувавши якийсь терен, протягом довгого часу впливає на весь біг життя, - вона, так як людина в наведеному прикладі, виплекує собі тих, яких їй потрібно, "підданих" чи "громадян". Московська царська держава мала таку структуру, що селянство і менш заможне козацтво могло і мало в ній виконувати дві функції: - своєю працею витворювати багатства /головно хліб, та інші продукти/, а також постачати людський матеріал, гарматне м'ясо, для нових підбоїв. Тому, до революції, держава московська не надто дбала про обмосковлення цих мас і ці маси лише вже в ХХ віці починають бути об'єктом поважнішої денационалізаційної акції. "Господаря не цікавить, чи його кінь ірже, чи мукає, аби тягнув добре плуга".

Інша функція припадала інтелігенції в такій державі. Вона мала обслуговувати апарат ворожої держави, держави московської, в її інтересі. Отже, так само, як неможливо припустити щоб вправний скотар, бажаючи виплекати арабського коня, виплекав би несподівано биндюга, - так не можна припустити, щоб організована держава, протягом двох сот літ, маючи в руках усе шкільництво /аж до високого включно/ і контролюючи, за допомогою цензури, фондів, Академій, нагород і поліції: науку, літературу, мистецтво, і пресу, - виплекала собі інтелігента, який би відзначався тими прикметами, які вона виплекати хотіла. Шкільні програми, діяльність академій, преса, - все "творило інтелігента", інтелігента московського НЕ ЛИШЕ МОВОЮ, А ЦІЛИМ СВОЇМ СВІТОГЛЯДОМ. Московська державна свідомість, московська правосвідомість, московське розуміння всього, що діялось в людському світі, - було основною складовою частиною тієї "освіти", яку набувала, разом з наукою, українська інтелігенція. Це все було так глибоко закорінене в українському інтелігенті /бо це ж належало саме до таких прикмет, як ті, які свідомо виплекує людина в арабському верхівці, або в биндюгові/, що вони по літах визвольної боротьби і по літах еміграції, не можуть визбутися того, що засіяне було окупантами в душах "свідомих українців", українських діячів. Биндюгові важко і чудно брати участь у перерегонах, заховуватися так, як арабський кінь. Це не фраза і не перебільшення. В дальшому викладі читач знайде безліч доказів правдивості того, що ми тут сказали /це ж було одною з головних причин неуспіху боротьби з Московщиною в роках 1917 - 21/, на цьому ж місці подаємо лише два приклади, просто лише для ілюстрації.

Перший приклад: проф. Д. Дорошенко в часописі "Наш вік" з 21/У 1949 р. /Канада/ виступив зі статтею, яка самими демагагічними способами, що не личили би професорові, боронить Драгоманова, заперечуючи те, що жоден вчений не повинен би був заперечувати, це б то написання Драгомановим того, що він справді написав. Подиктована ця стаття тими почуваннями, які будять у Д. Дорошенка москвофільські ідеї Драгоманова. Цей рецидив прихованого "малоросіяництва" спонукав проф. Д. Дорошенка до написання в цій же статті такого, широкого признання: "у своїй ідейній еволюції я... ПЕРЕБУВ ст а н з а х о п л е н н я ідеєю політичної самостійності України".

Отже для цього українського історика і бувш. українського міністра, ідея самостійності - це щось таке, як би "гріх молодости", княцьке захоп-



Другий приклад: у роках першої світової війни та в періоді визвольної боротьби існувало на Україні "Братство Самостійників". Запитуюмо: чи можна собі уявити француза, англійця, чи німця чи американця "самостійника"? Очевидно ні! Навіть ті прихильники Торреса, які виконувть накази Москви, наївно думакть, що самостійність Франції є чимсь таким самозрозумілим, що немає небезпеки її втратити! Тимчасом київська філія /властиво централа/ "Самостійницького Братства" в день революції мала ЛИШЕ ДВАДЦЯТЬ СІМ ЧЛЕНІВ, а вже навіть по другому універсалі, публічний виступ будь-кого з ідеєю самостійности України ще викликав загальне обурення українських ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ /інтелігентів/, нагінку провокаційну й демагогічну контракцію, яка не перебирала в засобах /див. Л.Н.В. Характерник: Згадки з минулого, Юрик: Військові з'їзди і т.д./.

Українські інтелігенти були в найліпшому випадкові, як бачимо, українськими регіональними патріотами, провінціалами, представниками провінції ЧУЖОЇ імперії, яку вони вважали ЗА СВОЮ і уважали кожного ворога тої імперії - своїм ворогом, те ж розуміння відносин у світі, яке їм прищепили москвини, - уважали за єдино-правильне, за ВЗАГАЛІ "державницьке", а не московсько-імперське.

Хоча ми цього не будемо далі повторювати і нагадувати, але ЗВЕРТАЄМО УВАГУ, ЩО ЛИШЕ УВЕСЬ ЧАС ПАМ'ЯТАЮЧИ СКАЗАНЕ ШОЙНО, - ЗМОЖЕМО ПРАВИЛЬНО РОЗУМІТИ ДАЛЬШІ ФАКТИ І ПОДІЇ.

В добу т.зв. "відродження" український інтелігент /продукт московської школи, впливу своїх попередників вивчених у тій же школі, московського інтелігентського оточення і московської культури та московських революційних течій/ навіть, коли в наслідок діяння законів наслідування і переймав щось - то здебільшого МЕХАНІЧНО, в московській редакції і то саме те, що й москвинів захоплювало. Лише дуже нечисленні українські писання наддніпрянців були вільні від такого москвофільства /Шевченко, Л. Українка, Руданський, Донцов та інші/.

Тому майже не можемо й досі говорити про існування справді незалежної /ідеологічно/ УКРАЇНСЬКОЇ науки, літератури й публіцистики, яка утворювала б вистарчаючо міцний ґрунт для зростання нового покоління справді українських інтелігентів-націоналістів.

Пересічний сучасний український "націоналіст" є начинений "чужорідними" /народницькими, соціалістичними, ліберально-демократичними і т.д./ ідеями так, як бувало колись начинене великодне порося начинкою різного складу. Такий "націоналіст", наслідком того, вихваляє Драгоманова, найчастіше, як кажуть москвини "по наслишке" /були такі статті хоча б в "Українському голосі" в 1931 році, або в студеньському журналі, в році... 1947/!

Такий "націоналіст" вихваляє найчастіше Драгоманова не перечаючи і двацятій частини написаного Драгомановим, ширить одночасно в істоті своїй соціалістичні ідеї, що випливають з матеріалістично-класового розуміння суспільних процесів, захоплюється "Мином Мазайлом" чи іншим "малахіяństwом", а націоналістичному молоднякові радить пізнавати минуле на підставі праць... Гуслиного та Омобліна, хоча ці два останні нищать український націоналізм у корені і фальшують наше минуле. Такий "націоналіст" вчить історію письменства хоча би з праць Фремова, історію громадсько-політичних і національних рухів до революції з праць соціал-революціонера Охримовича чи соціал-демократа В. Дорощенка, а визвольна боротьба стає йому "ясною" на підставі писаних з метою партійної

пропаганди, крайнє тенденційних "Матеріалів до історії української революції" Христюка, чи ще більше тенденційних скриптів п. Феденка, і антиісторичної історії визвольних змагань Ісаака Мазепи.

Пізнійше животіння окупованої України такий "націоналіст" бачить, в ліпшому випадкові, очима вихованця окупантів, захоплюючися "ваплітянами" і іншими комуністичними "досягненнями".

Націоналістичні фрази, перейняті таким "націоналістом" без розуміння істоти націоналізму, будуть личити йому так, як бритва і краватка мавпі перед дзеркалом.

Для яскравішого з'ясування, ми тут може де-що згущуємо барви темні, але робимо це не з метою оскаржування когось, лише з метою висвітлення творення духового обличчя сучасного "українства", починаючи від часів автора "Історії Русів" чи часів Кирила Розумовського - одного з наших "квіслінгів", аж до нині.

Всі вони, очевидно, по-своєму любили Україну, як свій "рідний край", як "тіснішу батьківщину", але самоозуміло, ці люди ріжнилися від українців часів Хмельницького, від однодумців Орлика чи Мазепи так, як ріжниться провансальський, або навіть савойський "патріотизм" від французького патріотизму справжнього француза.

І тому /а також з інших причин/ не слід думати, що ми аж так надто згущуємо барви. Ми могли би подати дуже й дуже багато доказів у правильності і об'єктивності сказаного, але обмежимося до одного, нижче поданого, який власне розповідає про те, як складався світогляд націоналістичного діяча і то аж ніяк не рядовика.

В. Мартинець, член проводу організованих націоналістів, редактор їхніх пресових органів, у своїй книжці "Українське підпілля", ось що сам розповідає про свою політичну підготовку:

"Вийшовши в 1916 р. з шкільної лави на війну, я при війську не мав змоги нічого читати, і не багато змінилося й потім, під час перебування у Львові до 1923 року, бо весь час забирала мені суспільно-громадська діяльність. Це вже було надзвичайним, що я зміг студіювати економічні й правничі науки, приписані в університеті й на курсі абітурієнтів" /"Українське підпілля" 1949 рік ст. 147/.

Отже автор тих слів не мав нормально скінченої середньої освіти і "за браком часу" ледве "зміг студіювати" те, що викладалося на приватно урядженому курсі абітурієнтів і нелегальному університеті<sup>х</sup>, що більше ховався і втікав, як займався наукою. Щойно в Празі В. Мартинець знайшов час на доповнення освіти шляхом хаотичного випадкового читання. - "Я просто накидався на книжки, неначе б хотів надолужити минуле", - пише він, - "я тоді запізнався з творами Донцова, Липинського, Старосольського, Бочковського, Левицького та інш., не говорячи, що був я в курсі /?/ всіх українських політичних видань цього часу; далі познайомився з творами і ідеями Маркса, Енгельса, Кавцького, Зомбарта, Масарика, Халупного, Радля, Челлена, Бердяєва, Маслова, Леніна та багатьох інших, а врешті просто "пожирав" твори світової красної літератури... Стільки, скільки читав я в найближчі чотири роки, не довелося мені читати ні перед тим, ні потім". /там же, ст. 147/.

х/ Під оглядом науковим, самоозуміло, те все залишило надто багато до жадання.

Як бачимо - жадної системи, жодного свідомого вибирання чи добирання ділянок знання і авторів з метою заповнити численні темні місця свесі освіти, обхопити і пізнати цілість. Особливо вражає повний брак зацікавлення науками природничими і світом, в якому живемо. Ані одного астронома /навіть хоч би популяризатора!/, ані одного геолога, біолога, зоолога, географа, хеміка, як рівнож жодного репрезента релігії не удостоїлося трапити серед авторів, які вважав нині Мартинець вартими того, щоб їх назвати серед читаних. Тут ще раз слід нагадати, що п. Мартинець не мав навіть того мінімуму, який дає добра середня школа нормального часу.

Названі ж ним автори - це переважно ті автори, про яких "говорилосся" серед празької молоді й публіки, або якими жонглювали суггестіонери популярної преси. Тут усе змішалось на купу, в якій й число переважують самоозуміло автори антинаціоналістичні. В. Мартинець /як на жаль і багато інших/ знаходив напр. час на читання /серед українських авторів/ плитких поверхових книжок Левицького, але не відомо, чи знайшов він час на Ів. Джиджору, В. Томашевського, Хв. Вовка, М. Грушевського /історичні праці/, Л. Чагельського, С. Смаль-Стоцького та інших. Читав він К. Маркса, Кавтського і Леніна /хочемо вірити, що хоча б важливіші їхні праці він читав уважно і в цілості/, але не бачимо не лише Ш. Жіда, Бернштайна, Лясага, а тим більше Ч. Дарвіна чи хочби Нікольського, але і Ферреро, Шпенглера і Ф. Ніцше, Г. Спенсера, Сореля, Брінга, Дегерма, Уорда, Бенсона, Коррадіні, Емерсона, Ле Бона, В. Парето, Діригайма, Барреса, Карляйля та інші. Отже, коли навіть погодитися з "салаткою" з авторів і читати так, як ми їх подали - то все ж мусимо підкреслити, що у В. Мартинця надто багато місця уделено авторам певного напрямку, що надто мало має спільного з націоналізмом! Тому, ми не можемо дивуватися з одного боку тій саламасі, яка заміняє у багатьох "націоналістів" /по назві/ - націоналістичний світогляд, а з другого надто великій вибачливості для всякого червоного драгоманівства і провансальства, при одночасному нерозумінню всякого націоналізму.

Щойно згадуваний автор свідчить, що у студентів, викликали "зацікавлення" виступи Донцова, писання Липинського і "новий українізаційний курс" на окупованій Україні, що його приїзджали пропагувати закордоном Тигина, Хвильовий і А. Любченко.

Словом і п. В. Мартинець і студенство в своїй масі не вглядали в алі і поверховно сприймали все разом немов якесь "вар'єте", ПІДХОДЯЧИ ДО СПРАВ ПОЛІТИКИ "ПО ОБИВАТЕЛЬСЬКИ", як той мішанин, для якого істота тих справ - книга за сіма печатками!

Інші автори, як побачить читач у частині третій, стверджують те ж саме. В. Мартинець належав ще до кращих, не дурно ж він підкреслює, що його, як ЗНАВЦЯ ідеологічно-політичних справ, призначено було редактором.

З того всього випливає, що хоча у молоді між двома війнами був ширший запал, був потяг до чину, був героїзм і самопосвята, був навіть той український патріотизм /особливо у західньо-української молоді/, якого не доставало часто у попереднього покоління, але справжньої націоналістичної і політичної свідомості не було.

Про рівень освіти політичної й національної навіть молоді між двома війнами, свідчить факт, що в праці, яка вимовляє не абі які амбіції її автора, що з виглядом "доктора Бессервіссера" критикує

одних, очеркює других /напр. Донцова/, автор її - В. Мартинець, коли хоче переконуюче висвітлити подію, чи зхарактеризувати добу, спираючись на авторитет науки, цитує з... підручника для першої класи гімназії /для 9-10 літніх дітей! / І. Крипякевича /ст. 127, 135 та інш./ . Починається одна така цитата бундючними словами: "Та відкріймо Історію України"... Лише цей ДИТЯЧИМ підручник і "удостоївся" трапити в список "джерел", доданий автором!

Писана й видана була книжка В. Мартинця тоді, - коли в бібліотечі Українського Університету і в приватних руках можна було знайти КІЛЬКА великих праць з історії України, а серед них і університетські підручники.

Тепер же мусимо нагадати, що все щойно подане торкається часів між двома світовими війнами або часів по другій світовій війні.

Як же тоді стояли справи десь за часів Шевченка? Чи були тоді конечні передумови самостійного творення власного світогляду? Адже ж тодішні українські політичні й громадські діячі хоча й бували деколи більше освіченими, але Україну і про Україну знали часто не на багато більше.

Московщина ґрунтовно і солідно витеребила по 1709 році всяку справді національну свідомість, а національну традицію державної нації підмінила іншою - "традицією" відданих і "доблестних" хоробрих "унтеров", що пишались не лише стислим виконанням наказів московських полковників, а навіть "самостійним" почином, ініціативою, яку виявлювали при вгадуванні й здійснюванні ще не висловлених бажань "начальства". Це була отже в розумінні національно-політичному майже "tabula rasa" /коли не брати під увагу інстинктовної любові до свого рідного, до своєї провінції/.

Наші "діячі" та широкі кола національно-свідомої інтелігенції навіть приблизно не уявляють собі того, що сталося по полтавській поразці 1709 р.!

Треба тому нагадати, що в самому Лебедині тоді було москалями закатовано козацької старшини і свідоміших українських козаків понад 900 душ. Коли до того додати жертви московського терору в Батурині, Новгородсіверську, на Запоріжжі /по здобутті Січі, в Переволочній та інших місцевостях/, а також засланих на Сибір, то треба прийняти, що тоді український нарід втратив не менше 8.000 своїх найкращих синів.

На еміграцію пішло коло 7.000, що разом дає втрату коло 15.000. Але щоби правильно оцінити розміри цієї втрати і її значіння, треба нагадати, що на підставі даних, робленого пів віка пізніше, перепису населення Гетьманщини, треба припускати, що чоловіче населення у ті трагічні роки не перевищувало 900.000 душ. Отже ми тоді втратили майже 1,7% найбільш свідомого й ідейного елемента. Цей відсоток був у дійсності значно вищий, бо ж жертвами москалів були переважно люди в силі віку, а в число 900.000 душ входило все чоловіче населення, це б то і діди, і діти, і княки. Всі ж за-проданці, боягузи й еґоїсти, які дбали лише про себе і свої родини, - лишилися живими і почали вислугуватися перед завойовниками та виховувати таке ж наступне покоління.

В кінці XVIII віку і першій половині XIX віку було гострим питання признання за козацькою старшиною прав "дворянства" /згідно з московськими законами того часу лише "дворянин" мав право володіти землями і мати кріпаків/, і тоді появилася багато "літописів", "хронік козацьких", "історій" і т.п., яких автори писали про вірність старшини козацької і "народу малоросійського" московському цареві і Росії, яко народу "одноплемінному" і "одновірному", які - мовляв - не були належно оцінені і винагороджені.

Появляється написана невідомим автором коло 1735 року "Історія Русов", яку видано друком у 1846 році. В ній пише автор про величезну /ним вигадану/ любов "малоросіян" до московського царя і москалів, що сама справедливість вимагає, щоб "признано тому народові і єго вождям" належну нагороду, бо вони, не зважаючи на всі кривди, чинені йому московськими воеводами, горнулися до Москви. Тому сучасні пропагатори одності з Московщиною пишуть, що "Історія Русов" має залишитися "вічною книгою України". Канцелярист Кочубея, усунутий з посади гетьманом Мазепою, пише по 1728 році "історію" війни козацької з поляками. Гребінка /Грабянка/, запеклий москвофіл, у своєму літописному оповіданні про війну з поляками, написаному в 1710 році, очорнює Виговського і Мазепу, як "зрадників", і обстоює право старшини, як вірної московським царям, керувати з московського доручення Україною. Рубан у 1773 році пропагує подібні ж погляди. Літопис Самовидця і ряд дрібніших авторів є тим каламутним "джерелом", з якого черпає свої відомості півмоскаль Костомаров, автор 22-томової "Історії Росії", Бантиш-Каменський - автор "Історії Малої Росії" та інші.

Публікування тих усіх "джерел" припадає приблизно на 40-ві, і 50-ті роки ХІХ століття.

В цьому ж приблизно часі /1845 рік/ твориться "Словянское Общество" /"Кирило-Методієвське Брацтво"/. Московський вчений - славіст Срезневській, серед записаних ним козацьких дум, "записує" ним самим написану "думу" про Палія і Мазепу та другу про полтавський бій, і ті фальшивки досить довго трактуються як справжні народні думи, які ніби то висловлюють не погляди москаля Срезневського, тільки українського народу. Ще на еміграції в "рік Мазепи" на них де-хто покликався як на вислів ворожого ставлення українського народу до гетьмана.

Члени "Славянського Общества" мріють про приєднання до Росії ще тих словян, які до неї не належали, і накинєння їм, як урядової, - московської мови. Зрадників наших - московських прислужників вихваляється як "малоросійських патріотів".

Романтизм і захоплення романтичним минулим, яке побачили українці у інших народів, захотило і "наші" освічені верстви плекати щось подібне на рідному ґрунті. Тоді ж /чи де-що раніше/ Захід уже іронізував і навіть глузував з "модного" свого часу псевдокласицизму. Чи ж дивно, що все це викликало і у нас свою луну?

Шукаючи /для наслідування/ похапцем у минулому за "героїчними посталями", так, як Колумб шукав Індію, і як Колумб же - відкривають щось інше. Гонячись за сентиментальними "сердешними Оксанами" та аксесуарами і лаштунками для блискучих, у Гоголівському стилі, сцен зі "свіжого, первісно-безпосереднього життя" селян, яке до речі, ці народники безцеремонно підмінювали, - випадково майже відкривають повну етнічну й побутову окремність, досі, в їх уяві, лише півсамостійної "ветви русокаво народа".

Шевченко, цей блискучий велетенський метеор, промайнувши на темному небі нашого національного "відродження", заливає раптом сліпучим сяйвом краєвид "Малої Росії" і перед очима сучасників виринають не лише руїни колишньої величі України, але й будиться ще неясне, але хвилює, передчуття можливого воскресення. Цьому передчуттю Шевченкових сучасників - далеко до глибокої Шевченкової віри, але і воно штовхає українців до спроб наслідування інших, творення того, що мають інші народи, однак ці спроби такі ж несміливі, як спроба безбатченка зайняти місце на краєчку лавки

серед господарських синів".

Твориться, наслідуючи "Ksiegi narodu polskiego" - "Книги буття", в яких однак надто наголошується "славянський" федералізм, далі - Куліш шукає причин "політичного нічтожества Малоросії" пишучи свою "Чорну Раду" в стилі, вже перейнятого навіть москвинами Вальтер Скоттового історичного роману.

Пише Котляревський свою ганебну "Оду до князя Куракіна", хвалиться в "Москалі - чарівнику" тими зрадниками, що попротазили "до сенату" та "в міністри" і пропагує думку: "тепер чи москаль чи наш - все одно: всі одного батька, царя білого, діти!" Пише С.Гребінка більш ганебного "Богдана", пише Квітка-Основ'яненко, що "цар - батько, а Україна - мати", Гулак-Артемовський захоплюється московськими перемогами над турками, а Куліш - пише хвалебні вірші на честь царя Петра I і Катерини II.

Звали всі ті "націоналісти" себе не українцями, а "українофілами", сучасні ж явні і тайні автономісти-москвофіли підшминкували їх, приховали найбільш ганебні їхні твори і оповістили їх "творцями українського відродження", не підкреслюючи вже їхнє епігонство та льокайство.

Але початково - це все, за нечисленними винятками /Т. Шевченко/, - це лиш наслідування інших націй, наслідування, яке нагадує подібне ж явище у орієнтальних народів, що європеїзуються.

Підштовхуваний сентиментом до рідного, усе ж цей процес не обов'язково мусив обмежуватися до самого епігонства і міг піти тим шляхом, яким напр. ішла Японія, тим більше, що "Кобзар" Шевченка був явищем наскрізь оригінальним, був тою базою, на котрій могло розвинутися блискуче культурне і політичне життя та прийти справжнє відродження.

Але осяяні генієм Шевченка українські простори не могли відгукнутися на його поклик могутньою луною тому, що витресоване і виплекане чужинцями-москвинами вухо і свідомість інтелігенції - не реагували на поклик "Вставайте, кайдани порвіте і вражою злою кровю волю окропіте", а навмисне обкутані темрявою й анальфабетизмом народні маси - довгий час взагалі не мали змоги почути вогненні слова свого генія, ті ж інтелігенти, які їх чули, - фальшиво розуміли, думаючи, що Шевченко, як і вони, чув себе підданим імперії й "ворогами" уважав режим, а не московський нарід.

Ось тоді, на лихо українському народові, з'явився в ролі "культуртрегера" і "політтрегера" серед нас півмосквин - українофіл - М. Драгоманов, який використав "ідеологічний хаос" карликуватого відродження і цілий той рух скерував у мало шкідливе для окупантів русло боротьби за широке /початково - "земське" /самоврядування в межах держави-загарбника. Він втягнув українську національну думку та інтелігенцію у вир внутрішньо-політичної боротьби нації-гнобителя, участь у якій /з причин нами з'ясованих / а с и м і л ю є учасників ліпше за всі поліційно-адміністративні заходи.

Виховання, закони наслідування і вплив багатьох інших чинників, повинні були викликати появу партій, відповідаючих партіям пануючої нації, які можемо поділити на два основних типи: консервативно-державницький і революційний /умовно - антидержавницький/, Кажемо "умовно", бо партії цього останнього типу /оскільки мова йде про пануючу націю / ми звичайно не можемо уважати за справді антидержавницькі /тому далі це слово в лапках/, але вони, щоб опанувати революційно-настроєні кола підбитих народів, використали їх і в зародку ліквідувати сепаратизми, - орудували часто так зрадженими антирежимними гаслами, що вони могли здаватися політично невиробленому елементові антидержавними.

З другого боку представники режиму, зі зрозумілих причин, представляли боротьбу тих партій з режимом, як боротьбу з державою.

Самозрозуміло, коли б інтелігенція українська походженням, яка була нащадками недобитків-угодовців, що залишилися по Полтаві, не була виховувана двіста років у московській школі, коли би мріяла про відновлення власної держави і мала почування зненависти до народу-гнобителя - тоді б не далася зловити на гачок.

Коли ми говоримо про часи передреволюційні, це б то ті, коли ще національно-визвольна боротьба 1917-21 рр. не струснула українською свідомістю, не викликала в тій свідомості поновлення де-яких призабутих ідей, - то мусимо приймати під увагу в багато разів меншу вразливість на приховані імперіяльні тенденції "антидержавних" московських партій, чим вразливість наших сучасних політиків.

Теперішні ж політики, як ми вже знаємо, легко далися переконати агентам, або тільки вихованцям московським /українського і неукраїнського походження/ в тому, що:

1/ війна 1917-21 р. була не національна, лише громадянська війна /див. писання Шереха, Голубенка, Дивнича, з окрема - "Орлик" ч. 12, рік 1947 ст. 8/.

2/ що кульмінаційним пунктом "визвольної боротьби" була не боротьба українського народу за державність в 1917-21 р., лише боротьба за автономію в межах московської комуністичної імперії, комуністів українського походження з централістичними тенденціями їх московських комуністичних товаришів /"вапліянщина" - від "ВАПЛІТЕ", це б то "Всеукраїнська Академія Пролетарської Літератури"/. Так навіть чинні учасники національної боротьби 1917-21 рр., не розбиті психічно й ідеологічно в тих роках, капітулювали нині перед тими, хто творив передові загони московських більшовиків, хто творив у запіллі диверсію, об'єктивно виконувачи роль "п'ятої колони", і

3/ що слід обов'язково скеровувати вістря боротьби проти "сталінського режиму", а не проти московського народу, й удержувати спеціально тісний зв'язок зі скооперованими для того народами тої ж московської імперії та виступати перед цілим світом, як один блок, і тим удержувати та скріплювати у чужинців і серед українців почуття якоїсь "цілості", чогось з'єднаного тісніше, чогось, що Кремль окреслює висловом "єдиний советський народ".

Коли в роках 1945-49 удалося без великого спротиву, завдяки попередньому вихованню і атрофії національно-державної свідомості, тим фактичним слугам Москви /нас у даному випадкові не цікавить, чи вони діяли свідомо, чи несвідомо/ утворити ґрунт для ліквідації самостійництва і ліквідувати націоналізм - то оскільки ж глибше і легше йшла подібна кастрація при кінці XIX і початку XX віку!

Інтелігенція московська уважала, що їй вдасться не лише перевести зміну режиму так, що московська імперія не розпадеться, але й більшість політичних напрямків вважала, що революція /чи конституційні зміни/ відкриває перед московським народом ШИРШІ ОБРІІ І ЛІПШІ ПЕРСПЕКТИВИ. Навіть Ленін, що перед революцією писав статті "О національной гордости великаросов" /про національну гордість москвинів/.

Ці настрої очевидно ширилися легко серед інтелігенції поневолених народів, яка тим повнійше їх сприймала, чим більше була обмосковлена.

Обмосковлена політично /і почасти культурно/ "свідома" українська інтелігенція в своїй масі не спромоглася на вороже ставлення до московської держави, як такої /і до московського народу, який в особі тих чи інших своїх репрезентантів створив ту державу/, обмежуючися до дуже подібного, або й ідентичного "антирежимного" становища з московською "поступовою" інтелігенцією.

Так українська інтелігенція, здебільшого того не помічаючи, акцептувала і ширила більш чи менш зреформовану московську державну ідею, ідею ворога, у формі зрадагованій самим ворогом, лише вносячи, в царині головно культурній, незначні доповнення.

Тому, ті всі політичні ідеї, якими жила і українська інтелігенція, були найчастіше московськими ідеями з українськими корективами, були ідеями не антидержавними, а антирежимними.

Звичайно, існували серед московської інтелігенції і прорежимні течії - /кола вдоволені як з культурних і престижових моментів, так і з соціально-економічних/, які підтримували існуючий лад. Серед української свідомої інтелігенції, якщо й могли знайтися групи вдоволені державно-правним і соціально-економічним ладом, то не могло бути людей вдоволених культурним поневоленням України. Цим пояснюється, що серед свідомих українських інтелігентів антирежимні течії переважали в багато разів будь-які прорежимні настрої одиниць.

Шойно в 1917 р., коли в перші ж дні революції ті московські партії, до котрих належали й українці, почали "відкривати карти" та вже в березні 1917 року виявили рішуче /і samozрозуміле/ бажання керувати Україною без активної участі українців, навіть приналежних до тих партій, - українці починають /запізно!/ організовуватися у власні /але цілком подібні/ політичні угруповання, не перестаючи однак мріяти про сімбіоз.

Так члени московської соціал-демократичної партії засновують власну українську соц. дем. партію: окремі члени московської "кадетської" /конституційно-демократичної/ партії та партії "народних соціалістів" /"трудової партії"/, які часто одночасно належали до "Товариства Українських Поступовців", - розривають з тими партіями і творять подібну програмою партію "українських автономістів-федералістів".

Цим пояснюється цікаве явище, що українські партії здебільшого МАЛИ СВОГО ПРОТОТИПА СЕРЕД МОСКОВСЬКИХ ПАРТІЙ, АЛЕ НЕ МАЛИ - СЕРЕД ЗАХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКИХ. x/

Усі бувші члени перелічених московських партій української народности були абсолютно не свідомі того, що нація - це не тільки живуче покоління /націю розуміли "атомістично"/, усі вони своє минуле бачили через московські окуляри, отже як якийсь "додаток", або в ліпшому випадкові - самостійну галузь, одної політичної нації.

Майже всі вони думають, немов існували якісь "східно-слов'янські" племена, які етнічно майже не різнилися між собою і жили в найліпшій згоді /лише, думали вони, завадіяки-князі між собою вічно гризлися й своїми усобицями руйнували і ту згodu і землю/, потому прийшли татари, захопили частину тої "соборної" землі і тим самим розбили ту міцну єдність племен,

x/ хіба постільки поскільки московські партії /напр. соц. дем./ самі наслідували західно-європейські.



частина з них попала в склад литовської і польської держав та під впливом польсько-литовським стали де-що відрізнятися від своїх "кровних братів", які також в примусовій ізоляції де-що змінилися під впливом татар. Тоді, щойно, думали вони, почали формуватися "дві руських народности". Далі, на їх думку наступило, дяка Богові, зворушливе поєднання роз'єднаних обставинами "галузок", по чотирьох віках окремого життя, і ось тоді "старший брат" почав кривдити "молодшого". Щойно тут, як бачимо, починається де-яке розходження між "свідомими" українцями і москвинами, які кажуть "не кривдити, а опікуватися й виводити в люди". Молодший - щоб охоронити себе, просив дати йому у спільній батьківській хаті окремих куток та визначити роль у спільному господарстві, по "добрій згоді".

Це схематичний образ "історичної свідомості" тих "свідомих" українців, і до неї звичайно долучалась така ж "свідомість" і у всіх інших українських національно-політичних справах.

Додамо до цього, що більшість із них /де коли навіть істориків!!/ не підозревали навіть, що ЦЯ СХЕМА ЛИШЕ НАСЛІДКОМ ПРАЦІ КІЛЬКОХ МОСКОВСЬКИХ ІСТОРИКІВ, ЯКІ СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ СФАЛЬШУВАЛИ ДІЙСНЕ МИНУЛЕ, СТВОРИЛИ ТАКИМ ОБРАЗ. Де-які українські історики /напр. П. Кордуба/ уважають, перебуваючи під московськими сугестіями, що навіть окремих український нарід повстав щойно в XVI віці!

Таким чином різниця в цій ділянці між "малоукраїнцями" /"свідомими українцями" / і "малоросами" /чи й "велікарсами" / полягала лише в тому, що перші робили висновок: отже "нещастя сталося, є два народи, а тому треба нам виділити для одного з них певний куток і дати певні права. Другі ж казали: треба направити те, що сталося, і треба знова об'єднати обидва народи. Причому монархісти казали "в один нарід" /отже негайна асиміляція/, а "червоні" в одну політичну націю, яку в дійсності звать "советським" народом.

Така історична "свідомість" впливала і на політичну та окріпляла, як москвофільство "свідомих українців", так і нахил їх розв'язувати "українську проблему" - дискусією та переконанням москвинів в оправданості й правильності української позиції.

Самозрозуміло, так зв. "свідомим українцям" навіть не снилося, що в дійсності українські і московські племена вже тисячу років склалися в окремі етнічні й культурні групи, що існувала вже тоді протилежність інтересів цих обох груп і вже тоді на її основі почала виростати зненависть і боротьба, яку лише тамувала єдність династії.

Війни суздальських князів проти Київів, кількарізові спроби захопити Київ і нарешті його зруйнування мали виразно національний характер. Київську державу українську зруйнували москвини м а й ж е 70 років ПЕРЕД НАПАДОМ ТАТАР, на яких тепер москвини, в імперіалістичних своїх цілях, перекладають відповідальність. Дальші століття - це століття боротьби не лише з Польщею, але певно чи не ще в більшій мірі з Московщиною. Це спроби проти волі Московщини відбудувати Київську державу, спроби, які ударемнили москвини зрадою, підступом і кривавими війнами та терором.

Ми тут не можемо займатися з'ясуванням цих справ і цікавих відсилаємо до праці Р. Млиновецького "Історія українського народу", тут же ми коротко подали схему дійсного перебігу подій на Сході Європи для порівняння її з попередню подану і зроблення відповідних висновків. Одним з найголовніших висновків з дійсного стану річей є свідомість, що українсько-московська ворожнеча впливає з цілком тривалих і стало діючих причин і

аж ніяк не є пов'язана з тим чи іншим урядом чи устроєм Московщини чи України. Взагалі правильне розуміння минулих подій могло б мати величезний вплив на стан свідомості "свідомих українців", але ті українці - були все ж "російськими інтелігентами" і тому не могли дивитися на минуле інакше, як лише крізь московські окуляри.

При такій "свідомості" є цілком логічним, що "свідомі українці" не пішли далі майже простого, механічного наслідування московських програмів та ідеологій, і так... повстали перелічені "українські" партії, котрі були властиво відламками московських, що мали майже без змін відписані чужі програми, відмінні лише українською мовою та /вправді обов'язковим/ додатком - постулатом "національно-територіальної автономії".

Тут мусимо з притиском зазначити, всупереч поширеному у нас поглядові, що в "Кобзарі" Шевченка, вправді у формі поетичних образів та символічних і абстрактних ідей, але Є ЗАФІКСОВАНА більшість таких же, як і подані у цій праці підставових поглядів на нашу націю, на відносини між націями та історичні завдання українського народу.

Таким чином ще раз стверджуємо: після смерті Орлика й українців, що пішли за урядом на еміграцію, - наступив "антракт" у розвиткові, чи хоча б навіть у продовжуванні українського національно-політичного життя і національно-державної думки, антракт, який перервав шойно Шевченко, якого ідеї однак вже не могли сприйняти здегенеровані й обмосковлені українські інтелігенти.

ШЕВЧЕНКА СЛІД УВАЖАТИ ПЕРШИМ УКРАЇНСЬКИМ НАЦІОНАЛІСТОМ ПО ТОМУ АНТРАКТИ І СПРАВЖНІМ ПАТРІОТОМ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОЇ УКРАЇНИ.

Десятки і сотні українофілів і просто "малоросів" та москалів попрацювали над тим, щоб затемнити, спотворити і унешкідливити геніяльного Сина України. Як справжні погляди поета, так і способи їх фальшовання докладно з'ясовані у праці Р. Задеснянського "Апостол української національної революції", до якої і відсилаємо читачів.

Від Шевченка бере свій початок та течія, яка, як і великий поет, намагається відновити свій духовий зв'язок з ідеями, якими жили Орлик, Мазепа, Дорошенко, Хмельницький та інші кращі представники козацької України.

Представники цієї течії /про котру ми досі, говорячи про українські партії й українське політичне життя, не згадували/ БУЛИ ПРЯМИМИ СПАДКОЄМЦЯМИ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ. Вони були його духовними синами, синами Шевченка - національного поета, думаючого по націоналістичному, і матері - України. Ті ж партії, про які була перед тим мова, - були властиво байстриками, продуктом "неправого ложа", а до того й фактичного мезаліянсу культурної, державної України з московським варваром.

Цих останніх було значно більше. Вони як сарана обсіли українську душу. Їхні безпосередні духові нащадки й досі домінують в українському житті, але червоною ниткою тягнеться безупинний розвиток української націоналістичної ідеї, ідеї, якої палким пророком був, як ми вже казали, - Т. Шевченко.

Цю ідею пробували заперечити, коли не вдалося, - пробують викривити і занечистити. ШЕВЧЕНКО БУВ ВЕЛЕТНЕМ, якого ніхто з українців, що признавалися до українського народу, НЕ СМІВ ЗАПЕРЕЧИТИ /на це зважився лише М. Драгоманов, який був "natione rusus" а й "gente" - також не цілком українець/ і тому всі Шевченка приймали, але майже всі викривляли його ідеї, створюючи собі з нього "бога" по своєму "образу й подобі".

Уможливлювала їм це, як ми вже казали, Шевченкова мова, мова образів,

мова поезії та НЕЗНАННЯ ТЕКСТУ "КОБЗАРЯ", ЯКОГО ШИРОКІ МАСИ І НЕ ЗНАЮТЬ ДОБРЕ І НЕ РОЗУМІЮТЬ.

По Шевченкові появляються одиниці, що намагаються ясно висловити в формі політичних тез українські бажання, ясно сформулювати націоналістичні ідеї та згуртувати довкола них українців.

Але ці одиниці - довго лишалися /і лишаються/ "білими круками", що їх заливає і заливала, слаба своєю національною свідомістю, але міцна своїм числом, своєю масою, течія обмосковлених покручів-інтелігентів.

НАРІД, ЩО БУВ ВЛАСТИВО ПЕРЕД 1917 р. ЩЕ НЕ ОБМΟΣКОВЛЕНИЙ, - БУВ ОДНОЧАСНО І МАЛО ОСВІЧЕНИМ, А ТОМУ НЕ МІГ РОЗІБРАТИСЯ В ІСТОТІ РЕЧІ І ПІДТРИМАТИ СПРАВЖНІХ ПАТРІОТІВ ТА НАЦІОНАЛІСТІВ.

В цьому криється трагедія українського націоналізму, а також в цьому ж криється й причина не використання московської революції для відновлення української державности.

## II. ЗАБУТИЙ СТИХІЙНИЙ НАЦІОНАЛІСТ - СУЧАСНИК ДРАГОМАНОВА

В попередніх томах ми вже згадували різницю між націоналізмом стихійним і свідомим. Тут повторимо ще це по можливості найпростішим способом.

Кожна розумна людина, приналежна до поневоленого народу, спостерігаючи факти, обсервуючи поступовання народу-гнобителя з його народом, - стає стихійним націоналістом. В ньому акція викликає протиакцію стихійну, але тим сильнішу, чим дужчою є акція. Свідомий націоналіст, знаючи, чим є всяка нація і що спричинює її зміцнення, а що веде до ступневого її зникання, свідомо і стало діє в напрямі зміцнення нації, використовуючи всі можливі засоби. Лише нездатна самостійно думати, вихована окупантами, подоба людини, загулжаний гермафродит, майже не встані стати навіть стихійним націоналістом. Він бачить лише те, що дозволяють йому бачити шори, наложені на нього окупантом, і він почувується послушний віжкам, як автомат.

Шевченко, хоча не був теоретиком, завдяки своїй геніяльності був свідомим націоналістом

По Шевченкові, не зважаючи на шалену протиакцію учених українофілів і просто москалів, появилася людина, яка глибоко і розумно аналізуючи факти, стала майже свідомим націоналістом, і тому про неї автономісти не згадували в своїх історіях українського відродження. Маємо на увазі члена київської громади Лоначевського-Петруняку.

Він у своєму листі до М. Драгоманова, з яким був добре знайомий, висловив ряд думок, які далі наводимо, що на жаль, і нині не властиві більшості т.зв. українських націоналістів. Автор листа звертається до Драгоманова на початку з закидом, що його міг би і нині зробити не лише М. Грушевському, але й цілому гуртові, що видає ганебну т.зв. "Енциклопедію Українознавства" на чолі з Кубійовичом. Лоначевський-Петруняка пише: "... залишить ви оту "Малоросію" на віки вічні, залишіть її, мій голубе! Чи вже таки ота "Малоросія" смачніша Вам "України"? Оце "мало" - мене коле, оце "россія" мене пече... Це слово видається мені такою гидкою плямою на нашій тілі, що я готов зі шкурою її здерти з себе. Це моє стихійне бажання. Воно сидить у душі кожного з нас, кожному з нас солодша Україна ніж "Малоросія", а у Вас? Де тільки заговорить серце "Україна" й виявиться: Шевченко -

українець, Драгоманов - малорос... як же мені розчехнутися? Що ж я таке?... я ніяк не второпаю, з якого приводу і Суворін - "росс" і Драгоманов - "росс"... Москва почала забирати Україну і знов почала нас звати "россами", та ще й "малими". Якщо від "Мало-Росії" і од "Велико-Росії" одкинути перші половини, то й вииде "єдина і неделімая Россія"... у Вас була пора, коли не без іронії звали Вас "общерусом"... щоб часом у Вас не зосталося трохи отієї "Общеросії". Серденько! Заглянте собі в душу!

Ви діймали віри тому, що писали найхитрійші москалі /вони задобрювали нас/. Я не був "общерусом", бо не читав їхніх писаннів, а дивився на діла їх. Ви мені сказали, що найкращі москалі О. Суворін, О. Пипін і др. Ідною з Вами думки, що вони запомижуть Вам-нам. Я Вам повірив. Але недавно вчитався в Суворіна та в Пипіна й зобачив, що вони - обрусителі! Я ще зроду не бачив москаля не обрусителя! Як же я буду з "общерусом", це б то з во-рогом брататися? Од царя до кол. регістратора /найнижча цивільна посада за царату - Р.П./, от Каткова до Лаврова /московський реакційний філософ і московський революціонер - Р.П./ - всі обрусителі... всі вони як один - вороги слов'ян, гірші чим турки!

Покажіть мені хоч одного москаля, щоб не дивився на слов'янщину, як на базар для своїх товарів: такий базар, де вони самі і ціну назначають: для урядовців, попів, книжок, сітців, заліза всякого! Сказати оце кацапові, так забожиться, що він чистий, - так чого ж його рило в пір'ї?

Він свої діла, свої вчинки називає по своєму, а я - по нашому; я кажу, що це "здиство", а вік "благодєянїє". Різник одкормлює вола, щоб м'ясо ситнійше, оце "благодєянїє" кацапа".

Отже, як бачимо, Лоначевський-Петруняка дивився на світ очима націоналіста, який бачить боротьбу між народами, між націями, і розуміє конечність боротьби з московським народом, а не з "режимом", "кольоніялізмом", "імперіялізмом", "централізмом" чи іншим "ізмом", щоб лише не з народом! А так, на жаль, дивляться не лише явні автономісти, але й більшість т.зв. націоналістів!

Примітивно-простацьке пояснення М. Драгоманова було цілком зрозумілим для невміючої самостійно думати нашої "провідної верстви" і воно до нині /лише ширене в більш "науковій" формі/ покутує серед нас. Ось воно:

"В старі часи, коли люди були менш розсудні ніж тепер, то між народами часто бували сварки не тільки за здобич, а просто через те, ... що народи жахалися один одного, або ворогували поміж себе, от так як напр. кінь жахається верблюда, або собаки ворогують з котами".

Природно, що "вчений професор" був певний, що його читачі не додумаються, що приклад можна було б поширити, додавши хоч би: "або як вівці з вовками".

Так чи інакше, але шляхом, вказаним Шевченком, т.зв. "свідома українська інтелігенція" - вся не тільки не пішла, але підкопувала разом з москалями авторитет Шевченка, і навіть в 1917 році соціал-демократи не додумалися до нічого кращого, як видати великим накладом скеровану проти поета працю того ж М. Драгоманова "Шевченко, українофіли і соціалізм" /В-во "Криниця"/. Там він пробує накинути таку оцінку своїм читачам: "Кобзар" єсть вже річ пережита, мало того: "Кобзар" багато в чому є зерно, ... котре перележало в коморі і не послужило як слід і в свій час, коли було свіже, а тепер вже мало й на віщо годиться!", і з того робить такий потрібний москалям висновок: "через те Шевченко не може примусити образованих

/освічених - Р.П./ українців, навіть українофілів, не признавати Пушкіна і Лермонтова за рідних їм поетів".

Всі ці "українофіли" були в дійсности московськими патріотами, і тому звали себе "українофілами" /француз не може бути "франкофілом", німець - "германофілом", чех - "чехофілом" і т.д./. Їхні наступники - автономісти, пишучи вже здебільшого по українськи/ більшість писань Драгоманова- писана по московськи/, так спритно укладали історію української літератури і історію українського руху, що спотворюючи Шевченка і роблячи з нього москвофіла-федераліста, а одночасно промовчучи найбільш разячо-москвофільські твори "українофілів", створювали враження, ніби весь український рух має одноцільний характер і плив одним руслом з московським ліберальним рухом. Тимчасом так не було! Вправді держава, школа, преса і оточення були остільки могутніми чинниками, що забезпечували автономістам величезну числову перевагу над справжніми українцями-націоналістами, але мусимо підкреслити, що все ж траплялися все частіше одиниці, які прагнули боротися за відновлення держави предків. В книжках, видаваних автономістами, або цілком замовчувано існування самостійницької течії, або згадували принагідно і так невиразно, що не можна було помітити існування двох течій, а не одної. Завдяки цьому дуже важко усталити з певністю існування нелегальних самостійницьких організацій в період до 1891 року, коли було засновано нелегальне "Братерство Тарасівців", якого централь була в Харкові. До нього з певністю належали такі визначніші особи: В. Боровик, І. Липа, М. Коченко, В. Степаненко, М. Міхновський, М. Коцюбинський, М. Яценко, М. Базько, В. Самійленко, Байздренко, Є. Тимченко, О. Черняхівський, Валер, Боршковський, О. Кривенко, Туркевич, Б. Грінченко та інші. Погляди цієї таємної організації докладніше невідомі, але як впливає зі спогадів її провідних діячів, таких як І. Липа, - брошурка "Profesion de foi", видрукована в Галичині, ніколи не була програмом організації. Текст згаданої брошурки - це був текст святочної промови анонімового автора, який, переходячи через різні руки, підпав змінам; не виключене пороблення певних змін редакцією "Правди", і з певністю була вставлена кимось з автономістів чужа ідеям організації і цілості вставка про "автономію". В тексті брошурки скрізь підкреслюється ідея політичного об'єднання всіх українських земель, порізаних чужинецькими кордонами, та ідея цілковитої політичної, економічної та культурної незалежності. Автором був правдоподібно І. Липа, а він у промові 10 березня 1921 року заявив, що "Святая Святих" для Тарасівців була самостійна Україна. - "Тарасівці перші мали щастя бачити свідомих національно селян, що належали до цього таємного братства. Це були здебільшого полтавці-заробітчани, що працювали в Бесарабії, на роботах над винищенням фільоксерки". Братерство Тарасівців вело усвідомлюючу роботу, організовувало інші організації, які не знали про існування цього "Братерства", хоча перебували під його контролею. Пізніші події /арешти 1893 року спричинені одним із звичайних пачкарів, який виявив поліції, що перепачкувано було з Галичини українські книжки, припинили його діяльність. У травні 1893 року московська поліція арештувала 20 осіб та перевела до 40 трусів, однак книжок не знайшла, а жандармерія по 10 місяцях мусіла припинити справу, не змігши навіть усталити існування організації.

Але довелося розв'язати організацію, бо за кожним з арештованих - поліція стежила.

З усього нами попередю з'ясованого впливає, чому Шевченко залишився

не зрозумілим для своїх сучасників та чому його ідеї лишалися без значного відгуку, без всяких спроб їх конкретизації аж до 1891 року.

Кілька літ пізніше, року 1900 /5 лютого/ засновано було "Револуційна Українська Партія", або скорочено - "РУП".

Ця організація повстала з ініціативи бувш. "тарасівців" і мала тенденцію прийняти, у порівнанні з "Брацтвом Тарасівців", - майже масовий характер. Основоположники подумали її як націоналістичну організацію, висувачи не лише гасло самостійности України, але і націоналістичне гасло "Україна для Українців".

Однак викривлення духового розвитку української інтелігенції було жахливе, і рекрутація більшого числа інтелігентів до партії, інтелігентів, що були, як ми знаємо, в більшості під оглядом ідеологічним московсько-українськими покручами, відіграло велику роль в переродженні й розкладі Р.У.П.

Проте не меншу, а може навіть більшу ще /і то фатальну/ роль відіграв брак власного, детально опрацьованого світогляду, який мусіли б приймати її члени при вступі. Глибокою правдою є твердження, що "всяка революція була спочатку ІДЕЄЮ в голові одної людини", але ще більшою правдою є, що успішна революція не можлива без детально опрацьованого, відрубного від інших, світогляду, в кожному твердженні котрого вірять його визнавці та згодні боротися за здійснення ідеалів і цілей, які з нього випливають.

Р.У.П. не мав такого опрацьованого світогляду, докладного і всебічного, а це не лише давало змогу вступати в число його членів людям найріжнومانітнійших поглядів БЕЗ РЕВІЗІЇ ЇХ, але й з тими поглядами лишатися в лавах Р.У.П.-у

Більше того, світоглядомий конгломерат механічно пов'язаного програму давав надто великі можливості не тільки для інтерпретації тез програму, але і узгіднення поглядів з поглядами більшости "свідомих українців", ліквідуючи саме погляди націоналістичні, найбільш чужі тій інтелігенції. Р.У.П. був під цим оглядом "прообразом" пізнійших У.В.О. і О.У.Н.

Тимчасом потрібна була глибока і ґрунтовна теоретична праця над опрацьованням самих підстав українського націоналістичного світогляду, але її не тільки ніхто не пробував зробити, а навіть і не був певно свідомий існування такого проблему.

Формальними основоположниками Р.У.П.-у були: М. Русов, Ю. Коллард, Л. Мацієвич, І. Липа, Д. Антонович, Б. Камінський, О. Коваленко і Д. Познанський. Вони були членами, де-які з них були й лишилися націоналістами, але душею Р.У.П. був М. Міхновський, який, хоча в меншому масштабі, був тим, чим до нинішньої кризи і періоду дезорієнтації був Донцов для всіх тих, хто себе не лише називав націоналістом.

Перша публікація Р.У.П. "Самостійна Україна", пера М. Міхновського, була видрукувана у Львові, і висувала не лише гасло самостійности України,

але і, як ми вже казали, цілком націоналістичне гасло: "Україна для українців". Цим підкреслювалося, що держава мала бути чисто національною, що в ній не прислужували б ті ж права не українцям, що й українцям. Без цієї тези слова "Українська Держава" є надто розпливчасті, бо зрозуміло, що оскільки під оглядом соціальним ми визнаємо право українців домагатись ясности, домагатись з'ясування, чи в тій державі мають зберігатись середньовічні привілеї для феодалів, чи навпаки - так зв. "пролетаріят" має подиктаторськи керувати всім, чи ще щось інше, - остільки вправі українці знати, чи в цій державі має бути її господарем - її творець - український нарід, чи він буде, боронячи її, або здобуваючи її - боронити й здобувати від зайд-чужинців землю батьків для своїх дітей, чи навпаки - він здобуватиме її на те, щоб утворити в ній догідні умови розвитку для зайд-чужинців, що колись окупували землю батьків нинішніх українців і підтримували окупантів.

Кожен справжній український націоналіст поставить належний наголос на гасло "Україна для українців".

Мусимо при цій нагоді підкреслити, що в публікації /1948 рік/ видавництва "Український патріот" /чи випадково "патріот", а не "націоналіст"?/ в передмові Колларда сказано:

"М. Міхновський проголосив: Єдину, нероздільну, вільну, самостійну Україну від Карпатських гір аж по Кавказькі", се б то був проголошений принцип "Самостійности і Соборности України".

Це, зазначаємо, не цілком так: "Єдина і нероздільна" - це справді є гасла цілком націоналістичні, а в слові "соборна" є де-що інший зміст. ЗАМІСТЬ ІДЕЇ ЄДНОСТІ І НЕПОДІЛЬНОСТІ НАЦІЇ ТА ЇЇ ТЕРИТОРІЇ - ідея якоїсь "зібраної" держави /може федеральної, може "двоєдиної"?/ ідея конгломерату, а не моноліту.

Ідея, нероздільної, єдиної України - це ідея брошури "Самостійна Україна", а ідея "Самостійної і Соборної" - це ідея видавництва "Український патріот".

У брошурці "Самостійна Україна" пропагувалася ідея "ненависти" до "російської нації", підкреслювалося, що "інтерес наших господарів є цілком супротивний нашому".

Нинішні "також націоналісти" воліють замість цього пропагувати драгоманівську ідею боротьби з режимом, коли ж їх "притиснути до муру", то з мудрим виглядом запевняють, що роблять це "з причин тактичних", щоб мовляв "не створити проти себе суцільного московського фронту". Самозрозуміло, що такі міркування є лише дрібненькою, наївною "малоросійською хитрістю", крутість "хитрого землячка"; що й Богові свічку і чортові коцьобу ставить, не розуміючи своєї наївности. Подібні міркування ми чули вже в 1917-20 рр. і життєва практика довела, що "хитрі хохли" піддурили лише самих себе, але не москвинів! Ми не бачили москвинів, які б активно виступали на захист будь-якої України, але бачили дуже багато таких, що виступали суцільним фронтом проти, навіть тоді, коли вони мали національно-персональну автономію. Дуже мізерне число москвинів читає українські книжки, а й ті, хто читають, -- не підпадуть їх впливові, натомість українці - підпадуть впливові таких публікацій, і така позиція сприяє ширенню

x/ Самозрозуміло, націоналізм уважає українцем не мешканця території України, - лише члена української нації.

москвофільства і ослаблює українську націю в її боротьбі з москвинами. Крім того, в брош. "Самостійна Україна" говорилося, що Шевченка не зрозуміли нащадки та що українські націоналісти "вважають себе безпосередніми спадкоємцями Шевченка, а їх традиції йдуть до Мазепи, Хмельницького і короля Данила, МИНАЮЧИ УКРАЇНОФІЛІВ".

Тимчасом слід зазначити, що більшість членів втягнутих до РУП-у, були не лише фізичними й духовими дітьми "українофілів", але й самі були в істоті речі тими ж українофілами, так як тепер велика кількість організованих націоналістів є властиво "драгоманівцями".

Далі тут же /в "Самост. Україні"/ проклямувалося розірвання з "етнографізмом", яке зрештою тоді вже було гаслом дня і інших українських груп, тому мусимо уважати лише пропагандовим тріком заповнення роблені Шерехом, Голубенком та іншими, немов українці, а в тому і націоналісти, в роках 1917-21 боролися не за самостійність, а за "етнографічні" цінності, "вишневі садки", тріком, якого єдиною метою є знищити традицію боротьби з Московщиною за державність, щоб її заступити "традицією" боротьби українців-комуністів, вихованців Москви, за культурну й економічну автономію відновленої імперії московської, традицією "ваплітянщини". х/

Слабим місцем була "етаповість" /певно уступка декому з членів/, це б то заява, що першим етапом має бути відновлення Переяславських пунктів.

Тут треба нагадати, що в дійсності такої умови не було. Були сфабриковані у Москві /де москалі підкупили делегатів-українців/ "Решітельні пункти" - односторонній документ, якого Хмельницький не ратифікував, з яким не рахувався і якого перекреслив фермальним союзом зі Швецією, а москалі - Андрусівською умовою. Пізніше, при кожній нагоді, москалі змушували українців на все гірші умови, під назвою "переяславських". Ця хибка однак зрівнювалася тим, що підкреслювалося "Україна для українців, і доки хоч один ворог-чужинець лишиться на нашій території, - не маємо права покласти зброю".

Такі були ідеї, довкола котрих намагався Міхновський об'єднати членів Р.У.П.

Але з Р.У.П.-ом сталося ТЕЖ, що НА НАШИХ ОЧАХ ДІЄТЬСЯ з о р г а н і з о в а н и м и н а ц і о н а л і с т а м и, і щоб зрозуміти краще істоту речі, подаємо надзвичайно цікаве свідчення члена Р.У.П.-у - Колларда: "Хоча ця партія і вийшла в світ брошурою "Самостійна Україна", члени партії, що були все ще під впливом російських соціалістичних революційних партій, особливо соціал-демократичної, ЛЕГКО ЗРАДИЛИ цьому заповітові. Вже на II-му з'їзді цієї партії вкінці 1904 року ЛИШЕ ОДНА ГРУПА Р.У.П.-у стояла за самостійне існування партії... на цьому з'їзді ОДИН тільки М. Порш непохитно тримався позиції н а ц і о н а л ь н о ї розбудови України і виголосив реферат, в якому обґрунтовував ідею "Самостійної України"... ДРУГА ГРУПА ПОСТАВИЛА СВОЇМ ЗАВДАННЯМ З'ЄДНАННЯ З РОСІЙСЬКОЮ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИЧНОЮ ПАРТІЄЮ, ... щоб перешкодити "класовому затемненню пролетаріату"... Найбільший удар партії завдав сам Д. Антонович. Від гасла "Самостійна Україна" дійшов він поволі до твердження: "національне питання вигадала буржуазія"... В 1905 році він вийшов з РУП-у, не пристаючи і на автономію України.

х/ ВАПЛІТЕ - Всеукраїнська Академія Пролетарської Літератури, організація заложена комуністами на чолі з Хвильовим.



Так ЗРАДИЛИ обмосковлені "наші діячі й політики" ідеї фактичного основоположника Р.У.П-у М. Міхновського.

Тут несамохіть насувається аналогія з процесами, які відбуваються в лавах організованих націоналістів. У їх відношенні до Донцова і до націоналістичних ідей. Приходить на думку, як легко повірили де-які вчорашні націоналісти усім безоглядним до цинізму вигадкам пп. Шехів, Голубенків, Дивничів і дрібних їх "підбрехачів" - неосфітів про писання Донцова, про "бестіяльність старого вістниківства" і т.д.

Історія, звичайно, не повторюється в цілості, та аналогічні причини викликають майже аналогічні наслідки.

Але вертаймо до часів Р.У.П.

По розкладі РУПу, Міхновський створив "Українську Народню Партію", яка в 1905 р. видала часопис "Самостійна Україна", а в 1907 році, В ПЕРІОД РЕАКЦІЇ И ЦЬКУВАННЯ УКРАЇНЦІВ, ця партія ухвалила постанови, що були тоді "націоналістичним Євангелієм". Серед них слід згадати пункт четвертий, який має цілком націоналістичний зміст:

"пункт 4. Забезпечити себе від конкуренції за йд, головним чином росіян, які, гнані стихійною силою шукають ліпшого життя, потоками линууть на українські міста... відбивають в українського робітника працю, випихаючи його з усіх професій в ряди безробітного пролетаріату, в пашу моральної, а потім і голодової смерті".

Очевидно і ця партія, як і інші, замерла, але про неї ще говорити-моємо далі.

Однак і тут мусимо згадати про мало відомі загальні початки діяльності цієї партії.

В році 1904 Московщина святкувала 250-ліття приєднання "Малоросії" і в зв'язку з цим У.Н.П. вирішила заманіфестувати своє негативне відношення до будь-якого зв'язку з московським народом, шляхом ряду динамітових замахів на поставлені ними пам'ятники, а в першу чергу на пам'ятник Пушкіну у Харкові, щоб тим підкреслити, що протестується не проти того, чи іншого режиму, а проти всього московського на нашій землі. При У.Н.П. існувала бойова організація, яка звалася "Оборона України". Про цей замах збереглися такі відомості:

1/ Московська антиукраїнська газета "Кієвлянин" з дня першого листопада /старого стилю/ 1904 року подала:

"Харків. ЗІ жовтня вночі біля пам'ятника Пушкіна стався вибух невідомого набою, що з нього гуркіт був подібний до громового удару. Ведеться старанне слідство. Жертв нема".

2/ Той же часопис з дня 3 листопада того ж року:

"Вибух у Харкові о 1 год. 20 хв. ночі проти ЗІ жовтня у театральному садку, коло бюста Пушкіна почувся сильний вибух і чути його було у досить далєких частинах міста. Силою вибуху вибито силу шибок у сусідніх із садком будинках... На місці вибуху утворилась досить глибока лійка. Від педесталу /підставки - Р.П./ відколосся шматок граніту. Тільки через те, що вибух стався вночі, нещасних випадків із людьми не було. В ранці ЗІ жовтня знайдено в саду вилки і тому здогадуються, що вибух стався від набою наповненого сильною вибуховою речовиною".

Наведені уривки з тодішньої ворожої преси дозволяють думати, що висадження пам'ятника московському головному поетові було підготоване добре.

Закладання набою в гранітову основу пам'ятника було справою нелегкою і коли пам'ятника цьому поетові московського імперіялізму не знищено - то це було лише наслідком того, що замах dokonували не фахові сапери і не люди, що працюють коло добування граніту в каменоломах.

Той замах було dokonано саме тоді, коли московська влада, з облудною усмішкою, обіцяла різні політичні реформи, від яких автономісти сподівалися багато.

При тому У.Н.П. не виступала анонімово, а одночасно випустила прокламацію, яка також з інших міст розсилалася поштою в тисячах примірників, в ній між іншим писалося: "Пушкін у своїх писаннях /"Полтава"/ порушив честь України, а до того пам'ятник московського письменника на Україні зайвий, коли нам не дозволяється ставити там пам'ятники діячам українського народу". Місце замаху було закидане відозвами з закликом "до боротьби за своє національне визволення".

Проектувався ще ряд замахів на пам'ятники московським царям і діячам у інших містах, які не відбулися лише тому, що головний виконавець несподівано загинув.

В програмі У.Н.П. стояло: відібрати землі у землевласників - українців проектувалось за відшкодуванням невеликими ратами, а у чужинців відбиралося без відшкодування.

"Українські робітники повинні мати на увазі повне вигнання з України чужинців і утворення самостійної держави" - писалося в публікаціях У.Н.П. і далі пропагувалося "захоплення в свої руки всієї української промисловости та націоналізація її", - "Україна з її добрами тільки для українців а не для чужинців".

По 1906 році, підчас реакції, діяльність цієї партії завмирає.

Тому, що діяльність Міхновського, подібно, як і діяльність Донцова, вороги українського націоналізму намагалися і намагаються в суверенітеті фактам і правді, представити в найгіршому світлі, викривити, або промовчати - ми ще й нині, лише з трудом можемо відтворити дійсну історію тих націоналістичних організацій.

Зрадники РУП-у /як тепер - зрадники націоналізму/ розпочинають кампанію /яка й досі не скінчилася/ наклепів проти Міхновського та ідеології РУПу.

Так напр. згадуваний Д. Антонович писав у 1939 р. /"З минулого" ст. 72/: "Харківські українські революціонери з запалом неспівіт кинулись... в робочій гущі, головним чином між залізничників м. Харкова і залізничної стації Нова Баварія... Розуміється, в захопленні справжньою революційною роботою молоді українські революціонери з приривом ставилися до "салюнових" націоналістів типу Міхновського".

Знова Б. Мартос: "група крайніх націоналістів, що гуртувалася коло Міхновського, висунула гасло творити українську буржуазію" /це останнє, очевидно, в очах соціяліста було найбільшим злочином/.

Тимчасом, вже цитований Коллард, який був від Р.У.П.-у організатором саме на стації Баварія, свідчить, що він ставився з великою пошаною до М. Міхновського, а щодо закиду "творення буржуазії", - то саме нова Українська Народня Партія створена Міхновським замість розваленого москвофілами РУПу, висунула ідею націоналізації землі, отже і конфіскації її у землевласників.

Стільки ж правди і в словах Феденка про вигадану спробу Міхновського "мирити царат з українським рухом".

Ми подали за Коллардом кілька таких інсинуацій, але їх пускали й пуск-  
кають в обіг значно більше число /згадати б хоча Ісаака Мазепу "Підстави  
відродження"/, і вони поволі брудною хвилею замуляють націоналістичні дже-  
рела. Можна було би скласти цілу грубу книжку зі свідомих інсинуацій якими  
намагалися і намагаються скомпромітувати М. Міхновського, Д. Донцова і  
все, що пов'язане зі справжнім українським націоналізмом. Однак той  
факт, що вороги українського націоналізму ось уже пів віка у боротьбі з  
націоналістичною ідеєю не можуть обій-  
тися без свідомих вигадок і фальшуван-  
ня, на якому змушені спирати все, - СВІДЧИТЬ ПРО ПРАВИЛЬНІСТЬ  
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ІДЕЙ ТА НЕМОЖЛИВІСТЬ ЗНАЙТИ В ПИСАННЯХ МІХ-  
НОВСЬКОГО І ДОНЦОВА ЧОГОСЬ ЗАСЛУГОВУЮЧОГО НА ОСУД.

Для нас важливим є ствердити, що не зважаючи на плянову кількавікову  
чинність московської держави, яка виплекувала яничарів-інтелігентів укра-  
їнського походження, і чинність московської інтелігенції, живе не викрив-  
лена націоналістична думка, живе і шукає що раз нових форм діяльності.  
З одного боку пливе широка каламутна ріка москофільської драгоманівщини, а  
з другого - пробиваються чисті джерела українського націоналізму. Етапами  
його розвитку і намагання вилитися в тривалі форми є творчість Шевченка,  
Братство Тарасівців, Р.У.П., Українська Народня Партія.

Живучість і життєвість цього руху змушувала ворогів його до спеціаль-  
ної тактики, до намагання скомпромітувати ідеологів. Бо поки іскра не  
згасла, - завжди існує можливість пожежі!

Щоб зрозуміти, в чому справа, мусимо ще раз підкреслити, що нині, як  
большевики, так і їхні льокаї та вихованці, зробивши ще раніше тямками  
без змісту слова "державна", "суверенність" і т.д. шляхом уживання їх усупереч  
усталеному значенню, так тепер роблять з терміном "націоналізм".  
Москвини та їхні льокаї, щоб легше було зліквідувати небезпечний їм рух,  
атакують наче б то "вістниківство", "шовінізм", тимчасом в дійсно-  
сті намагаються дискредитувати саме все  
істотне для націоналізму. Нині почали вони звати  
"націоналістом" усякого, хто згоджується навіть на залежну від когось "дер-  
жаву", вправді з правом вживання своєї мови, але з забезпеченням у ній  
домінуючої ролі для чужинців-колонізаторів.

Ті "націоналісти" /"ваплітяни" та інші/ охоче пропагують ідею тої  
чужої сили, яка пануватиме в цій "державі", задовольняючися тим, що вони  
пропагуються в мові українській.

Отже тому мусимо ще раз нагадати справжнє, віддавна усталене значіння  
тямки "націоналізм" і "націоналістичний" у відріжнення від "національний".

Почнемо з прикладів.

Майже всі, нині існуючі, французькі партії є партіями націо-  
нальними, і - звичайно - всі вони НЕ ЛИШЕ стоять ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕР-  
ЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ФРАНЦІЇ, АЛЕ І НАВІТЬ /на практиці/ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПА-  
НОВАННЯ ФРАНЦУЗІВ У ЇХНІХ КОЛЬОНІЯХ. Навіть французькі комуністи, лише в  
цілях пропагандових, для здобуття прихильності серед кольорових народів,  
визнають їхню суверенність, але визнають її так, як і Москва, яка також в  
теорії за "самоопределеніє вплоть до отделенія", а на практиці - карає, як

державну зраду, всяку спробу звільнитися від московського панування, всяку пропаганду за вихід з "С.С.С.Р.", якого підданими вважаються, згідно з конституцією, всі піддані "суверенних держав", що втілені в С.С.С.Р.

Не зважаючи на таке становище французьких партій - ніхто їх не зве націоналістичними і вони самі себе такими не вважають. Що їм питомий у більшій, чи меншій мірі /як і всім людям/ стихійний націоналізм, - це інша справа, але це не має нічого спільного з націоналізмом свідомим.

Польська "народова демократія" /це б то по нашому - "національна демократія"/ також є безсумніву партією національною, але не націоналістичною.

Отже вказані два приклади з'ясовують, що національний і націоналістичний - це не те саме!

Націоналізмом звали і звемо той політичний напрямок, котрий:

а/ хоче свідомо плекати й зміцнювати стихійний націоналізм з метою, тим самим збільшити злютованість виключність, месіанізм нації, тим самим збільшуючи її силу, потрібну їй для боротьби за місце під сонцем,

в/ хоче забезпечити в державі не лише перевагу своєї нації над іншими, але й просто віддати до повної диспозиції своїй нації посідану нею територію, територію здобуту свого часу і боронену предками, усуваючи з неї тих чужинців, що вкорінилися на ній під час окупації.

Слово націоналізм уперше стали вживати в 1898 році у тій же Франції, яку ми згадували як приклад. Стихійний націоналізм існував від віків.

Багато політичних рухів найрізніших народів від найдавніших часів носили не лише характер національний, але й відзначалися виразним націоналізмом. Однак всі, від пів віка, зуть націоналізмом і націоналістами ЛИШЕ, той рух і тих людей, що свідомо стремлять до досягнення поданих попереду цілей /як рівнож і таких, про які буде мова на своєму місці/.

Розуміють це добре і московські вихованці, що попролазили у всі еміграційні організації, прекрасно розуміють слова Хвильового, який писав про "бажання виявити і вичерпати своє НАЦІОНАЛЬНЕ /НЕ НАЦІОНАЛІСТИЧНЕ/ ОФАРБЛЕННЯ".

Для тих, що розуміють націю "атомістично" і не доросли до справжнього розуміння нації, нація властиво не існує, існує група "людей" з "офарбленням", яке їм хочеться "виявити і вичерпати". Таку партію можемо звати національною, поскільки вона визнає існування того "офарблення", поскільки вона хоче і його "виявити", можемо звати червоним просвітянством, або й культурництвом, оскільки вона має ідеологію "ваплітян", але така течія не може бути націоналістичною. Як ми вже довели прикладом Хвильового, - ті люди розуміють, що їхня ІДЕОЛОГІЯ НЕ МАЄ НІЧОГО СПІЛЬНОГО З ЖОДНИМ НАЦІОНАЛІЗМОМ, і коли б вони себе звали "націоналістами", то робили б це ЛИШЕ, ЩОБ МАСКУВАТИСЯ, словом, з тою метою, з якою ГРЕКИ ЗБУДУВАЛИ "ТРОЯНСЬКОГО КОНЯ".

Розуміючи це, ми повинні з одного боку "розшифровувати", як таких "тоже націоналістів", так і зрадників націоналізму, а з другого, говорячи про історію націоналістичного руху, виразно підкреслювати ті питомі націоналістичні прикмети тих рухів, якими вони відрізнялися від рухів просто національних, і не давати ворогам націоналізму, у вказаних по-

перед цілях, наголошувати інші, не характеристичні властивості. Саме тому стверджуємо, що виступають, як свідомі, або не свідомі баламути, всі ті, котрі підкреслюють, що домагання самостійної України в програмі РУПу, в програмі Міхновського, і є ознакою "націоналістичного" програму. Не в цьому істота націоналізму. Більше того. - Подолинський багато раніше за Міхновського виступив з домаганням самостійності України, а рівнож обстоював, де-що пізніше, цю ж ідею і Ю. Бачинський /"Україна irredenta"/, - проте ані один з них не був націоналістом.

Натомість не вони, а лише Міхновський пропагував ідею "Україна для Українців" /звучи, як націоналіст поневоленої нації "українцями" справді українців, а не вроджених на Україні чужинців-колонізаторів/, лише Міхновський пропагував усунення з України всіх чужинців, що належали до пануючих /чи панувалих/ на Україні націй, або підтримували те чуже пановання /в тому московських робітників та заробітчан/, лише Міхновський домагався відновлення державності, готувався до її здобуття для того, щоб українська нація була повним і єдиним господарем своєї території. Це, і є істотні прикмети націоналізму, і тому Міхновського вважаємо за націоналіста.

Але баламутам-шкідникам, щоб легше було в організованому націоналізмі нищити націоналізм, - потрібне баламуцтво в усіх цих справах, у тому числі і в змальованні поглядів "тарасівців" і "РУП", Міхновського, "У.Н.П." і т.д.

Нині пляново і свідомо льокаї й вихованці Московщини /червоної/ видають з організованого націоналізму майже всі націоналістичні зерна, залишаючи лише шкаралупу - назву.

Тому має рацію Д. Донцов домагатися, щоб "націоналісти, які засвоїли по довгих розумованнях ідеї соціалістів з року 1917 або і просто большевиків, відповідно себе і називали". /"Демаскування шашель" 1949 року/.

Отже, коли нині вдається ворогам націоналізму вносити таку плутанину і штовхати до розкладу, то що ж було майже пів віка тому!

Тоді, коли треба було діяти, це б то під час першої московської революції /1905 р./ до Р.У.П.-у належали такого роду особи:

1/ які хотіли самостійної України, але не мали ще власної, оригінальної, докладно опрацьованої концепції устрою, що справді відповідав би інтересам української нації та їх формулював би: не мали оригінального програму, здатного конкурувати з іншими, програму узasadненого поважними власними теоретичними працями, не уявляли виразно пізніших відносин до Московщини і не знали шляхів досягнення бажаного.

2/ люди, які не мали уяви про основи політики і тому не розуміли, що ДЛЯ БУДЬ-ЯКИХ "ТАКТИЧНИХ МІРКУВАНЬ" НЕ ВІЛЬНО МІНЯТИ ОСНОВНИХ ТЕЗ ПРОГРАМУ, а тому готові були замінити поступит самостійності - домаганням навіть куценької автономії! Очевидно і ця група не мала жодного опрацьованого власного світогляду і тим більше не були націоналістами, і

3/ люди, що властиво складали переважачу більшість членів РУП-у, які "виповнили ідеологічну порожнечу" /була наслідком браку власного суспільно-політичного світогляду/ за тими ж законами наслідування, механічно вписуючи чужі тези та захоплюючися чужою теоретичною літературою.

Наслідуючи московських соц.-демократів, але не вмючи і не маючи потрібних передумов щоб, хоч би так як вони, "освоїти" ідеї, які тамті, запозичивши їх від К. Маркса і зсинтезувавши з московським націоналізмом, обернули в користний для москвинів програм, вони почали вважати, що не тільки самостійність, але навіть автономія "затемнює клясову свідомість" та перешкоджає здійсненню головної мети /тих же москвинів/ - "створенню централізованої партії в с і в і Росії", для забезпечення єдності імперії в моменті революції.

Як бачимо, ця остання група, подібно до так зв. "демократів" у лавах О.У.Н., як звичайна луна, відбивала тільки те, чим інші заповняли воздух, не спроможні самі породити згук.

До цієї останньої групи належав голова РУП-у - Дмитро Антонович, обмосковлений політично /а часті й де-що культурно/ українець, який навіть по розпаді РУП-у не захотів увійти до У.С.Д.Р.П., бо коли ця партія уважала "шовінізмом" і "вузьким націоналізмом" гасло самостійности України, то він був тої думки /її шрили москвини/, що взагалі "національне питання вигадка буржуазії", і тому воно властиво "не існує", отже зайво і смішно говорити навіть про автономію і т.п. Вистарчить, мовляв, перебудувати на соціалістичних основах і поширити московську імперію, і тоді й український пролетаріят звійде в ній повне щастя.

При цій нагоді слід нагадати, що пізніше Д. Антонович знова на короткий час зіткнувся з українськими націоналістами, ввійшовши в склад першої с а м о с т і й н и ц ь к о ї Центральної Ради, яка на початку революції повстала і існувала де-який час поруч з несамоствійницькою.

Д. Антонович покинув самоствійницьку Центральну Раду і перейшов до "автономічної". На еміграції він був директором Музею Визвольної Боротьби в Празі і написав досить добру працю з історії українського театру, а також г л и б о к о ТЕНДЕНЦІЙНУ И АНТИНАЦІОНАЛІСТИЧНУ книжку "Українська Еміграція".

Наявність у окладі Р.У.П-у ч и с л е н н о ї досить групи цього останнього типу /на чолі з головою!/ - є доказом правильности намальованої нами загальної картини та існування вказаної попереду головної, органічної хиби Р.У.П-у.

Ц е ж стверджує і той факт, що по розвалі Р.У.П-у - більше третини його членів знова організуються в "Українську Соц. Демокр. Партію" /яка різниться від московської лише постулятом автономії України/, а частинно - входить просто до московської соц. демокр. партії.

Таким чином ми можемо розглядати Р.У.П. ЛИШЕ, як СПРОБУ малого гуртка ідеалістів-ентузіастів зреалізувати у цілком невідповідному середовищі в ґрунті своєму націоналістичні настрої й ідеї, навіяні головно Шевченковим "Кобзарем" і оформульовані "тарасівцями". Брак серед тих ентузіастів ідеолоґа, який своїми теоретичними працями уґрунтував би підстави українського націоналізму, а також вплив на ціле оточення МОСКОВСЬКОЇ освіти, НАВІТЬ ЧЕРЕЗ ПРАЦІ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ /істориків, літературознавців і т.д./, писаних зі становища прихильників симбіозу, - все склалося на те, що РУП, який мав тенденцію стати націоналістичною організацією, - розпався, вмер в тій несприятливій атмосфері.

Приблизно в 1902 році повстала з ініціативи кількох був. членів РУП-у, а в першу чергу Міхновського, націоналістична у своїх тенденціях, партія - Українська Народня Партія.

Ідеологом її був знова той же М. Міхновський і в основу її ідеології лягають такі думки, висловлені у виданій РУПом "Самостійній Україні":

"Уряд чужинців розпоряджається на території колишньої української республіки... Чужинці-урядовці обсіли Україну... українська нація платить данину не тільки матеріальними добрами, але навіть її психіку та інтелект експлуатується на користь чужинців... коли б навіть було доведене, що ми тільки різноманітність /відміна, - Р.П./ російської нації, то і тоді це людське відношення росіян до нас освячує нашу до них ненависть і наше моральне право насильника... і н т е р е с наших господарів - цілком протилежний нашим інтересам. Ми не хочемо більше зносити пановання чужинців... Україна для українців, і доки хоч один ворог чужинець залишиться на нашій території, ми не маємо права покласти зброю".

У.Н.П. у своїх "Десяти заповідях" формулює найважливіші засади, якими має керуватися у своїй чинності кожний націоналіст.

Тому, що нинішні "організовані націоналісти", як ми вже казали, зберігаючи назву, відцуралися під впливом антинаціоналістичних чинників дуже багатьох поглядів, без котрих націоналізм перестає бути націоналізмом, повторюємо тут ці "десять заповідей", тим більше, що вони краще з'ясувуть погляди У.Н.П., чим сама характеристика її діяльності.

1. Одна, єдина, неподільна від Карпатів аж до Кавказу самостійна, вільна Україна - оце національний і всеукраїнський ідеал, Нехай кожна українська дитина тямить, що вона народилася на світ на те, щоб здійснити цей ідеал.
2. Усі люди твої брати, але москалі, ляхи та жиди - це вороги нашого народу, поки вони панують над нами і визискують нас.
3. Україна для українців! Отже вигонь звідусіль з України чужинців-гнобителів!
4. Усюди і завсігди уживай української мови. Хай ані дружина твоя, ані діти не поганяють твоєї господи мовою чужинців-гнобителів.
5. Шануй діячів рідного краю, ненавидь ворогів, зневажай перевертнів-відступників і добре буде усьому твоєму народові і тобі.
6. Не вбивай Україну своєю байдужністю до всенародніх інтересів.
7. Не зробиш ренегатом-відступником.
8. Не окрадай власного народу, працюючи на ворогів України.
9. Допмагай своєму землякові поперед усіх. Держись купи.
10. Не бери собі дружини з чужинців, бо твої діти будуть тобі ворогами: не приятелюй з ворогами нашого народу, бо ти додаєш їм сили і відваги: не накладай укупі з гнобителями нашими, бо зрадником будеш.

Як бачимо з другої заповіді, Міхновський та його однодумці, висувають москвинів на перше місце, як головного ворога нашого народу. Інші вороги - займають дальші місця, а ті нації, інтереси яких не зустрічаються з нашими, - не названі цілком.

Події послідуючих півсотні літ показали, що автор "десяти заповідей" не помилявся: і нині головним /і майже єдиним/ гнобителем нашого народу є нарід московський, і нині задалегідь підготовляють білі москвини загарбання України у випадковій упадку большевиків, і ведуть з цією метою пропагандову акцію в З.С.А. і в цілому світі, і нині большевики виховують собі "рабів із зіркою на лобі", які вправді володіють українською мовою, але люблять Москву пеською любов'ю.

На тлі того недвозначне гасло "Україна для Українців" набирає власного значіння, гасло, яке є притаманне всякому націоналістичному мові. Відцуратися цього гасла - це те саме, що й відцуратися націоналізму.

Другим таким же гаслом, яке зраджують нині ненаціоналістичні "націоналісти", яко "шовінізм", - це конечність плекання зненависти до народу-ворога, з якого й випливає заповідь п'ята, яка переносить це почування на мову ворога. Звідси домагання не одружуватися з членами ворожого народу та щоб жінка, а з їх діти "НЕ ПОГАНИЛИ господи мовою чужинців-гнобителів" /заповідь четверта/. Не шкодило б і нині поміркувати де-кому та зробити висновки над заповіддю 5, бо й нині замість "зневажати перевертнів-відступників", панькаються з ними, залицяються до них і "присоглашають" займати керуючі в науці і політиці становища. Тут не зашкодить згадати, що Леся Українка, як видно з її листа писаного в 1913 р. з Єгипту, вже тоді, як справжня націоналістка, обурювалася на те, що українці запрошують і обирають таких "потурнаків", як напр. М. Ковалевський, на керуючі в науці й політиці становища.

А ось слова з іншого видання У.Н.П./рік 1905/, які також не слід забувати: "Головна причина нещастя нашої нації - брак націоналізму серед широкого її загалу... Вплив московської культури... настільки сильний, що українці широким повторюють за своїми лукавими учителями-москалями, що націоналізм узагалі дурниця... Велика частина української інтелігенції, засліплена московською наукою, твердо обороняє свої позиції єдності з московською революційною й ліберальною течіями... Але... націоналізм це величезна сила... Націоналізм єднає, координує /очевидно ті маси, що запалились націоналізмом - Р.П./ рве до боротьби, запалює фанатизмом поневолену націю в її боротьбі за самостійність".

У програмі У.Н.П., видрукованому у Львові /1905 р./, який мав бути проєктом конституції, стоїть між іншим в справі земельній таке: "земля... від чужинців відбирається без відшкодування".

Саме завдяки москвофільству в нашої еліти ця атракційна теза була замовчана і не дійшла до свідомости народних мас.

Вправді - програм У.Н.П. - це лише принципова позиція, а від неї далеко до опрацьованого в деталях програму розв'язки суспільно-економічних питань, що в парі з обмосковленням нашої інтелігенції стояло на перешкоді успіхів серед мас У.Н.П.

Партія поволі спинила свою діяльність, а окремі її члени і прихильники увійшли згодом у склад партії Соціалістів-самостійників, яку покликали в 1917 році до життя Брацтво-Самостійників.

Так ми бачимо, що перші спроби творення націоналістичних організацій завдяки ряду причин, серед яких одне з найголовніших місць належить москвофільству інтелігенції, - кінчилися майже нічим. Ми отже ніяк не можемо погодитися з оптимістичною оцінкою ідеологічного шляху, зробленою вже цитованим Коллардом, котрий помилився в ній тому, що взяв неправильно вихідний пункт за кінцевий. Подаємо її далі:

"... ми зробили ціле коло, і вийшовши з однієї точки, зробили за 19 років - так би мовити - "мандрівку довкола світу" і повернулися знова на те саме місце. Вийшовши від гасла "Самостійна Україна" в



1900 р., перейшли через федерацію та дійшли до автономії України /- І в ІІ з'їзди Р.У.П-у/ далі через "областне самоврядування" зійшли на кульмінаційну точку - "не існуючого національного питання", потім знова вернулася до автономії... і врешті ПІД ВПЛИВОМ ПОДІЙ перейшли знова до свого основного гасла "Самостійна Україна" в ІV Універсалі Центр. Ради".

Фальшивість цього твердження є в першу чергу наслідком недокладности і неясности де-яких загальників. Хто такі "ми"? Коли це взагалі українська інтелігенція, згуртована в РІЖНИХ ПАРТІЯХ, - то тоді її "вихідною точкою" було аж ніяк не гасло "Самостійної України", лише гасло "федеративної частини" якоїсь славяно-московської федерації: /"Кирило-методіївці"/, або й навіть "українство для домашнього обіхода"! Ця інтелігенція практично вернулася до нього в С.С.С.Р.

Коли ж розуміти, що "ми" - це члени націоналістичного РУП-у, - то таке означення, будучи в корні неправильним, приводить до двох дальших великих помилок. НЕМАЄ НАЙМЕНШИХ ПІДСТАВ трактувати ЦІЛІСТЬ членів Р.У.П-у як щось під оглядом ідеологічним - єдине. Ми вже вказали, і подані цитати зі статей того ж Коллорда це стверджують, що від початку Р.У.П. БУВ КОНІЛЬОМЕРАТОМ, формально лише - суцільним. У ньому мусимо гостро розрізняти нечисленних герольдів ідеї націоналізму /а тим самим і самостійности України/ та, кажучи теперішньою мовою, різних приплентачів.

Герольди націоналізму, будучи духовими дітьми Шевченка, через "Братство Тарасівців" прийшли до створення "РУП" БУДУЧИ ВЕСЬ ЧАС САМОСТІЙНИКАМИ, а коли "приплентачі", це б то ті "ми", які не були ідеологічними батьками РУП-у, справді покотилися через федерацію НА СВОЇ ПОПЕРЕДНІ ПОЗИЦІЇ /це б то, "українства для домашнього обіхода"/ - то СПРАВНІ ТВОРЦІ РУП-у НОГО ПОКИНУЛИ, і створивши У.Н.П., НЕ БРАЛИ ЖОДНОЇ УЧАСТІ в Коллардовій "мандрівці довкола світу", НЕ ПРИЙМАЮЧИ НІ НА ХВИЛИНУ гасел автономії та "обласного самоврядування". Навпаки, ЦІ /признаємо, що надзвичайно нечисленні, але це не міняє справи/ герольди націоналізму ПРОНЕСЛИ НАЦІОНАЛІСТИЧНУ ІДЕЮ /оскільки говорити лише про її організованість в а н и й в и я в/ через У.Н.П., "Братство Самостійників" /про котре далі буде мова/, аж до моменту створення самостійної української держави.

"Приплентачі" ж - справді без кінця "достосовувалися" /як і тепер достосовуються/ без кінця намагалися триматися тих ідей, які їхні вчителі визнавали, коли не "прогресивними", то бодай терпимими, і проробили не коло, а навіть ряд кривих ліній, блукаючи й шукаючи, мов п'яні, справжнього шляху.

Коли "ми" розуміти, як обмосковлену українську інтелігентську масу, згуртовану в тих, чи інших національних партіях, - то тоді слід ВИРАЗНО ВІДСЕПАРУВАТИ "ідеологічні" блукання цієї маси, від шляху, яким ішла націоналістична думка, і слід ствердити, що ТА інтелігентська маса, вихована в дусі в'язання своїх інтересів з інтересами як не московської імперії, то інтересами провінції московської імперії, - ні коли поважно і безкомпромисово не боролася за самостійність України. Вони намагалися погодити свої дрібні вимоги з тою "цілістю", поза рямцями якої вони себе не уявляли /адже ж її виплекала та "цілість" для власних потреб/. Тому вони метушилися, блукаючи \*\* "для домового вжитку" і автономією, нічого понад національно-територіальну автономію в межах московської імперії не домагалися. x/

\*) Див. Млиновецький "Історія Українського Народу", вид. друге.

\*\*\*) між "українством"

Щодо цієї маси, - то мав рацію Коллард написати, що вона "врешті під впливом подій" /як жертва глина, а не як різбар форм /не тільки НЕ "перейшла до свого основного гасла самостійної України" /як це написав Коллард/, лише МУСІЛА, з певним жалем, проголосити самостійність України, при чому всі найвпливовіші партії, яких лідери змушені були ту самостійність проголосити, що йно пару місяців пізніше, на своїх в'їздах, по довгих дебатах, погодилися з фактом і достосували до нього свої програми.<sup>xx</sup>

Тому, логічним є, що останні могікани з тих, нині в дійсності не існуючих партій /укр. соц. револ., укр. соц. демокр., укр. федералістів, укр. радикалів і т.д./ спільно з рештками українських комуністів намагаються, маневруючи й послуговуючися еластичними формулами, в яких фігурує нині мертво гасло фіктивної самостійності, шляхом підкреслювання конечности спеціально "тісної співпраці" та "єдності" народів, що належать до С.С.С.Р., вернути знова на позиції федералістичні й в ролі "блудного сина" вернути на "лоно" держави, яка їх виховала.

Звичайно, тепер вони всі люблять писати сакраментальне слово "державність". З цієї нагоди ми ще раз мусимо підкреслити, що вони є тільки провінціалами або, як влучно їх назвав Донцов - "провансальцями", і таке ж їхнє розуміння держави.

Провінціал - "державник" усе має нахил ототожнювати цілком державу /як хоча б Липинський/ просто з певним, по можливості догідним йому, "ладом", з організацією, яка має дбати про те, щоб він дістав регулярно платню, міг спокійно спати не боячись злодіїв, і т.п. "Сакраментальне" слово "державник" будить у нього уяву про певний лад, а не уяву про власновладство, про суверенне порядкування своєю землею.

Звичайно, і організація взаємин внутрі нації, організація економічного та суспільного ладу є також однією з функцій держави, але далеко не єдиною.

Колишній /передреволюційний/ пересічний селянин, оскільки й мав неясну уяву про державу - то у нього вона зводилась до "урядника", "станового", "забирання у москалі" і податків.

Дрібний дідич-провінціал ще додавав до того "охорону ладу і приватної власности", а провінціал-урядовець додавав щомісячну виплату платні, "чини", уніформу і бюрократичний апарат.

Поступовий інтелігентний провінціал ставив ще наголос на будову шляхів, міст, електрифікацію і т.д., знова не надто цікавлячися тим, хто і в чийому інтересі те робитиме.

Це в сумі майже вичерпувало їхню тямку держави. Тому Липинський /державник" подібного типу/ уважав позитивним і самозрозумілим явищем, що наче б то "ми пристали до Литви й Польщі тоді, коли там була сильна монархічна влада, ... після послідньої спроби гетьмана Мазепи перехилилися ми цілою вагою, саме народньої маси, на бік монархії московської". Зрозумілим є, що такий "державник" поставив питання: "Що буде, як знов Москва заведе у себе лад, селянській психології й потребам відповідаючий?".

Так думає здегенерована "еліта" провінції, яка міряє все своїми власними дрібними "потребами" і своєю "психологією".

x/ Див. Млиновецький: "Історія українського народу". 1946 р.  
xx/ Там же.

Поки ТАК думає "еліта", доти їхня країна /і їхній нарід/ буде провінцією. об'єктом та матеріалом для будови держави того чи іншого ворога, який думає інакше, який не вважає правильним і нормальним продати своє "первородство", права свого суверенітету за найсмачнішу "сочевичну кашу" догідного ладу.

Провінціал не розуміє, що державу завжди розглядають її творці, як ЗАСІБ НАЦІЇ /або керуючої верстви, яка репрезентувала і вела націю здобути й далі здобувати перемоги в боротьбі за існування, що "держава для нації", але НЕ "нація для держави". Провінціал не розуміє, що для розвитку і розросту нації дає сто разів більше можливості власна, НАВІТЬ ЗЛЕ УПОРЯДКОВАНА І ЗАГОСПОДАРОВАНА держава, за найкраще упорядковану - чужу. З певністю найкращий лад в Сполуч. Штатах Америки не врятує індіців від вимирання, а сама неупорядкована, сама деспотична ІНДІСЬКА держава /чи ряд держав/, НЕ ПІДБИТИХ європейцями - ЗАБЕЗПЕЧИЛИ Б ДО НИНИ ЇХНІЙ БІОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК, РОЗРІСТ І ЧИСЕЛЬНІСТЬ. Саме цього й не розуміє "провінціал", хоча себе зве бундючно "державником" чи "державнотворчим елементом".

Тому у нас забувають, що людей, які звикли /і вивчені були на те/ обслуговувати чужу державу, НЕ МОЖНА уважати "державнотворчим елементом".

Це все прості речі, про котрі не пишеться, але вони є якоюсь "абракадабром" для не-націоналістів, які тому все сходять на чужий шлях.

Р.У.П-івців, як свідчить Коллард, штовхнула до зради "просто підвідомо, психологія нації-раба, що її породила 300-літня неволя українського народу під Москвою, і тому пани Антоновичі та Грушевські, а зокрема Винниченки, залишились "чесні з собою" і не зрадили "єдиного революційного фронту", а також "здобутків революції" та "загально-російської" культури, за те Україна і українці пслали в сучасне безвідрадне становище".

Так пояснює те, що сталося, Коллард.

Але вернемося трохи назад.

Ми вже казали, що У.Н.П. поволі припинила свою діяльність, не можучи в тих умовах розвиватися.

Зближалася перша світова війна. У повітрі відчувалися перші подихи бурі.

Націоналістично настроєні елементи з молоді, а серед них Д. Донцов, завзято працювали для зміцнення антимосковських настроїв, для пропаганди ідеї поділу московської імперії.

Про "Союз Визволення України", що виник уже в 1914 році на території центральних держав, - не згадуємо, бо то була не націоналістична організація. Про це свідчив не лише її склад і настрої членів та діяльність, але й ряд виданих нею публікацій, в яких пропагувалася ідея федеративної перебудови Росії /Когут - "Україна і московський імперіалізм", Бочковський - "Поневолені народи царської імперії"/, хоча між ними були і такі, як напр. Л. Цегельського "Русь-Україна, а Московщина-Росія", що їх можна уважати за націоналістичні. З тої ж причини не згадуємо і політичних угруповань та партій Наддністрянської України, хоча там значно раніше була висунута концепція самостійної України, і те не обов'язково в ролі члена "триєдиної монархії" Габсбургів.

Не всякий, хто каже - "самостійна Україна", - є націоналістом, але всякий

націоналіст є самостійником!

З описаного попереду ясно, що хоча серед українського народу /не серед обмасковленої інтелігенції/ був ґрунт і була впрост національна потреба створення "самостійницької" організації, - кожна спроба давала марні наслідки. Головною причиною було те, що серед т.зв. "свідомих українців" - інтелігентів, які становили тільки маже 2 - 3 відсотки усієї української /походженням/ інтелігенції, ті українці-інтелігенти, що справді були українцями під кожним оглядом, складали не більше 5 - 6 відсотків /із тих 2 - 3 відсот./ та лише вони могли бути членами самостійницької організації.

Це все разом було причиною, чому нечисленні молоді українці, яким імпонували ідеї Шевченка, ідеї кинуті "тарасівцями", висунуті на початку Р.У.П.-ом, пропаговані Міхновським і вже тоді ширені Донцовим, - вирішили для їх здійснення застосувати цілком іншу тактику. Кому саме прийшла така ідея в голову - не знаємо, але кілька студентів київських високих шкіл становили десь в кінці 1912 року закласти таємне "Братство Самостійників".

На майбутніх "братчиків" величезне вражіння зробила брошура Донцова "Модерне москвофільство", яка викликала жваву полеміку і завзяті контракти української преси. У цій брошурі Донцов оскаржував "свідомих українців", без різниці партій, за їхнє приховане політичне /а подекуди і культурне/ москвофільство, за "провінціяльне" ставлення української справи, за "симпатії" до московського народу, московської культури, літератури і той чи інший "імперський" патріотизм.

Частина вживаних Донцовим аргументів мала б наче б то "марксистський" характер, були там і такі вислови, як "буржуазні" або "міщанські" партії, "український пролетаріят" і т.д., але в дійсності, брошура була цілком націоналістичною. Тому брошуру Донцова "Модерне москвофільство" з таким завзяттям заатакував відомий москвофіл /тоді член української соціал-демократичної партії/ Коряк.

Велике вражіння зробила ця брошура не лише гостротою вислову, виразністю думки і свіжістю та незалежністю її, але і своєю основною, не висловленою просто з огляду на цензурні обставини, ідеєю. Цією ідеєю вона зробила вражіння не лише на українських юнаків-ентузіастів, але і на поважних політиків, які користувалися заслуженою популярністю. Відомий московський політичний діяч, член Державної Думи, публіцист і божок поступової московської інтелігенції - Мілжов у своїй промові, сказаній 19/II 1914 року, відмітив появу "Модерного москвофільства" словами: "Ми бачимо народжуючуся течію сепаратизму, взірцем котрої є брошура Донцова".

Здається, не зробимо помилки, коли скажемо, що ця брошура і була цим останнім поштовхом, який викликав повстання "Братство Самостійників".

Основоположники "Братства" вирішили не тільки не намагатися поширювати числа братчиків, а навіть зробити дуже утрудненим вступ у число його членів. Так напр. Київське "Братство Самостійників" нараховувало лише 27 членів.

"Братство Самостійників" мало бути /і було/ справді цілком таємною організацією, майже "орденом" за своїм характером і чимсь подібним до організації масонів за методами діяльності. "Братчики" стали на становищі, що навіть про сам факт існування такого братства не повинен знати ні один не-братчик /хоча б був найбільш заслуженим українським діячем/ ні в

сучасному, ні в майбутньому. Більше того, самі братчики могли /і повинні були/ входити до різних українських партій та організацій, намагаючися висунутись там на керуючі становища і докладно інформуючи Раду Братства Самостійників - виконувати стисло, використовуючи своє становище в лаві тої, чи іншої організації, одержувані від Ради Братства Самостійників інструкції. Члени Братства /основоположники/ склали урочисту присягу: доти, доки діятиме Братство, - не зрадити про його існування нікому, а тоді, коли воно перестане діяти, - не виявляти його живих членів. Нових членів була прийнята дуже невелика кількість, по довгій та старанній їх обсервації, та після вивірення їхньої здатности мовчати.

Як з огляду на ту присягу, так і з огляду на те, що як вже було сказано, - ворог панує на всіх українських землях, - тут подаємо лише призвища тих "Братчиків", яких смерть не підлягає жодному сумніву.

Душею і Головою Братства був завзятий "самостійник" /націоналіст/, ворог всього московського, пропагатор українського імперіалізму і державництва - бл. п. Валентин Отамановський. Той, хто читав ПЕРШЕ ВИДАННЯ "Сина України" /яке згодом перевидав у цілковито зміненому вигляді, усунувши все, що лише було націоналістичного в книжці, і почасти привласнивши собі її авторство - Ігор Федів; потім вийшов друкований фотографічним способом /фотокопія/ оригінал в кількості 1000 прим., а по розпродажу їх, коли розклад і збільшення еміграції поступило значно наперед, був знова перевиданий фальсифікат/, той може з того першого видання запізнатися з поглядами, які ширили братчики. Валентин Отамановський в цій книжці заховався під псевдом Валентин Золотополець і скромно подав себе, як другого автора "Сина України". В дійсності ж він написав цю книжку ще до революції, в роках 1915-16 і лише деякі розділи дав опрацювати І. Федіву. Це була /що до фабули/ переробка "Робінзона Крузо", та Отамановський не лише зробив героя українцем, але і справжнім українським націоналістом. Саме ці, яскраво-націоналістичні погляди героя "Сина України" та все, що пропагувало націоналістичні погляди автора "Сина України" і усунув І. Федів, хоча завдяки їм це видання вчасти /на 50 відсотків/ фінансував Український Генеральний Штаб. З цього бачимо, що ці погляди лякають і разять своїм націоналізмом навіть нині не лише "східняка", але й пересічного галицького духового міщанина, а розкладена ОУН - мовчить!

Отже, якими вони мусіли здаватися в роках написання тої книжки, це б то в роках 1915-16!

Крім Валентина Отамановського, завзятого патріота і чинного борця за українську державність /скінчив українську Князьку Школу, бився в лавах української армії, брав участь в С.В.У. і був засуджений на стільки ж років, що й Фремов, Липківський та інші, які до братчиків не належали/:

1/ Аркадій Казка /скінчив Київський Комерц. Інститут, був талановитим поетом-ліриком, пізніше відзначився як громадський діяч, учительвав, був розстріляний червоною московською окупаційною владою в Чернігові/.

2/ Віктор Коновал /студент, журналіст і завзятий організатор молоді - брав участь у збройній боротьбі, розстріляний московською окупаційною владою на Полтавщині/.

3/ Нюся Коновалівна /студентка, організаторка жіночих гуртків, брала

- активну участь у партизанській боротьбі, загинула, розстріляна московською окупаційною владою на Чернігівщині/.
- 4/ Грицько Устименко /студент, організатор селянської молоді, учасник збройної боротьби - розстріляний окупаційною владою на Київщині, сам родом з Чернігівщини.
- 5/ П. Діденко /студент, учасник партизанської боротьби, розстріляний окупантами/.
- 6/ Андрієвський /студент, організатор Кроловеччини, розстріляний московською окупаційною владою/.
- 7/ Ф. Летушко /телеграфіст - потім військовий урядовець і вояк, загинув у збройній боротьбі в 1920 році/.
- 8/ Микола Лизогуб /родом з Крем'янецьчини на Волині, студент, загинув під Крутами/.
- 9/ Михайло Павленко /старшина, загинув у бою з окупантами/.
- 10/ Василь Еланський /псевдо: Василь Еллан, або Василь Блакитний, відомий як визначний "боротьбіст", потім "комуніст" і редактор харківських "Вістей". Вмер своєю смертю, не був розшифрований, хоча його передмову до збірки віршів, уже по смерті, влада skonфіскувала, а поставлений йому пам'ятник - усунула/.
- 11/ Петро Федорченко /студент, потім народній вчитель, загинув як організатор партизанських відділів/.
- 12/ Олександр Калужний /старшина української армії - загинув, розстріляний москвинами/.
- 13/ Іван Тимошук /студент з Харківщини, загинув розстріляний за підпільну працю/.
- 14/ Павло Губенко /літ. псевдо "Остап Вишня"/ - сатирик і гуморист, якого твори, по його поверті з 10-літнього заслання, почали знова видавати, ґрунтовно пофальшували одні і випустили ті, яких не було сфальшувати.
- 15/ Микола Міхновський /прийнятий у липні 1918 р./.
- 16/ Литвицький /кооператор і завзятий самостійник, розстріляний окупантами/.

По за цими братчиками, що були членами "Братства Самостійників" ще перед революцією і вже всі без сумніву не живуть, було ще досить багато братчиків, які з певністю, або лише імовірно, живуть далі. Їх прізвищ не подаємо.

У 1917-18 роках було прийняте дуже мале число нових братчиків, серед них слід згадати Костя Лоського, директора Департаменту Чужоземних Зносин, а пізніше українського посла в Фінляндії, і Сергія Шелухина /вони вже в 1922 році втратили контакт з Радою Братства, а також Артема Хомика, який емер на еміграції у Відні.

Серед завдань, які собі поставило "Братство Самостійників", були:

- 1/ підготовувати і видавати нелегально та легально праці, які угрунтовували б і ширили б справжній український націоналізм,
- 2/ закладати нелегальні організації середньошкільної молоді під різними назвами /які не мали б знати, хто їх організує/ і впливати на їх вищевання, затримуючи в своїх руках більшість у керуючих органах,
- 3/ впливати на існуючі українські партії шляхом творення в них "фронтальної" протимосковської групи, яка штовхала б кожен таку партію в бік самостійництва,
- 4/ творити організації і партії, які мали б самостійницьку ідеологію

однак не цілковито безкомпромісово-націоналістичну, і були б непомітно для своїх членів керовані братчиками в бік все більш виразного й крайнього націоналізму,

5/ намагатися мати своїх людей у всіх ворожих партіях і організаціях для розкладової і розвідної праці, і

6/ ширити серед московської армії /серед частин з московським етнічним складом/ "пораженческу", або большевицько-"пораженческу" літературу і всіма можливими способами розкладати їх та шкодити Росії, щоб таким чином привести до поразки головного українського ворога - московського народу.

У багатьох містах України були засновані братчиками нелегальні "Юнацькі Спілки", якими керували братчики, засновані були де-що більш законспіровані гурти старшої молоді, які також не знали, що вся їхня праця спрямовувалася братчиками. Ці організації не висували політичних завдань і не мали самостійницьких програмів діяльності, але братчики їх використовували для повільного прищеплювання молоді самостійницького способу думання.

Братство Самостійників ширило енергійно "Десять заповідей", складених Міхновським, популяризувало шляхом рефератів /з дискусіями/ праці Івана Джиджори, ставило великий наголос на економічній експлуатації України москвинами, а також ширило видані на цикльостилі книжки такі, як напр. Донцова "Історія розвитку української державної ідеї", "Мазепа і мазепинці" і т.п. Однак налагоджена ця робота була щойно в 1916 році, це б то безпосередньо перед революцією, і тому вона не могла, при дуже малій кількості братчиків, дати більших наслідків, які б виразно позначилися ліквідацією москвофільських настроїв, що панували серед українців.

Перед самою революцією заснували також братчики легальне видавництво "Вернигора", в якому, хоча й було кілька членів не братчиків, проте була повністю забезпечена можливість безумовного керування цим видавництвом.

Видавництво "Вернигора" до кінця 1923 року не видало ані одної книжки, яка б не носила яскраво націоналістичного забарвлення /оскільки це не був якийсь підручник фізики, або твір українського чи чужого красного письменства/. З огляду на свій націоналістичний напрямок такі видання "Вернигори", як Рудницького "Початкова географія України", Крипякевича "Історія України, Д. Дорошенка "Підручник історії України для середньої школи", В. Золотопольця "Син України", плякат "Як жив український народ", та інші, - були заборонені не лише на теренах окупованих москвинами, але й поляками.

Однак цей націоналізм був остільки чужий українській провансальській інтелігенції, що напр. у перевиданій фондом "Учітєся брати мої" "Історії України" Крипякевича зникли всі виразніші антимосковські місця, цілком так, як і з "Син України", виданого вдруге в 1948 році.

Вже в перших місяцях революції викликали видання "Вернигори" гострі /і часто провакаційні/ напади на засіданнях Центральної Ради з боку її членів і Генеральних Секретарів. Особливо великий галас зняла вся преса з приводу появи стотисячного накладу "Катехизму українця" /в якому були і "Десять заповідей" Міхновського/ та малих брошурок присвячених нашим великим гетьманам. Один із братчиків видав тоді ж друком, коштом кооперації Поділля, книжку Донцова "Історія розвитку української державної

ідеї", інші - засобами кооперації Полтавщини - Цегельського "Русь-Україна, а Московщина - Росія".

Щоб зрозуміти настрої, якими були надихані ці видання, слід нагадати, що всі братчики, ще до революції, урочисто зобов'язувалися дотримуватися пунктів ухваленого Братством бойкоту московської культури на території України. Жоден братчик не пішов би до московського театру, на концерт московського співака чи московської музики, не купив би твору московського письменника і не вживав би московської мови.

Братчики обов'язані були, читати красне письменство, наполягати на твори всесвітньої літератури і лише в межах тої літератури читати таких авторів московських, що до ролі яких у світовій літературі не було жодного сумніву /таких авторів було не надто багато, та й їх читалося тільки для прочитання авторів європейських/. Ці твори московські братчики почитали у громадських бібліотеках або приватних, щоб не підтримувати в рожеї культурі матеріально, купуванням книжок.

Московської мови міг вільно вживати братчик лише в тих випадках, коли цього виразно вимагала конспірація або інтереси української справи. Відвідувати московські імпрези міг братчик лише поза межами України, і т.

У перший момент, як почалася революція, - братчики зорганізували "Центральну Раду" АЛЕ НЕ ТУ, ПРО ЯКУ ВСІ ЗНАЮТЬ, ТІЛЬКИ ІНШУ, яка стояла на ґрунті повної самостійності України. "Туповці" /партія, до якої належав С. Фремов, Славінський, Стебницький, Чикаленко та інші/ не годячись з самостійністю, заснували іншу "Центральну Раду". Протягом приблизно місяця існували обидві установи одночасно, засідаючи в різних будинках. При першій /самостійницькій/ Центральній Раді/ організовано кінну міліцію, яка мала бути зародком української військової сили. На чолі тої міліції став Валентин Отановський.

Однак по приїзді М. Грушевського пощастило перетягнути "тупівцям" /Товариство Українських Поступовців/ на свій бік більшість "свідомої" української інтелігенції і ліквідувати самостійницьку Центральну Раду шляхом "об'єднання" і майоризації.

Після того, братчики з одного боку взяли діяльну участь в організації військових сил, а зокрема "Військового Т-ва ім. Полуботка"/проти себе мали майже все "організоване українство"/ пізніше, /рівнож не розкошувались/ зорганізували "Союз українців-державників". Цей "Союз" був організований ще за довший до першого універсалу.

Згодом братчики організували в кінці 1917 року легальну партію Соціалістів-Самостійників, в керуючих органах котрої брали визначну роль за-конспіровані братчики, бо й ця партія не була націоналістичною у повному розумінні цього слова.

Крім того, в лавах партії Українських Соц. Революціонерів стимулювали братчики рух т.зв. "конфедералістів", які вели пропаганду за зміною пункта програму У.С.Р. про федерацію гаслом конфедерації незалежних держав. Братчики ж, через своїх законспірованих членів, пропагували в пресі соціалістичних партій ідею Українських Установчих Зборів та взагалі при-готовлювали ґрунт для боротьби за самостійність.

За часів Скоропадського - організували братчики військовий клуб "Батьківщина", а потім подбали, щоб один з братчиків був у керуючому органі партії Хліборобів-Демократів, а один був обраний секретарем Київської Губерніяльної Управи партії Хліборобів-Демократів.



Діяльність "братчиків" керувала "Рада Братства", яка ні разу не ревізиралася /лише ті, що полягли, були замінені шляхом кооптації/. У 1919 і 1920 рр. дісталися самостійники і до установ "українського" окупаційного уряду.

Нині ще нечас на "відкривання всіх карт", а тим більше на подавання прізвищ живих братчиків. Зрештою, навіть члени Ради Братства не знають усіх братчиків, бо так було заведено в інтересі конспірації.

В умовах війни, що загострювала гніт московський, а потім - революції та українсько-московської війни, ця організація не встигла подолати величезні труднощі й випосити прогалини /в царині праць ідеологічних/, не встигла заповнити ту світоглядovu порожнечу, яка існувала, оскільки мова йде про українську націоналістичну ідеологію.

Вправді, для її заповнення працювали вже і поза "Братством Самостійників" де-які визначніші одиниці, серед яких слід згадати в першу чергу Лесю Українку, яка в проязі останніх десяти літ свого життя поставила і розв'язала по націоналістичному ряд питань у своїх драматичних творах. При цьому не має найменшого значіння, що Леся Українка не афішувалася як націоналістка. Як побачимо, багато з тих, що афішувалися й афішуються як націоналісти, - ніколи такими не були.

Для цієї ж справи зробила досить багато Олена Пчілка - мати Лесі Українки, якої впливові безперечно завдячуємо також не один погляд Лесі Українки.

В. Липинський, своєю працею "Z dziejow Ukrainy" також посередньо спричинився до угрунтовання націоналістичного світогляду, даючи матеріали, які викривали фальшивість "народницького" наświetлення нашого минулого. Особливо ж спричинився до того Д. Донцов, про которого говоритимемо окремо.

Але опрацювання суцільного світогляду та вироблення ідеології - це завдання не легке і вимагає зусиль та солідних праць.

Отже ми з цілою об'єктивністю стверджуємо, що на цій ділянці, з причин незалежних від "Братства", - воно не могло зробити надто багато. Залишається ще інша ділянка організації мас.

Тут треба нагадати, що "Братство Самостійників" - це була добре законспірована, але ДУЖЕ НЕЧИСЛЕННА організація, яка завдяки своїй нечисленності /зумовленій обмосковленням української інтелігенції/ з одного боку, та москвофільству української наддніпрянської інтелігенції - з другого боку, не могла відіграти належної ролі в початках революції; - за нею була лише правильність її лінії, підпертої логікою життя.

Але ця організація вже була націоналістична, свідомо-націоналістична в повному розумінні цього слова і яко така /не розконспіровуючися/ відіграла роль катализатора.

Вона врахувала досвід двох попередніх партій і зробила з того належний висновок: замкнула доступ до себе чужим ідеологічно елементам, а сама, використовуючи свою таємність, спрямовувала, хоча поволі, хоча в дуже малій мірі, проте все ж спрямовувала з середини всі українські партії, що повстали за законом наслідування одноіменних московських в бік усамостійнення та "визнання" гасла державності української, а не московської.

Треба пам'ятати, що українські москвофіли тоді робили цілком так, а тепер це роблять, намагаючися представити "вістників" перейденим етапом, це б то намагалися переконати, що взагалі всякий національний рух - рух "не прогресивний", та не гірше за Ю. Шереха карикатуризували той рух, як "вузько-козакофільський", а потім - "контрреволюційно-назадницький", що мріє про те, щоб заступити авта і залізниці чумацькими волами та творити військо тоді, коли у "всіх поступових країнах" має бути лише "народня міліція".

Проте в очах "поступовців" і соціалістів "наївні самостійники - фантаси і "романтики" - мали безсумнівну рацію, признавану бігом самого життя, усупереч усім твердженням К. Маркса, Чернишевського, чи Лаврова.

Життя змусило не одного з "досвідчених політиків" прийняти ті чи інші постулати самостійників, але тому, що вони й далі замість вести наріз - плентались, стримугчи, позаду, - наслідком бувала найчастійше поразка.

Коли б однак не діяльність "Братства Самостійників" то - дозволяють припускати це численні факти, - імовірно поразка визвольних змагань мала б місце ще в початку революції.

Роль цієї групи /чи краще сказати створених нею легальних організацій - бо про існування Братства ніхто не знав/ на в м и с н е промовчуть і промовчували наші діячі, ворожі всякому українському націоналізмові.

У цьому немає нічого дивного, бо ж знаємо, що "організована більшість" в 1918 р. не виборола, тільки погодилася зі самостійністю України, і то лише під тиском обставин.

Братство Самостійників же, підготувавши ґрунт виданнями організованого Братством В-ва "Вернигора", яке ширило націоналістичні і державницькі погляди, /антинаціоналістичні ж видавництва такі, як напр. організоване соц. демократами В-во "Криниця", в же під час революції видавали й ширили такі "актуальні" видання, як писання М. Драгоманова, а серед них і скеровані проти Шевченка та націоналізму, х/ не розконспіровуючись і далі, організувало влітку 1917 року "Союз українських державників".

Ця організація розпочала енергійну боротьбу з "ліквідаторським" курсом національної політики, започаткованим антинаціоналістичним і антисамостійницьким блоком партій, об'єднаних в Українській Центральній Раді, "славною" спільною прогулькою по Дніпрі з представниками московської окупаційної "демократичної" влади над Україною.

Підчас тої прогульки наші драгоманівці прилюдними обіймами й поцілунками Голови Центральної Ради М. Грушевського з представником окупаційної влади Суковкіним, заманіфестували свою песю вірність "демократичній Росії", свою рабську "любов" та оформили пізнійше злочинним "другим Універсалом".

Союз Українців-Державників, керований фактично Братством почав діяльну пропаганду серед війська і має за українську державність та відокремлення від Москви.

Але тоді справді були часи гарячкової акції, яку накидав біг подій, які шаленим темпом розгорталися, скеровували всю увагу на пропаганду і не давали змоги зайнятися вироблюванням ідеології та світоглядними працями, відсутність же їх мстилася на "Союзі українців-державників", який

саме тому не міг успішно конкурувати навіть зі соціалістами.

Всяким Драгоманівським і не - Драгоманівським "чудацьким думкам" та виробленим в інтересі пануючої /московської/ нації пляням "соціалізації" /які вже не "правом" кулака, а "іменем народу" закриплювали за москвинами - колонізаторами загарбані ними протягом двох віків землю і варстати праці на Україні/ - не було що протиставити.

Бо ж ті пляни /шкідливі для України/ базувалися всеж на численних /в тому у великій мірі і московських/ теоретичних працях, якими захоплювалося певно чи не чотири-п'ятих нашої обмосковленої інтелігенської молоді, яка своїми настроями майже не різнилася від імперської "поступової" молоді.

Знова ж без тих кадрів молоді - була майже не можлива масова організація українського народу, а на те, щоб здобути і вишколити потрібні кадри, навіть маючи добре опрацьовану ідеологію - треба було багато праці і зусиль.

Особливо шкодило те, що українська інтелігенція звикла майже схилитися перед чужими авторитетами і їх наслідувати, не виявляючи здатности самостійно розв'язувати засадничі питання.

Коли по окупації України, член Директорії У.Н.Р. та кількарарозвий прем'єр влади, що боролася з москвинами-комуністами, нічого іншого не додумався зробити, як стати в роках 1921-22 головою "Української Комуністичної Партії" /самозрозуміло по за межами С.С.С.Р., бо в У.С.С.Р. така партія змушена була просто влитися до партії московської/ - то це може бути яскравим доказом сили того нахилу до наслідування "метрополії", який тим важче було перебороти людям, які не мали власної ідеології. І. Винниченко під цим оглядом не є винятком. Він думав імовірно більш менш так: "большевики перемогли, бо вони є комуністами, отже, якщо й ми станемо такими ж комуністами, як вони - то й ми будемо керувати Україною, і нас пустить Москва до влади". Такі наївні міркування маломістечкового політика, на жаль, є характерною властивістю наших інтелігентів.

Чи ж інакше міркував У. Самчук, очоливши М.У.Р., в якому напрямок давали люди, що намагалися скерувати українське духове життя проти націоналізму, проти Донцова й Л.Н.В.? /Дивись "Примітки" в кінці книжки/.

Небезпеку від браку опрацьованої ідеології розуміли добре й "самостійники" /члени Братства/, котрі саме тому в умовах акції намагалися заступити ідеологію - компілятивним, змонтованим "ад хок" програмом, на підставі котрого й спробували створити справжню політичну масову партію, яку назвали "Партією Соціалістів-Самостійників".

Не треба думати, що це була соціалістична партія. Ні! Ця назва в період 1917-18 рр. була конечна для кожної партії, яка хотіла мати вплив. Галасливі й рухливі агітатори соціалістів, як українських, так і московських, встигли переконати маси /які ще місяць тому взагалі навіть не чули слова "соціаліст"/, що кожний, хто є за здійснення /можливих, чи не можливих/, бажань "народу" в цілому й кожного селянина, робітника чи ремісника з окрема, є обов'язково "соціалістом", а кожний, хто лише проти соціалізму, є "ворог народів" є прихильник жандармерії московської,

-----  
х/ "Чудацькі думки", "Листи на Наддніпрянську Україну", "Шевченко, українці і соціалізм".

поліції й дідичів та людей заможних - "буржуїв". Селяни-власники, навіть ті, котрі мали по 50-80 десятин - уважали себе під впливом тої агітації "трудоим народом"-пролетарями, людьми, яким вразі "соціалізації" дідичівської землі мають ще "прирізати" троха "панської" землі, і тому всі були за "соціалізацію" і за "землю без викупу". Знова ж усіх, котрі не називали себе соціалістами, підозрювали в тому, що вони проти того, щоб дати їм, селянам, землю, і то певно чи не з особистого інтересу. Ці настрої були остільки загальні, що їх використовували найбільш несумлінним способом українські соціалісти проти націоналістів. Відомо напр., що діячі Центральної Ради не посоромилися на військовому з'їзді публічно заявити, немов Міхновський - це багатий дідич, і тому - мовляв - він "за самостійність", це б то хоче держави, а "держави" - це старий лад. Пізніше більшовики московські застосували той же трік проти діячів Центральної Ради /вони напр. пояснювали назву "Генеральний Секретаріят" так, що це уряд зложений з генералів-дідичів/.

З огляду на попереднє сказане, "братчики" уважали доцільнішим - ніж зводити бій за з'ясування значення слова "соціаліст" - залишити це на потім, а тимчасом наділити тою назвою творену партію, тим більше, що братчики, знаючи про брак людей з виробленим націоналістичним світоглядом і враховуючи досвід спроб творення попередніх націоналістичних організацій, - не мали наміру творити чисто націоналістичної партії.

Ця партія була лише "ерзацом" націоналістичної партії, не зважаючи на яскраво-націоналістичні настрої більшості її членів, з таких причин: 1/ світогляд, якого опрацювання вимагало часу і спокійних умов, намагалися організатори заступити самим програмом, який тому "висів у воздуху", і 2/ програм, /як вже вказує сама назва партії/ з причин "соціалістичної психози", браку праць, які опрацьовували б соціальні питання в дусі націоналізму, мусів не ставити в ділянці національно-політичній питань, так, як би треба було. Політичні партії нормального часу обчислені на виховання і підготовання партійного активу, а створена в часі революції партія, для досягнення практичних цілей, не могла ставити перед собою таких завдань, тим самим однак позбавляла себе будучности.

Програм партії соціалістів-самостійників був склеєний з двох взаємно-суперечних елементів. Основники трактували "соціалістичні" фрази, яко декорацію, але ця "декорація" в'язала, і подекуди гермафродитна партія, під оглядом ідеологічним, не була тим, чим би її хотіли бачити основники. Основникам /"братчикам"/ присвічувала ідея така: пустити в рух партію, яка могла би, не роблячи світоглядової "ломки", просто одірвати від соціалістичних партій ті елементи, які не були до основ обмосковлені політично і у яких стихійний націоналізм діяв, як поважний чинник. Одірвані /або вирвані з під впливів/ від соціалістів елементи намічалось використати під час бігу революції, щоб за їх допомогою штовхнути український нарід на шлях відновлення власної державности. Цю функцію партія Соц. Самостійників звичайно могла виконати, але вже в період державного будівництва мусіла з невблаганною konieczністю виявити свою неготованість.

Отже тому, партія соціалістів-самостійників не могла успішно конкурувати зі "справжнім" /в практиці - "made in Moscovia"/ соціалізмом наших соціалістів, що мав за собою не лише праці різних Плеханових, Рожкових, Луначарських, але й праці Каутських, Марксів та Енгельсів.

Тут не зашкодить нагадати, що й досі живуть пп. Іс. Мазепа та інші ідеями Плеханових, Мілжкових, Рожкових та інш. /Див. "Підстави нашого відродження" Ісаака Мазепа 1946 р./

З тої ж причини не могла партія соціал.-самостійників зберегти свого існування на еміграції, бо не була ВИРАЗНО СКРИСТАЛІЗОВАНОЮ ІДЕОЛОГІЧНОЮ ТЕЧІЄЮ.

Коли ж ця організація й мала підчас визвольної боротьби вплив та здобувала собі членів, - то лише тому, що в процесі стихійного гону українських мас до оформлення себе в справжню і то українську державу, партія соціалістів-самостійників виповнювала собою ту порожнечу, яка існувала в наслідок відсутності будь-якої націоналістичної партії.

Ми не раз вже підкреслювали, що соціалізм є антитезою націоналізму, підкреслили й щойно. Щоб не було непорозуміння мусимо тут пояснити по з і р н у нелогічність, яка здається наче б то криється в тому, що з одного боку ми вважаємо московсько-більшевицьку партію за в і с т о т і своєї націоналістичну /як інші соціалістичні московські партії/, а з другого - стоїмо на становищі, що соціалізм є антитезою націоналізму.

Суперечність ця є лише позірна. Ми вже з'ясовували, чим є націоналізм стихійний і націоналізм свідомий. Отже, у здорових, дужих /імперіалістичних/ націй стихійний націоналізм є остільки сильний і остільки виразну печать поклав він на ціле духове життя кожної з таких націй, що хоча ідеологічно він є справді антитезою соціалізму, але в життєвій практиці він може у них "уживатися" разом. Компроміс буває того роду, що с о ц і а л і з м таких націй у відношенні до інших націй м о в ч и т ь, поступаючись місцем націоналізмові. Це так само існує поруч", як може існувати поруч перебільшена і перецуклена любов до звірят у якоїсь панни, завзятої членкині "Товариства Охорони Звірят", яка мліє на вигляд крові, яка не спить цілу ніч схвильована собачою ніжкою, що її переїхало авто, але яка надзвичайно любить їсти курчат у сметані, а варені раки належать до її улюблених страв.

Соціалізм же націй поневолених, яких інтелігенція є духово скалічена і контрольована "товарищами" з пануючих націй, соціалізм націй, яких інтелігенція є хвора на атрофію стихійного націоналізму, - завжди керується абстрактними, інтернаціональними ідеологічними тезами, які протиречать всякому націоналізмові і тому діють інакше ніж соціалісти націй пануючих, у котрих ті тези, конкретизуючись, - просякають їхнім націоналізмом. З цим є так само, як і з федералізмом. Ширення федералістичних ідей для націй, що мають держави, є дуже користне /хоча на перший погляд і суперечне з ідеєю нічим не обмеженого суверенітету, яка властива всім імперіалістичним політикам/ - бо вона ж допомагає /або може допомогти/ під маскою федералізму підпорядковувати інші народи, чи вдержувати "добровільно" вже поневолені. Самій же пануючій нації на практиці, ідея федералізму не загрожує ані втратою, ані навіть частковим обмеженням суверенних прав.

Пересічний український інтелігент, якого думка з одного боку йде по лінії згадуваних стільки разів законів наслідування а з другого має вироблений двома віками нахил іти по лінії найменшого опору, достосовуватися, схильний здебільшого до такого міркування: "не шкодить це моїм панам, отже чому мало б пошкодити мені, а до того ж ще й найбільш привітні з панів

самі мені це радять".

Ідеї проросшого націоналізмом "соціалізму" пануючій вже, енергійній і дужій нації - не шкодять /бачимо це на прикладі Москви, яка підбила на ново ще царатом підбиті народи/, не так вже дуже пошкодили Франції, яка підбивала в Індокитаї наново поневолені раніше народи, Англії - що допомагала навіть Голандії вдержати в руках Індонезійців і т.д., - навпаки, ці ідеї дають нову мотивацію і знаряддя для розкладу й ослаблення національних спільнот поневолених народів. Це раз підкреслюємо - мова тут тільки про соціалізм достосований до національних цілей пануючої нації, соціалізм, - як засіб імперіялістичної політики.

Щоб це зілкструвати, пригадуємо, що для зміцнення "пролетарської єдності" і сили - мусить українець чи грузин /а нині вже і румун і чех/ у своїх школах вчитися московської мови та пізнавати московську культуру, але в ім'я тої ж ідеї - москвин не тільки "не мусить" вчитись хоча б англійської мови, а навпаки, всупереч тим ідеям може ще вести пропаганду проти "низкопоклонства перед Заходом" і доводити, що лише московський народ dokonав найбільших відкриттів наукових і взагалі є "ведущім" народом у світі, у якого інші мають переймати все, в тому числі й мову. Але вертаймося до самої теми.

Як бачимо, до 1917 р. не може бути й мови про існування докладно опрацьованого українського націоналістичного світогляду, або навіть про спробу ґрунтовного опрацьовання його підстав.

"Не сформульований" націоналізм, втілений в поетичному слові Шевченка, Руданського, Свидницького, Кониського, Лесі Українки та інш. - обмовлена інтелігенція не в стані була сприйняти в цілому обсягові, а тим більше перетворити в політичну ідеологію і політичну систему, і тому самостійна "У.Н.Р." /Українська Держава/ була у великій мірі для лідерів партій Центр. Ради - твором кон'юнктуральним.

Вони проклямували її повстання, щоб нею боронити не так інтереси нації української перед московським - "федералізмом", як скорше "драгоманівсько-соціалістично-демократичні доктрини" від "антидемократичного, узурпаторського соціалізму".

Самозрозуміло, не лише ми, але і москвини розуміють це все, вони знають усі властивості виплеканих ще царською імперією покручів і на цьому ж знанні будують також далі свою акцію серед нас слуги та вихованці Кремля.

Вони оповішають "кульмінаційним пунктом" національного руху і боротьби не роки 1917-20 /коли події, логіка боротьби змусили ворогів самостійності боротися за ... самостійність/ тільки... "ваплітянський період", коли знова загукана й ошелешена москвинами інтелігенція та півінтелігенція стала виразно на ґрунті "червоного українофільства", пускаючи фактично в непам'ять національні ідеї Шевченка, ідеї Тарасівців, ідеї Р.У.П.-у /Міхновського/ ідеї У.Н.П., ідеї "Братства Самостійників" і нарешті ідеї збройної визвольної боротьби! Роблять це вони звичайно не шляхом заперечення всього, а шляхом викривлення, фальшовання, підташовки і промовчування.

Нинішні "ваплітянщики" і ті, справжні з "ВАПЛІТЕ", спираються на "синтезі", з одного боку, "традицій" Гоголя, "Кирило-Методієвців", Косто-

марова, декабристів з України, "Спілки" /відлам москвофільсько-соціалістичний РУП-у/, боротьбістів і укапістів, а з другого - московського революційного руху, що він обстоював повільний еволюціонізм у здобуванні соціалістичного ладу, але безперечно, засіяне ним зерно національного гермафродитства дало москвинам добрі жнива у формі поновного поневолення України. На ґрунті приготованому Драгомановим, виростили буйно бур'яни, які назвав Ю. Бойко типовим для цих звеличників швейкіянства виразом: "малий ренесансець". І "боротьбізм" і всякі "ВАПЛІТЕ" і пізніша регенерація в 1946 р. ваплітянщини - все має своє коріння у властивостях української інтелігенції, використаних Драгомановим, а коли брати в історичному масштабі - сягає своїми "традиціями" Брикховерхького, Пушкаря, Самойловича й Скоропадського у протиставленні до Богдана Хмельницького, Виговського, Дорошенка, Мазепи і Орлика.

Інакше кажучи - РІВНОБІЖНО ІСНУВАЛИ У НАС ВІД ЧАСІВ ПЕРЕЯСЛАВА ДВІ ТЕЧІЇ: одна - самостійницька, а друга - москвофільська. Москвофільська була майже непомітна і слаба за Хмельниччини і стала зростати в міру поневолення України, завдяки акції Московщини. Москвофільська - користається нині чужою в своїй основі ідеологією, яка прийшла майже в готовому стані до нас з Москви. Самостійницька - до 1920 року мала вироблені лише напрямні, програми, але не мала праць, які докладно з'ясовували б і узагаднювали б український націоналізм. Цей брак /або пізніше - незнання навіть уже опублікованих праць/ використали вороги українського націоналізму, про що буде мова на своєму місці.

Акція тих ворогів була скерована до усунення у непам'ять традиції збройної боротьби за суверенність та до прищеплення ідеї кінечности достосувати свої програми й ідеології до ідеології й поглядів "активу" У.С.С.Р. і т.зв. "народніх мас", це б то тих, що "будувать" комуністичну "державу".

Отже, як бачимо, ціла акція і тепер обчислена на:

1/ відсутність розуміння націоналістичної ідеології навіть більшістю "націоналістів", 2/ нахил не відрізняти провінційного патріотизму запеклого москвофіла-автора "Історії Русів" від патріотизму Т. Шевченка і змішувати дві виключаючи себе ідеологічні течії, про котрі була мова, 3/ нахил замість вести за собою /як би робив той, хто справді знає, куди хоче йти/ - плентатися за гуртом, пристосовуватися.

Ми мусіли були тут забігти вперед для того, щоб краще з'ясувати, які величезні труднощі треба було переборювати "самостійникам" перед 1917 роком та в 1917-19 роках. Без того з'ясування ми можемо не лише не доцінювати ними зробленого, а ще й думати, немов "самостійники" могли без надмірного, тяжкого, у свої руки провід ще в 1917 році. Тоді, часом без певного мінімуму інтелігентів /хоча б такого, як той, на який складалася вся інтелігенція, яка себе тоді вважала українцями/, вихованих в українському націоналістичному дусі, було неможливо скерувати події належним шляхом, а таке виховання - було знову важне неможливе без опрацьованого націоналістичного світогляду.

Стихийне стремління українського народу, позбавленого властиво власної еліти, до самостійности не вилилося органічно в державу, лише до створення її дávalи почасти побічні, позаукраїнські чинники, без впливу котрих, не відомо, чи вдалося б самостій-

никам добитись проголошення незалежності.

Спроби українського націоналізму створити дуже організацію в 1917-20 рр. - не дали тривалих наслідків ні в формі держави ні в формі скристалізованої політичної партії.

А проте - Україна вийшла з цієї неповторної доби, ЗНАЮЧИ, що вона боролася за державу /і ми не лише не зменшуємо, але виразно підкреслюємо це, як надзвичайно важливий і додатний факт/, але не знаючи ще, що ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ІСНУЄ ЛИШЕ ДІЛЕМА: ПОБОРОТИ МОСКОВЩИ-НУ створивши, або використавши /це останнє більш реальне/ антимосковську коаліцію І ЗМУСИТИ ЇЇ, ПО РОЗБИТТЮ, ПОДІБНОМУ ДО РОЗБИТТЯ НІМЕЧЧИНИ, ЗРЕКТИСЯ УКРАЇНИ, АБО... ЗГИНУТИ НЕ ЛИШЕ ЯК ОКРЕМА НАЦІЯ, АЛЕ І БІОЛОГІЧНО X/ ТАК, ЯК ВИГІНУЛИ СПРАВЖНІ АВСТРАЛДІЙЦІ, ТАСМАНЦІ ЧИ АЦТЕКИ.

Тому, що такої свідомості бракує, - "активні політики" тих часів, політики У.Н.Р. чи Директорії, коли б повторилася можливість лютого 1917 року - згодні, з невеликими лише змінами, повторити все, що робили в 1917 р., не розуміючи, що з логічною конечністю мусіли б... вдруجه опинитися в таборах "Д.П." чи лагерах інтернованих!

Одним із головних завдань українського націоналізму є УНЕМОЖЛИВИТИ, коли б трапилася нагода, духовним спадкоємцям діячів Ц.Р. повторення доконаних в 1917-20 роках помилок, шляхом ЛІКВІДАЦІЇ ІДЕЙ, які могли б дати духових спадкоємців драгоманівщини та сприяти усвідомленню поданої попереду ділеми, яка є самозрозуміла в рамках націоналістичного світогляду.

Тому, що ті всі антинаціоналістичні /а тим самим і антиукраїнські в практиці/ сили послуговуватся для досягнення своєї мети фальшованням і викривленням нашого минулого від найдавніших часів, а особливо періоду від Котляревського до наших днів, - ми мусимо ліквідувати до решти незнання минулого серед націоналістів. Московські більшовики мають рацію, коли надають величезне значіння не лише історії взагалі, але й дбають, щоб та історія була відповідно насвітлена і сфальшована. Інші народи рівнож звертають велику увагу на вивчення минулого з підкресленням певних традицій. Отже в першу чергу мусимо подбати про пізнання власної історії і то не сфальшованої свідомо, чи несвідомо.

x/ Москвини за останні чверть віка за допомогою комуністичної ідеї довели до того, що українська нація, якої вже майже перестало існувати /аналіза діяльності т.зв. " нової еміграції" /, лишилося лише біологічне існування, яке також zagrożене. В цьому слід шукати причини т.зв. "біологізму" в творах Ю. Яновського та інш., коли відмінок не встані боронитися, йому - залишається плідність, останній рятуюнок перед знищенням; і "біологізм" - це ідеалізація плідності й живучості народу. Але і це не порятує, як не порятувало названі народи. Доказ вже маємо. В 1914 р. /і в 1917/ українців було коло 40 мільйонів. При прирості, якій в ті роки існував, мало б бути тепер нас більше як 100 а є лише 37 міль. Народжуваність в 1913 р. була 44,1 на тисячу, а в 1966 р. зменшилась до 15. Таким чином під гнітом Москви впала нижче Франції /18,2/. Коли додати до того заслання, переселення /примусові/ молоді, розстріли і т.д., то стане ясным, що український народ стоїть уже і в біологічному розумінні на шляху ацтеків чи тасманців.



Ми тут не уділили місця ані справі фальшовання нашого минулого, ані з'ясованню хоча би правильної схеми нашої історії тому, що належне вяснення того вимагало б майже цілого окремого тому. Ми не маємо змоги поширити свою працю ще на один том і тому відсилаємо до праці Млиноревської "Історія українського народу" ст. 624, 1953 р., в якій подані і підкреслені ті факти з нашого минулого і ті події, що їх промовчують антинаціоналісти, або не роблять з них належних висновків.

Тут же ми дуже коротко познайомили читачів з історією спроб, ще до Донцова, знайти ідеологічний вислів стихійному українському націоналізмові.

Вороги українського націоналізму, фальшуючи минуле, здебільшого намагаються використовувати формальний бік справи, промовчуючи саму істоту, і це дає їм змогу часто цілковито викривлювати минуле й дійсність. Ось приклад, який з'ясовує, що маємо на увазі.

Ісаак Мазепа пише: "Рівночасно Донцов замовчує перед читачем той факт, що головню під впливом діяльності та ідей Драгоманова, спочатку в Галичині повсталала Українська Радикальна Партія, а потім на Великій Україні - Револуційна Українська Партія, діяльність якої сам Донцов назвав героїчною. Чи це все було можливо, коли б справді Драгоманів проповідував "політичне толстовство"? /Підст. нашого відродження т. II, ст. 95/.

Ми, щоб не ухилятися від теми, не будемо спинятися ані на демагогічних "принагідних" брехливих твердженнях Іс. Мазепа, ані на ролі Української Радикальної Партії, яка виступала, до речі часто, проти націоналізму і діяла лише в Галичині, а перейдемо до того, що нас цікавить, як приклад. Отже спинимось на твердженні, пов'язаному з "Р.У.П.-ом".

Читачі вже знають, що "РУП" в дійсності не була ідеологічним монолітом, тільки навпаки: ініціатори були здебільшого націоналістами, справжній ініціатор /Міхновський/ був безумовно таким, але величезна більшість членів мала цілковито відмінні погляди, саме такі, які захвалює Ісаак Мазепа, і які мали багато спільного з драгоманівщиною.

Читачі знають, що такий стан привів у найкоротшому часі до розпаду і самоликвідації РУП-у.

Треба думати, що й Ісаак Мазепа знає, як про розпад "РУП-у", так і про його причини. Але Ісаак Мазепа виразно числить на те, що його читачі того не знають, і тому, замість писати так, як було, а саме, що багато з тих рупівців, які зрадили ідеї, які присвічували Міхновському, які зрадили націоналістичні ідеї, - перебували під впливом ідей Драгоманова, а багато - під впливом інших московських револуційних діячів, - пише: - "під впливом діяльності та ідей Драгоманова... повсталала... Револуційна Українська Партія", що є звичайнісінькою брехнею!

Таке твердження є цинічною і нахабною вигадкою Ісаака Мазепа, проти котрої, безперечно, повинні були б запротестувати ще живі досі члени Р.У.П.-у.

Ця вигадка обчислена на те слабеньке і невиразне знання минулого, яке робить саму згадку про РУП - "переконуючою", бо той, хто її читає, потакуючи головою, вдоволений тим, що зустрів знайоме йому слово "Р.У.П." Ісаак Мазепа таким чином викликав у читача певне довір'я. Такий читач,

що має лише туманну згадку про РУП, - не ясного образу і не знає, чи впливала діяльність і ідеї Драгоманова на повстання РУП-у, чи ні. Дальше підтвердження, що "сам Донцов називає діяльність РУП-у героїчною", з підкресленням саме останнього слова, яке аперцепується легко з невиразною уявою його про РУП, як щось усе ж надзвичайне на тлі українського життя, - знова сприймається з довір'ям і залишає в підсвідомості якийсь осад невдоволення на Донцова, бо якось виглядає нелогічним звати діяльність РУП "героїчною", а того, хто впливав на неї, уважати "політичним толстовцем".

Так осягнув Ісаак Мазепа, спритно пересмикнувши карти, свою мету. Однак осягнути її він може ЛИШЕ І ТІЛЬКИ у випадкові, коли читач не має ясної уяви про минуле, коли не бачить за назвами і формальними даними /голова РУП-у - Антонович - хвалив Драгоманова і т.п./ істоти справи, це б то, не знає минулого.

У випадкові, коли читач добре знає те минуле, - Ісаак Мазепа не лише не осягає своєї мети, але ще й, зловившись на брехні, - тратить у читача довір'я.

Тому повторюємо ще раз: є дуже важливим знати минуле, а оскільки мова про період, над яким ми спинялися, - пам'ятати, що українська націоналістична ідея, від моменту появи Шевченка, шукала свого політичного вислову і оформлення.

Треба пам'ятати, що "свідоме українство" широким руслом ліниво котилося в тому ж напрямці, що й інші московські ріки. Треба собі уявити також ясно і виразно, що справжні українські патріоти, починаючи з геніяльного Шевченка, вперто і завзято пливли "проти течії", яку творив рух вихованих і виплеканих московською імперією, інтелігентів.

Течія намагалася знести їх на бік і потягнути за собою, хвилі каламутної води намагалися поховати їх під собою, під повинню брехнів і наклепів.

Але тих, що пливуть "проти течії", стає що раз більше, і хоча є досить спроб отруїти їх, ослабити, розкласти, - є надія, що вони допливуть до каламутних джерел тої інтелігентської річки, загатять їх і спрямують течію в інший бік, далі від болотистих московських низин, у потрібному для нас напрямці.

Оскільки Шевченка можемо уважати ідеологічним батьком /якого марно намагався скомпромітувати й знецінити Драгоманов/, остільки мусимо пам'ятати, що в формі політичних тез, в формі програму, намагалися висловити ті ідеї спочатку й перевести в життя "Братство Тарасівців", потім - Р.У.П. брошурою Міхновського, потім - "Народня Українська Партія".

Після того ті ж ідеї пропагувало і намагалася здійснити "Братство Самостійників", яке потворило легальні організації: "Юнацьку Спілку", "Вернигору" "Військове Т-во ім. Полуботка", "Союз Українських Державників" "Партію Соціалістів-Самостійників", "Військове Т-во "Батьківщина". Пізніше ті ж ідеї намагалася реалізувати Лєгія Українських Націоналістів у Празі.

Пропагувати і опрацьовувати ці ідеї ще до повстання "Братства Самостійників" почав Д. Донцов, який це робив протягом кількох десятків років. Робили це й інші одиниці в формі літературній /згадати хоча б Лєсю Українку/ та інші.

Однак - це був "рух проти течії", рух, який мав дуже мало спільного з тим рухом інтелігентської тисячоголової отари, що йшла в іншому напрямку.

Вороги націоналізму виразно собі уявляють цю картину, але вони навмисне "каламуть воду", змішуючи ці дві різні течії в одну, а змішавши, немов ненароком, захляпують болотом і каламуттю саме тих, хто плив проти течії, щоб тим легше було представляти націоналістів, що нині живуть, - "безбатьченками", "людьми, що не мають традиції", і т.д.

Вивчивши і знаючи історію - ми завжди будемо свідомі того, що маємо свою традицію, яка не є традицією Барабаша, Кочубея чи Коряка! Вони також мають традицію, але іншу. Драгоманов, свідомий того, написав, що він себе і своїх однодумців зве "паліўцями", а "націоналів" - "мазепинцями".

По закінченні визвольної боротьби, позначився, звичайно не у партійних лідерів, а у широких верствах інтелігенції, ще більше в масах народу, під впливом пережитого і здобутого досвіду, корисний здви́г у бік націоналізму.

Так стала ще гострійшою потреба опрацювання підстав українського націоналістичного світогляду, до якого зі стихійною силою хилилося покоління молоді, що зростала у вирі боротьби за державність, і це до певної міри де-що улегшило дальшу працю Донцова, який ще перед революцією 1917 року став на той шлях.

Але не треба думати, що праця Донцова була легка, або - що дала добрі жнива. Навіть ті наші інтелігенти, які себе стали уважати "націоналістами", не могли так відразу визбутися впливів виховання, оточення і майже цілого українського культурного руху. Адже ж такі наші письменники, як: Квітка, Гребінка, Костомаров, Старицький, Мирний, Федькович, Франко /частина творів з перших років/, Грабовський, Винниченко, Тичина та багато інших - ширили погляди аж ніяк не націоналістичні. "Українознавство" і українська публіцистика - рівнож, по духу, були скорше антинаціоналістичні.

Це все утруднювало /і утруднює - бо і зараз "націоналісти" із довір'ям користають напр. із "Загальної Української Енциклопедії" та інші. подібних антиукраїнських джерел/ нашим націоналістам розуміння Донцова і стало штовхає під вплив ворогів українського націоналізму взагалі і в справі "оцінки" Донцова з окрема. Можна було б написати цілу книжку, яка текстами та датами їх написання виявила б "мандрівку" наклепів та інсинуацій на Донцова з комуністичних органів преси аж до органів монархічних, чи католицьких, не минаючи, очевидно, ні соціалістичних, ні ліберальних. Та цього мало, окремі вигадки раніше лише в ряди-годи трапляли і до органів "націоналістичних", а тепер стає де далі, під цим оглядом, що раз важче відрізнити т.зв. "націоналістичні" органи, від антинаціоналістичних. /див. "Шлях молоді" з 1946 р., "Час", 1947-49, "Орлик" 1948, "Промінь" 1949, "Українське слово" 1949, "Самостійна Україна" з 1949 р. і т.д./

Наслідком того всього, як побачимо, була, не зважаючи на зацікавлення, певна "ізоляція" та недоцінювання ролі Донцова, а головно - ПОВЕРХОВНЕ СПРИЙМАННЯ ЙОГО ПИСАНЬ, часто в світлі чужих сугестій, що ще посилював вимагаючий підготовки і звички до по-важних книжок стиль Донцова. Про себе, з огляду на те все разом, мав би повне право сказати Д. Донцов, словами Л. Українки:

"..... я наче бранець,  
Що на чужій землі шанує Бога  
Нікому не відомого в країні".

Трагізм був у тому, що рідною була Донцову українська імперія Володимира

Великого, Козацька Україна часів Богдана, але чужим був "російський Прованс" - "благословенна Малоросія".

Однак Донцов був не лише піонером, але й у тих невідрадних умовах він заклав міцні підвалини справжнього українського націоналізму, і тому ми його працям мусимо далі присвятити кілька окремих розділів. Ті праці творять "епоху" в історії ідеологічних шукань не лише націоналістичної течії, але й взагалі української освіченої верстви.

## II

### Д. ДОНЦОВ - ПЕРШИЙ ТЕОРЕТИК ТА ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ.

"Всяка революція була спершу  
ідеєю в мозку одної людини"  
Емерсон.

Дмитро Донцов народився у заможній родині в місті Мелітополі, року 1883. Його завжди приваблювала боротьба за ідею, і тому, ще будучи молодим студентом, він, як і вся майже тогочасна молодь, захопився ідеями соціалізму і вступив у число членів української соц-демократичної партії. Але від самого початку, він був соціалістом такого типу, якого зустрічаємо майже виключно у націй панукчих, це б то, його соціалізм приймав, як • САМОЗРОЗУМІЛЕ - БОРОТЬБУ ЗА ЦІЛКОВИТУ СУВЕРЕННІСТЬ в л а с н о н а ц і ї і в дійсності давав виразну п е р е в а г у націоналізмові.

Міг же напр. Ленін писати: "Жодної фіксації націоналізму пролетаріят підтримати не може. Навпаки, він підтримує все, що допомагає усуненню національних різниць, упадку національних окремішностей, все, що робить зв'язки між національностями що раз тіснішими, ВСЕ, ШО ВЕДЕ ДО ЗЛИТТЯ НАЦІЇ. /т.ХІХ/. Це так би мовити "в засаді", це - взагалі. Але міг той же Ленін в конкретизації цієї тези стати на двох різних становищах, і з одного боку, коли мова йшла про денационалізацію п о н е в о л е н и х МОСКВИНАМИ народів, полемізуючи з Ю. Юркевичом /1913 р./, написати, що слід уважати "процес асиміляції українців і жидів, та їх русифікації за явище прогресивне і з погляду соціалізму позитивне", з другого боку - бути завзятим ворогом занечищення "міжнародними" словами МОСКОВСЬКОЇ МОВИ, хоч би в наслідок природнього збільшення чужомовних висловів. Ось, що писав Ленін: "Сознаюсь, што если меня УПОТРЕБЛЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ без надобности ОЗЛОБЛЯЕТ... то некоторые ошибки пишущих в газетах совсем уже могут вывести из себя... /Ленін. Сочиненія, т. XXIV, ст. 662/. А ось, що свідчить Бонч-Бруєвіч /"Как работал Гльч"/: "Ленін хотел иметь словарь русскаво языка Даля, часто увлекался им, читая его і висказивал своіо в а с т а р ж о н н о е і з у м л е н і е перед... образними вираженіями русскаво языка", натомість при читанні часописів висловлював своє обурення: "на каком языке это написа-но?... Тарабанщина... воляпик, а не язык ТОЛСТОВА". /Ан. Бельский/.

Зрештою, той же Ленін писав /думакчи очевидно про московську та поневолені нею нації/: "Пролетаріят /гноблячої нації/ повинен домогатися права повного політичного відокремлення колоній і націй, що їх гнобить його нація... з другого боку соціялісти гноблених націй повинні особливо завзято боронити і переводити в життя повну і безумовну, в тому числі й організаційну, єдність гноблених націй з гноблячими" /Ленін; Твори т. XIX ст. 4I, вид. II/.

Наші соціялісти на наше лихо в своїй масі - так і робили, але такі "соціялісти", як Л. Українка чи Д. Донцов, - робили цілковито навпаки - вони під цим оглядом нагадували Леніних і Хрущових, але не Коряків, Винниченків, Іс. Мазеп чи Корнійчуків.

Ленін - не був жодним винятком, бо соціялісти не лише московського, але і інших пануючих народів, мають в собі стихійний націоналізм, який у нескалічених націй є явищем органічним, і ті їхні соціялістичні провідники тому завжди приховують свій свідомий націоналізм під "інтернаціональною" фразою.

Так напр. Сталін висловився: "Треба утворити умови для злиття національних культур в одну спільну культуру з єдиною мовою... коли пролетаріят переможе у всьому світі - прийде одна мова", Хрущов же сказав ясніше в своїй промові на XIV З'їзді К.П. /б/у.: "Вчення Маркса-Енгельса, розгорнуте Ленініним-Сталініним Російською мовою. Тому НАРОДИ ВЗАГАЛІ ВСІХ КРАЇН вивчають і вивчатимуть Російську мову..."

З наведеного речення бачимо, що логіка в таких випадках мусить мовчати. П. Хрущов аж ніяк не приходить на думку, що писання Леніна - це не є поетичні твори віршом, які важко перекласти на іншу мову, та, що коли з таких міркувань вивчити чужу мову, то чому ж П. Хрущов і його колеги не вивчають мови німецької, якою написаний "Капітал" К. Маркса?

Повторюємо, логіка мусить мовчати, а тому хоча ЛОГІЧНОДУМАЮЧА ЛЮДИНА НЕ МОЖЕ БУТИ ОДНОЧАСНО І СОЦІЯЛІСТОМ І НАЦІОНАЛІСТОМ, проте, в супереч логіці - це, як бачимо, надто часто буває. Соціялістові пануючої нації, який діє й відчуває, як всякий націоналіст, часто здається, що він є "соціялістом" і "не шовіністом", і так здаватися йому може тому, що він не користується логікою в певних питаннях, ведений підсвідомим інстинктом /очевидно такі, як Ленін, свідомі того що діють/.

Соціяліст же поневоленої нації здебільшого є "провансальцем", провінціалом, і тому він справді не виявляє, і не має або жодного націоналізму, або націоналізм свого пана, своєї метрополії, і тому у нього не повстає жодної колізії його "націоналізму" з "соціялізмом". Інакшими бувають дуже рідкі винятки.

Не виняткові, а звичайні соціялісти українські, спокійно і з захопленням перекладають із московського часопису "Правда" /7.VII 1938 р./ передовицю і друкують її українською мовою в "Вістях" /ч. 155, 1938 р./ . У тій передовиці читаємо: "Російська мова стає міжнародною мовою соціялістичної культури, як колись латинь була міжнародною мовою

верхів раннього середньовіччя". І ці слова остільки не вражають подібних українських соціалістів, що пп. Голубенки, Багряні, Бойки спокійно в році 1947-9 твердять про народження щойно в роки другої світової війни в проводі С.С.С.Р. московського націоналізму.

Це значить, що вони перед тим ніколи не помічали яскраво виявленого московського націоналізму більшовиками, бо не ріжнилися від них.

Як бачимо, такі речі можуть писати московські соціалісти /подібно ж писав і К. Маркс, який ставився як типовим імперіяліст до поневоленних /"не державних" / народів Австрії, не боячися жодного закиду в "націоналізмі" чи "шовінізмі", але важко уявити собі, який глас здіймуть ті ж москвини та їхні підголоски-покручі, коли би щось, в сто разів скромніше, висловив українець, говорячи не про московську мову /як напр. голова "українського" уряду - Хрущов/, а про українську!

Варто українцеві-соціалістові, покликаючися на всіх соціалістичних пророків, виразно зазначити, що він має намір не дати москвинам "асимілювати український пролетаріят" та боротися за відібрання загарбаних москвинами земель, - і всі "громи" посилюються на нього, як на "ужаснаво шовініста і узкаво націоналіста".

Одних, позбавлених індивідуальности, не здатних самостійно думати, - це заганає в ряди "патентованих соціалістів", а інших, дуже нечисленних, часто ВИЛІКОВУЄ цілком від кнацького захоплення соціалізмом! Думаємо, що ми вистарчаючо ясно з'ясували, що є "соціалісти" дуже відмінні від себе поглядами і поступованням: соціалісти пануючих націй і нечисленні виїняткові одиниці з числа соціалістів поневоленних націй /"білі круки", що рідко лишаються соціалістами/ - це одна категорія соціалістів; і цілком від них відмінні національно-політичними та інш. поглядами соціалісти поневоленої нації - друга категорія.

Тому НЕПРАВИЛЬНИМ Є, і то глибоко неправильним, робити висновки про Донцова-кнака, що остільки він був "соціалістом" - оскільки він хоч колись не ріжвився від Ісаака Мазепи. Саме до цієї першої категорії належали і Л. Українка і Д. Донцов, котрий навіть будучи соціалістом стало писав на національно-політичні теми.

Ми мусимо ухилитися де-що і докладніше обговорити сказане тому, що нині вороги націоналізму і зрадники націоналізму люблять в цілях демагогічних писати про Донцова, немов він безнастанно зміняв погляди, щоб тим підірвати їх вартість. "Міг помилятися і п. Донцов, навіть, коли це відбувалося надто часто, бо ж помилявся він будучи колись соціалістом, помилявся потім знову ставши на службу Скоропадського, помилявся з черги з своїм "вістниківством", проповідуючи ненависть, аморальність, нетерпимість, макіявелізм та інше..." /"Самостійна Україна", Канада, ч. 6, 1949р./

Природно, ми тут не з'ясовуємо всього цинізму брехень ширених, як цими словами, так і в цілому дописі там надрукованому, з яким засолідарився орган "організованого націоналізму", бо це з одного боку виявиться з дальших розділів, а з другого це є зайве, бо ми додаємо до цього тому в кінці певну кількість наклепів і брехень /дословно їх цитуючи/, під якими не посоромилися підписатися особи, які грають ролю українських університетських професорів, українських націоналістів і т.д., зіставляючи з автентичними твердженнями Донцова, щоб читач міг бачити всю безодню людської підлоти та звик-

перевіряти твердження наших "діячів".

Тут лише нам ходило про ствердження факту, що всупереч стало пов-торкваному наклепу, навіть безвусий кнак Донцов НЕ БУВ НІКОЛИ ТАКИМ СО-ЦІЯЛІСТОМ, як ті соціялісти наші, яких слушно ганив Донцов і в "Підставах нашої політики" і в "Націоналізмі" і в "Л.Н.В." за їхній провінціалізм і москвофільство.

ВІД ТОГО ЧАСУ, ЯК ПОЧАВ Д. ДОНЦОВ ПИСАТИ, І ДО НИНІ, ВІН В ІСТОТІ РЕЧІ ЗАВЖДИ БУВ НАЦІОНАЛІСТОМ і то справжнім, а не "маргариновим", як його нинішні "критики"-фальшивники.

Донцов завжди боровся за цілковиту незалежність і суверенність українського народу, за зірвання всяких зв'язків з ненависним йому моск-овським народом. Лише за кнацьких літ, думав, що найскорше здобуде су-вереність і щастя своєму народові йдучи за наукою К. Маркса, організуєчи український пролетаріят до боротьби з моск-овсь-ким панованням і до боротьби за соціялістичну державу українську, а потім, придивившись до всього, перестудіювавши марксизм і придивившись до життя, - став уважати потрібним осягнути ту ж м е т у, спираючися на більшість нашого народу - селянство і творячи селянську державу.

Як соціялістична /в дні кнацтва Донцова/, так і селянська держава, яку хотів би створити Донцов, БУЛИ В ЙОГО УЯВІ ЗАВЖДИ НАЦІОНАЛІСТИЧНИМИ І ЗАВЖДИ ЗВЕРНУТИМИ ПРОТИ МОСКОВЩИНИ.

Бажання визволити українську землю і українські народні маси з па-зурів московського народу привело Донцова до українських соціялістів, і це ж палке бажання було провідною зорею його цілої діяльності протягом усього життя.

А тому отже, коли ми вважаємо Донцова за ідеолога українського на-ціоналізму, вважаємо цілком слушно, бо всі його писання в і д р о к у 1911, були по своєму спрямованні націо-наліс-тичними і пропагували націоналістичні ідеї - ми могли би навіть не згадувати про "соціялістичний" епізод з кнацьких років, це б то про короткотривале захоплення марксизмом, який не тільки ні в чому не обмежував у Донцова ЙОГО УКРАЇНСЬКОГО НАЦІ-ОНАЛІЗМУ, але був залежний і підпорядкований йому.

Тут не зашкодить нагадати деякі подробиці з кнацьких років Донцова. Рід Д. Донцова, як говорить родинна традиція, походить зі Слобожан-щини, звідки він переселився до Таврії. Донцови були досить заможними людьми, але його батьки відносно рано померли і він виховувався у роди-чів. По закінченні реальної школи мусів ще доповнювати освіту, щоб мати право вступити до університету. Студіював Д. Донцов право у петербур-зькому університеті і в тому періоді його стало можна було бачити в бібліотеці, де він зачитувався головно творами західно-європейських ав-торів, починаючи з філософії й права й кінчаючи творами красного пись-менства.

В осени 1905 року Донцов брав активну участь у вічу і разом з Бичом /у 1917 році був головою Кубанського Краєвого Уряду/ і ще де-ким з про-мовців висунув домагання самостійності України. Був заарештований і від-везений до Лукянівської в'язниці в Києві, де його хотіли пов'язати з групою арештованих РУП-істів. Загальна амнеція звільнила Донцова від суду. Після цього він вернувся до Петербургу, а після двох місяців

знова до Києва. у Києві щойно, переконавшись, що жодна інша партія не веде активної революційної боротьби, - вступив до української соц. демократичної партії, і в ній разом з Миколою Поршем, Симоном Петлюрою, Андрієм Жуком, Валентином Садовським і ще де-ким творили групу, яка наголошувала на невідкладність боротьби за національне визволення. Саме тоді почала та партія перетворюватися в марксистську і захоплюватися статтями Леніна. Та москвофільська частина була в українських справах майже анальфабетами. Донцов же /як і Леся Українка/ вже тоді уважав соціалізм як засіб, і власне тиво не був соціалістом. Людям, примітивно думаючим, які схоплюють читачи лише фрази, а прихованої за фразами думки не встані помітити, здається, що Ленін був соціалістом і боровся за соціалізм, тоді як він був московським націоналістом, що лише послуговувався соціалізмом для створення потрібних передумов для розросту московської нації. Це ж Ленін ще в травні 1913 року був дуже занепокоєний тим, що в московській імперії /"Росії"/ москалів лише 43%, це ж Ленін писав: "Ми /москалі/ любимо свою мову і свою батьківщину... ми сповнені почуття національної гордості, хочемо, щоб то не стало, вільної і незалежної, самостійної, демократичної, республіканської гордої Московщини /"Великоросії"/. І в тій же статті /"Про національну гордість москалів" 1914 р./ підкреслює: "Ми зовсім не прихильники маленьких націй, ми безумовно за централізацію і проти мішанського ідеалу федеративних відносин". І Ленін дуже був занепокоєний висутами Донцова і в листі до українського соц. демократа Степанюка, писав: "Мене дуже порадувала Ваша стаття, як стаття централіста, який бореться з Донцовими і К.Д.". І допитується, з ким у Львові об'єдналися на нараді спілківці: з українськими соціал-демократами чи з Донцовими? "Можна і треба сперечатися з націонал-соціалами на зразок Донцова". "Національна справа - спочатку, пролетарська - потім, кажуть буржуазні націоналісти і пп. Юркевичі, Донцови і т.п., горе - марксиста за ними".

Є ще кілька згадок подібного роду про Донцова і ми думаємо, що Леніну не можна відібрати розуму і вміння розрізнити "справжнього" соціаліста від того, хто лише, як і сам Ленін, послуговується соціалізмом.

З огляду на сказане, мусимо уважати лише дешевою, безпідставною і нечесною пропагандою роблення ворогами українського націоналізму з Донцова - якогось політичного хамелеона, який лише при кінці першої світової війни переорієнтувався з соціаліста на націоналіста і самостійника. Не забуваймо, що перший арешт Донцова був арештом за висунення ідеї сепаратизму і самостійності України ще в 1905 році.

У Києві Донцов у 1907 році був арештований вдруге і потрапив знов до в'язниці. Йому загрожував засуд - заслання до Сибіру, а що він був тоді тяжко хворий, - то з певністю там би закінчив своє життя. Завдяки заходам його приятелів, а головно приятельки, Донцова випустили "на поруки" і він нелегально виїхав закордон і 12 квітня 1908 року вже виступав у Львові.

Ця праця не є монографією, присвяченою Донцову, отже в ній не можемо розглядати докладно початкові його праці чи всі їх згадувати, лише коротко будемо спинятися, подаючи коротенькі цитати з тих, які належать до важливіших з них. До таких безперечно належить видана в 1913 році брошура "Модерне Москвофільство", яку він перед тим посилав до журналу "Українская Жізнь", редагованою С. Петлюрою. В цій надзвичайно глибокій змістом і блискучій формою брошурі писав Донцов:



"В останні роки повільного, але невпинного відродження української нації, навіть люди, які ніколи ні в чім не сумнівалися, мусіли поставити собі питання: яка буде культура, котру очевидно творить собі новий виступаючий на арену історії нарід? Де шукатиме собі взірців?" І далі автор стверджує, що бере гору москвофільська течія, і тут з'ясовує, яке він "москвофільство" має на увазі: "Не галицьке москвофільство має на увазі, не про нього говоритиму, а про одне дуже характеристичне явище в самім "українстві", для котрого іншої назви, на жаль, дібрати не зміг". Далі Донцов добрав дуже влучну назву "московського провансальства". Цілком слушно пише Донцов що "ціла культура, яка повстає, буде на довгі часи культурою широких українських мас". До цього можемо додати, що ці "довгі часи" на наше лихо тягнуться ще й досі! "Коли говорю про москвофільство" - пише Донцов, - "я розумію поширену в певних колах нашої інтелігенції безграничну пошану перед російською культурою і дивну якусь залежність від поглядів пануючих в поступових російських колах... майже ціле життя українське, так дуже пересякнуте російськістю, що кожному, хто має свій одмінний погляд на російську культуру, приходить душитися в ній, як в густім важкім тумані". В тій же брошурі наводить спостереження польського професора Здзеховського, який не раз помічав, що навіть гурт з кількох українців, при зустрічі з поляком - заховується як українці, але варто підійти до гурту одному лише москалю, як всі зараз же переходять в розмові на московську мову, і важко їх відрізнити від москалів. Закінчує Донцов свої спостереження словами: "Українство потребує нової орієнтації, коли воно не хоче, розуміється, зістати на віки російським провансальством".

Спочатку, як писав С. Петлюра Донцову, мали цю його статтю друкувати в "Українській жінці", але потім редактори догупалися, що в ній Донцов нещадно б'є і їх самих, і тому йому довелося видати свою працю окремою брошуркою, яка привернула до себе увагу не лише українців і москалів, на неї зареагувала не лише московська, але і інша чужинецька преса та політичні діячі.

Ще більше розголосу викликав його реферат "Сучасне політичне положення нації і наші завдання", прочитаний на "Всеукраїнській Студентській Конференції" у Львові у червні 1913 року. Його тоді майже всі політики прийняли /незважаючи на заголовок/, як висунення ідеї боротьби за самостійність України.

За цей реферат московський "кадет" /"конституційна-демократична партія", яка не визнавала навіть можливим дати українцям автономію/ Могілянський накинувся в пресі на Донцова і на цілий "Конгрес", що прийняв цю тезу. Ленін у власних пропагандових цілях, хоча вороже ставився до Донцова, для баламучення тих своїх читачів, що не були москалями, виступив в оброні права України на самостійність, тим більше, що це давало йому нагоду заатакувати "кадетів". Однак Ленін писав там же: "На всеукраїнському з'їзді студентів у Львові проти лозунга політичної незалежності України, висутпали і деякі українські соц.-демократи в особі емігрантів - українців з Росії", але далі показується, що проти більшості, яка прийняла резолюцію про самостійність України, виступили лише два". Та тут же Ленін накидається на Донцова за націоналізм!

С. Петлюра в листах до Донцова писав: "В цілому брошура Ваша написана на сильно із піднесенням... Висновок для Вас з тої брошури: прощай, рідна сторонньо! Вороття не буде... Рибалка /псевдо Л. Оркевича/ збирається в

"Дзвоні" /орган українських соц.демократів/ збирати халкідонські собори і "предавати Вас прокляття". З редакції і з числа співробітників "Дзвона" Донцова після того запеклі наші москвофіли соціалістичного напрямку - викинули у вересні 1913 року за націоналізм.

В іншому листі пише С. Петлюра: "Мені чогось здається, що Вас "ви- пруть" із "Дзвона" бо правовірний марксист... не може занадто довго ужи- тися з Вами".

Тимчасом, у згаданій брошурі, видаючи її друком, написав сам Донцов таке: "В наші часи політичний сепаратизм не лише потрібний в інтересі нашого народу, але й - що найважніше - навіть можливий!", і додає, що самотнім виходом від загибуні має бути програм "не автономізму, лише полі- тичного сепаратизму в тій чи іншій формі - все одно". Донцов отже про- понує опертись на Австрію, навіть коли б лише частина України, разом із західними земляками стала "коронним краєм", бо звільнення від Росії дасть передумови для звільнення всіх українських земель, а з часом і її полі- тичного незалежності".

"Реферат... був хибно де-ким зрозумілий". Де-хто думав, що Донцов заперечує потребу боротьби за сойм, автономію України і т.п. Тимчасом він писав: "Боротьба за програм "максимум" не може колідувати з бороть- бою за програм "мінімум". Говорячи про пропаганду сепаратизму, я не казав примикати очей на питання біжучої політики". Рівнож Донцов ясно висунув ідею сепаратизму від Московщини, його конечність, і доводить "що на- осягнення цієї мети настала пора, це чергове завдання". Але ідею держав- ної самостійності він висував дуже обережно.

Донцов чудово розумів /докази в "Модерному москвофільстві"/, що на- віть коли її /державну самостійність/ ясно висунути, - вона зустріне рішучий спротив автономістів і не матиме потрібного впливу. Отже він стосував послідовно і вперто "вкраплювання" тої ідеї, в ту ідеологію, яка в дану хвилину була притаманна передовим загонам приспаної і спотво- реної "провідної" верстви нації. Він нагадував її тим верствам щоб поволі призвичаїти їх до неї, нагадував у такій формі, щоб не викликати реакції проти неї, а заразом підштовхував на черговий шабель драбини, яка вела власне до тої мети. Орудуючи зручно аргументами взятими з соціалістично- го арсеналу, старався прищепити соціялістам український націоналізм, а далі і соціялістам і міщанським колам та організаціям - ідею боротьби за суверенну українську самостійну державу.

На згадані брошурки зареагувала чужинецька преса і наші автономіс- ти - москвофіли.

Відомий московський часопис "Речь" писав: "З гаслом "Самостійної України" виступив Донцов в обґрунтованім рефераті, тези котрого звучать не так вже невинно". Польський орган "Критика" вважає виступ Донцова "першою ластівкою будячихся серед українців у Росії самостійни- цьких стремлінь", а "Прикарпатская Русь" зве Донцова "найбільш радикальним ідеологом самостійної України".

Український соціал-демократичний журнал "Дзвін" /Київ 1913/ стверд- жував, що: "Спроба Донцова є ПЕРШОЮ І ПОКИ-ЩО ОДИНОКОЮ СПРОБОЮ" зробити висновок з московського становища і відношення до українців".

Однак у тому ж "Дзвоні" Л. Юркевич, відомий український соціал-де- мократ та редактор журналу, означив, самозрозуміло, програм, яко

"шкідливий" і "непридатний для широких народніх мас", яко націоналістична не мають жодного успіху серед нашого громадянства".

Тут мусимо собі нагадати, що "громадянство" - це ОБМОСКОВЛЕНА українська інтелігенція, а ці слова доводять, що представлення Донцова ТАКИМ ЖЕ СОЦІАЛІСТОМ, як і напр. Юркевич, і є лише не-совісною спекуляцією на формальній приналежності Донцова до тої партії, з якою він, як впливає свідчення Л. Юркевича, ріжнився ґрунтовно в справах національних, це б то тих, якими жив уже тоді Донцов. Аргумент же про "непридатність" - не більше, як демагогічна фраза, повторювана ворогами націоналізму по тому, протягом кількох десятків років /повторюють її тепер пп. Шерех та Голубенко, як рівнож і А. Хвиля/.

Само собою, що так само, як Юркевич, поставилися і інші обмосковлені українські інтелігенти; можна хоча б для прикладу згадати виступ В. Садовського в "Українській житні", де він осуджував ідеї Донцова і запевнював, що "українська демократія" за вказівками Донцова не піде.

Звичайно, в основному Садовський не помилявся - "українська демократія" воліла програти визвольну боротьбу, віддати український нарід у московське ярмо, піти на еміграцію, ніж зрадити своїх московських учителів і піти за вказівками Донцова

Часопис "День" написав тоді ж: "Де пристрасний протест проти НАЦІОНАЛЬНОГО "ГЕРМАФРОДИТСТВА" значної частини української інтелігенції і проти її рабського і долопоклонства перед російською культурою".

Не треба додавати, що найбільш пристрасний протест не міг ліквідувати того "гермафродитства", яке було наслідком дбайливого виховання, яке складало велику частину інтелігенцької душі, бо вросло в неї разом з інтелігенцією і освітою.

Тому проти цієї брошури Донцова виступило багато українців /не бракувало серед них і С. Бфремова/, а відомий слуга червоної Москви - Коряк виступив з великою брошурою "Перед брамою", в якій боронив "культури Пушкіна" та її виключного значіння для українців.

Донцов відповів на де-які напади поважніших осіб новою брошурою "З приводу одної ересі", в якій гостро критикував провінціалізм і наївність українських діячів та висловлював на майбутнє цілком інші погляди. Донцов з'ясовував помилковість оптимістичних та "мирних" настроїв М. Грушевського, докладно аналізував діячі сили світової політики, та - як слушно писав часопис "Шлях" - "старанно підкреслював те, що справділося за цієї всесвітньої війни" /про наростання міжнароднього значіння українського руху/.

Подані попереду цитати не лишать сумніву, що цілковито безпідставними вигадками є подібні пізніші твердження:

"У початковому етапі" /Діяльність Донцова/ "була ширенням марксистських ідей, марксистського соціалізму, а ... після першої світової війни ідеї інтегрального націоналізму. До українського націоналізму Донцов примкнув /?Р.П./, розчарувавшись у практичній політиці соціалістів" /Сосновський, стор. 21 і 23/.

х /мова про першу світову війну

Сосновський у своїй книжці "Дмитро Донцов" ширив такі вигадки, бажаючи зробити в уяві читачів ОУН тою організацією, яка "щойно при кінці 20-тих років" "дала оформлення" націоналізмові. З цією метою він промовчав і діяльність "Української Народної Партії" і "Братства Самостійників" і "Союзу української державности", "Полуботківського Клубу", Клубу військового "Батьківщина" і інших націоналістичних організацій.

Промовчав, що УВО не була націоналістичною організацією, тільки була конгломератом, який складався з людей різних поглядів, а і ОУН була органічним продовженням українофільсько-драгоманівського національного руху, який і під час боротьби 1917-1920 років завзято поборював український націоналізм. Націоналізм же у своєму розвитку, а потім - діяльності, стало орієнтуватися на писання Донцова, їх перевидав і їх ширив.

Ми мусять згадати про ці перші праці Донцова тому, що вороги українського націоналізму ніколи не забудуть нагадати про те, що юнак - Донцов був по назві і формальній приналежності соціалістом, АЛЕ ЗАВЖДИ "ЗАБУВАЮТЬ" згадати, що він стояв у справах національних і ТОДИ НА ДІАМЕТРАЛЬНО ПРОТИЛЕЖНИХ ПОЗИЦІЯХ до позиції пп. Юркевичів, Коряків та інших українських соціалістів, типу Ісаака Мазепи, чи Григорєва-Наша, яких духові діти та вони самі і нині воюють за ті ж чужі нам цілі, проти Донцова і націоналізму, НЕ МОЖУЧИ ОДНАК ПРОТИСТАВИТИ ЧОМУ НІЧОГО, КРИМ БРЕХНІ, НАКЛЕПУ, ДЕМАГОГІЇ І ПРОВОКАЦІЇ.

Згадавши за перші брошури, подаємо лише назви його дальших брошур, підкресливши, що кожна з них можна і нині перевидати і вона буде актуальною та доповнюватиме портрет "Донцова-націоналіста", чого не можна сказати про тодішні писання його противників, вони видаються якимсь москвофільським анахронізмом.

По цьому отже вийшли такі праці Донцова: "Мазепа і мазепинці", "Похід Карла XII на Україну", "Історія розвитку української державної ідеї". Всі ці праці вийшли до 1917 року.

По 1917 році виходить новим виданням /перші були в 1914 році/: "Енгельс, Маркс і Ляссаль про неісторичні нації"; в ній Донцов знов уже на початку 1918 року, коли навіть Офремов та його колеги поробилися соціалістами, виступає проти соціалізму, викриваючи "подвійну бухгалтерію", викриваючи негативне відношення самих "пророків" соціалізму до "неісторичних" націй /до яких часто зачислялося й нації з блискучим минулим!/.

У тому ж році виходять друком /перше видання було на цикльостилі/ друге видання "Історії розвитку української державної ідеї", "Міжнародне положення України і Росії", та "Культура примітивізму". Дві останні праці - це були реферати, читані Донцовим прилюдно за Скоропадського і німців та видруковані окремими брошурами. З нагоди першої з них слід зазначити, що в ній Донцов, не зважаючи на німецьку армію /пів-окупацію/, відважився пропагувати серед українців орієнтацію на Англію. Англію - яка тоді воювала з німцями, закликаючи до спроб зацікавити англійців, природних ворогів Московщини, українською проблемою. У другій - атакував московську культуру і духовість, яка, як відомо, за Скоропадського була паном становища. Тому обидві ці праці носили революційний характер.

У 1919 році виходить "Українська державна думка і Європа" та "Мазепа і мазепинство".

У 1921 р. виходить більша праця - "Підстави нашої політики". Ця праця має понад 200 сторінок і дає надзвичайно цікаву аналізу московської політики, московської культури і духовости, а також аналізу хиб нашої тодішньої політики, та намічає шляхи на майбутнє.

Самозрозуміло, ця книжка викликала обурення у всіх "драгманістів" і москвофілів, які однак, нападаючи на Донцова, намагалися дбайливо приховувати справжні причини свого обурення.

Тому частенько "уенерівці" атакували цю книжку, як "гетьманську", а організовані "націоналісти" запевняли, що вона "польонофільська" та "петлюрівська". Самозрозуміло, всі ці закиди були демагогічними вигадками. Щоб не бути голословним, ми тут наводимо лише один з таких "закидів", а саме п. В. Мартинця, який пише:

"Цей сам Донцов у недавніх "Підставах нашої політики", кинувши клич "геть від Москви" і орієнтації на Європу, до цієї "Європи" включив і Польщу, кладучи тим самим ідеологічні підвалини під польонофільські політичні концепції. А цих ми - по Варшавському договорі мали досить. І досить мали традиційних орієнтацій на Польщу! З ними треба було раз на завжди покінчити! Ось тому ми не могли сприймати польонофільської концепції без огляду на те, хто б її не голосив, але й поборювали її та голосили зовсім щось протилежне. Правда, Донцов із моменту перейняття редакції Л.Н.В. не висував її взагалі, збував мовчанкою проблему польсько-українських взаємовідносин: "Qui tacet consentine videtur" --- мовчанка означає згоду" /"Самостійна Україна" ч. 6, рік 1949/:

Мусимо на це завважити, що п. Мартинець мав спеціальні причини, чому "не міг сприймати польонофільської концепції" /якої там зрештою не було/. Не міг не тому, що вона польонофільська, а тому, що - як сам він признається на ст. 171 своєї книжки "Українське підпілля": "навіть більшовики кількарізово пропонували Начальній Команді УВО співпрацю й допомогу. Коли УВО відмовилася від неї, ТО НЕ БУЛО ПРИЧИН НЕХТУВАТИ ПІДТРИМКОЮ ІНШИХ... УВО поставила розгалужену і добре діючу сітку військової розвідки на терені всієї Польщі". Сказано вистарчаюче ясно: "Підтримка інших" визначувала "політичну лінію" п. Мартинця, а тими "іншими" була німецька розвідка, яка потребувала людей для здійснення своїх плянів у Польщі.

Тому ідеологія Донцова не відповідала п. В. Мартинцю так само, як зрештою вона не відповідала і польонофілам, які для поборювання Донцова і Л.Н.В. заснували спеціальне видавництво "Ми" у Варшаві.

Очевидно, всупереч запевненням Мартинця, і в Л.Н.В. Донцов /а також інші співробітники/ забирав часто голос у справах українсько-польських і ЗАВЖДИ його становище, після того, як настав "мир" і західні землі опинилися в межах польської держави, було БЕЗКОМПРОМІСОВИМ такса і що до Польщі!

Головно він не давав старшому громадянству "добити згоди" за всяку ціну з поляками, і - очевидно - в світлі цих фактів твердження В. Мартинця вистарчаючо свідчать про його власний моральний рівень.

Правдою є лише те, що Донцов ніколи не "ГОЛОСИВ КОСЬ ПРОТИЛЕЖНОГО", як це робив п. В. Мартинець, працуючи для тих самих "інших", які уклали в Рапалі згоду з окупантами України, також правдою є, що "Підстави нашої політики" були і по цій концепції.

Правдою же також і те, що до 1926 року політично підлягала У.В.О. /яка потім перетворилася в О.У.Н./ диктаторові Петрушевичеві, а цей останній був у таких відносинах з головним українським ворогом і окупантом - Московщиною, що в 1923 році навіть намагався в угоду Москві усунути Коновальця. Після 1923 року ще більше трьох років УВО далі підлягала політично Петрушевичеві, а цей далі удержував контакти з Москвою. Отже справді п. Мартинець служив чомусь "протилежаю".

На тлі цих конечних пригадок стає більш зрозумілою позиція Мартинця, з якою в журналі "Самостійна Україна" засоціалізувався відлам організованих націоналістів, який присвятив багато місця в тому ж числі друковим нападам на Донцова, а цитоване місце /цілий властиво розділ про Донцова/ супроводив заміткою редакції, яка в ній підкреслила, як те, що В. Мартинець був "редакт. "Націон. Думки", членом першого "Проводу націоналістів" і редактором "Розбудови Нації", так і те, що організовані націоналісти "від самих початків поставилися критично до ідей Донцова".

До цієї справи ми ще вернемося на своєму місці.

Дня 4 серпня 1914 року засновано було у Львові, з ініціативи Д. Донцова, "Союз Визволення України", якого першим головою було обрано Донцова. До нього ввійшли переважно українські соц.-демократи /емігранти з московської імперії/. Самозрозуміло, що від самого початку стали впливати певні розходження між Донцовим і діячами, які були в проводі. Хоча вони висунули гасло створення української держави і стали на боці Центральних Держав, але ідея самостійності не була у них справді основною і головною, що й показалося в роках 1917-1918 /див. Р. Млиновецького - "Нариси з історії українських визвольних змагань" том I, ст. 62, 63 і 415-419/, а до того вони годилися на занадто тісну співпрацю з австро-німецькими урядовими чинниками /в тому і штабами/. Донцов лише хотів використати кон'юнктуру, не ангажуючися в чужі нам справи. Зірвання Донцовим стосунків з українською-соц.-демократичною партією також мало деяке значіння. Поза тим Донцов не годився на фінансову "господарку" президії /жадав звіту з витрачених грошей/. Після евакуації Львова і переїзду президії до Відня, Донцов виступив із "Союза Визволення України". Під кінець 1914 року Донцов переїхав до Берліна, де перебував до 1916 року, /видавав тоді в німецькій мові пресовий тижневик бюлетень інформації/. У 1916 році переїхав Донцов до Швейцарії, до Берну, і там очолив бюро, що видавало "Кореспонденція націй Росії" німецькою, французькою та англійською мовами аж до кінця березня 1917 року. За час перебування в Швейцарії видав 65 чисел "Кореспонденції", а взагалі за час від 1914 року цілий ряд брошур в німецькій мові, в яких пропагував українську справу, а крім того велику кількість своїх статей, в яких була мова про Україну, містив у німецькій та швейцарській пресі. Потім - вертається до Львова і робить заходи, щоб переїхати до Київа, яким /заходам/ на перешкоді стоять автономісти і У.Ц.Р. Шойно по Берестейській умові міг Донцов дістатися до Київа. По перевероті Скоропадського останній був змушений призначити Донцова директором "Української Телеграфічної Агенції" /див. "Нариси з історії укр. визв. змагань" т. II, ст. 409/. Донцов - прекрасний теоретик і публіцист, нездібний був до практичної політичної діяльності.

Він вірив тому, що говорили люди, які, потребувши його пера, подавали себе в розмові майже за його однодумців. Приїхав Донцов до Києва тоді, коли кінчалися приготування до перевороту і передачі влади Скоропадському. Донцов пробував зорієнтуватися в ситуації, але на перешкоді стояло те, що Донцов не враховував кольосальних змін у поглядах своїх знайомих за кілька років свого перебування закордоном. Одні його товариші поробилися комуністами, другі - есерами, треті прихильниками "твердої влади" і навіть монархістами. Цих змін не враховував Донцов, з кожним говорив ширше. Як він вже казав, Донцова батьки були багатими землевласниками, і тому може його тягло до людей з цієї верстви, таких як Шемет, а вони у свою чергу думали, що весь час перебував у Києві, з тим, що діялося поза Києвом в Україні. Тому він усе бачив крізь окуляри не дуже навіть широкого кола своїх знайомих. Багато з того, що діялося у самому Києві, він не знав. Весною 1918 року побував він випадково в одного з членів Братства Самостійників. По довшій розмові братчик зорієнтувався в тому, що Донцов "плавав" у незнайомому йому світі бурхливого і багатого на несподіванки життя Києва, і поінформував про це керівників БС. Братчики перевірили деякі інформації і вирішили не відкривати Донцову ані існування БС, ані пов'язаних з БС організацій, ані тим більше, ким були справді де-які особи, які з наказу БС вступили в число членів інших партій і мали там впливові становища. Так напр. Донцов не знав, що Міхновський з наказу БС вступив у партію Хліборобів-демократів і був секретарем Генеральної Ради тої партії, і тому він зовсім помилково пояснював собі "імпульсивність" Міхновського, коли напр. той у присутності Л. остро критикував партію хліборобів-демократів". Донцов мусів пізніше представити йому, яке то враження зробить, коли про це розповість Л. в "Національній Союзі". Слова Богу, згодився зі мною і в каварні почав "одбой". Тимчасом завданням Міхновського було критикувати, впливати на партійців і потім "починати "одбой", щоб не бути розшифрованим і не втратити впливу. Рівноз читавмо у Донцова /1918 р./: "9 липня, численні круги українські планували відсвяткувати пам'ять Мазепи", а тимчасом - і підготсвив і організував це святкування Військовий Клуб "Батьківщина", створений і керований братчиками /Отамановським і іншими/. Цей клуб і офіційно виступав як організатор святкування і жодні інші організації чи партії не брали в реалізацію того святкування жодної активної участі. Військовий клуб "Батьківщина" з сам того не знаючи, здійснював ухвалу Б.С., якого провід вирішив це раніше, зараз же по організованому москалями "молебні" за здоров'я московського царя Миколи II. Проаналізувавши ж оповідання Донцова про запрошення на розмову зі Скоропадським безпосередньо перед святкуванням і про заздалегідь приготувану у Скоропадського і розкрити на відповідному місці "Ілюстровану Історію України" М. Грушевського, приходимо до переконання, що Скоропадський дурив Донцова і хотів інспірувати йому, як треба пояснювати в пресі його становище до цього святкування /заборону міністрам іти на панахиду, нормальна праця у всіх міністерствах і т.д./.

Очевидно, Донцов тоді у Києві допустився багато помилок, але і в пресі і виступаючи з відчитами, Донцов обороняв ті ж погляди, що й раніше, і так же гостро виступав проти москалів, московських впливів та культури, як і раніше.

Події йшли за Скоропадського так, як мусіли йти в зв'язку з його

антиукраїнською політикою, і Донцов поволі став розбиратися в лклях і в тому, ким справді був Скоропадський. Коли ж була оголошена "грамота" про федерацію з майбутньою Московщиною і активна участь у її відбудові, Донцов на запит Коновальця, як він ставиться до ідеї повстання проти Скоропадського, відповів, що таке повстання конечно.

Протягом останніх тижнів урядування Скоропадського і московських добровольців Донцов мусів переховуватися, щоб уникнути арешту. Тут треба пригадати, що Донцов, всупереч вигадкам автономістів, у перевороті, dokonанім весною Скоропадським за допомогою німців, участі не брав, а призначений був директором Української Телеграфної Агенції щойно місяць після перевороту /24 травня/ під натиском німців, а перед ним займав це становище, з волі Скоропадського, галицький москвофіл Дивін.

Після вступу Директорії Донцов одержав від С. Петлюри призначення на керівника пресово-інформаційного відділу української місії у Швейцарії. З Києва виїхав Донцов у січні 1919 року і прибув до Відня, а в половині лютого переїхав до Швейцарії, згідно з призначенням, і пробув там до 1921 року. Його статті і інформації йшли і безпосередньо до швейцарської преси і через швейцарську телеграфічну агенцію, і тою дорогою діставалися до французької і англійської преси. Так пропагував Донцов ідею створення української держави, а також подавав у належному наświetленню інформації про військові операції на терені України /включно з Галичиною/. Після упадку української держави і ліквідації місії, переїздить Донцов спочатку до Відня, а в лютому 1922 року до Львова, де стає співредактором відновленого Літературно-Наукового Вістника. В періоді, що попереджував переїзд Донцова до Львова, він пише видану у Відні в 1921 році працю, котра зробила величезне вражіння на патріотично настроєну частину української інтелігенції, як своєю глибиною, так і шириною охоплених ним проблем. Звичайно, викликала вона і гострий спротив визначних автономістів-москвофілів, які й до нині поборюють націоналістичні ідеї, фальшуючи для того життєпис Донцова, що й змусило нас коротко подати фактичні дані про життя і діяльність Донцова в період, що попереджував написання "Підстав нашої політики".

Тепер переходимо до короткого розгляду "Підстав нашої політики", спеціально звертаючи увагу на частину тих пропусків, які "скоротили" друге видання майже на одну четвертину і змінили цілий ряд засадничих поглядів Донцова. Тому починаємо подавати ті, усунуті з другого видання "Підстав нашої політики" уривки, які особливо показують, в якому напрямці нове видання міняє старе, і в чийому інтересі це робиться. За браком місця подаємо тільки незначну частину усунутих уривків, а на початок уривок з передмови до тих уривків, який улегшує зрозуміння змін. Донцов у "Передмові" до другого видання пише: "В другому виданні не міняв нічого, лише його де-що скоротив...а додав кілька речень про справи Церкви." Але це неправда. УРИВКИ З ПЕРЕДМОВИ до аналізу дійсних змін:

Ще більше дивним видається це твердження "Передмови" тому, що перечать тому твердженню дальші слова тої ж "Передмови", в яких автор відмічає ре-генерацію москвофільства, даючи доказ тим, що і він бачить дійсний стан і враховує факти.

"Усе вище сказане робить саму "Передмову" якоюсь двозначною і неви-разною, одночасно ані словом не узасаднюючи потреби будь-яких "скорочень" в тексті першого видання.



Зі сказаного випливає, що відповідь на характер і мету "скорочень" в тексті і на те, що "емусило їх робити (чи-хто), знайдемо, розглянувши самі "скорочення".

І тут виникає слушне питання: чи ж справді dokonані "скорочення" дають якісь поважні підстави для будь-яких підозріннь, чи є реальні підстави припускати, що вони не dokonані з доброї волі особисто автором, або не мають на увазі кращого скристалізованя його поглядів, оборони його ідей?

Перше, що вже відразу викликає у нас певне слушне підозріння, це виразне бажання приховати від читача справжні розміри dokonаних "скорочень" і викликати вражіння їхньої незначности та "добровільности".

З метою власне приховання розмірів скорочень видано "Підстави нашої політики" в 1957 році так, що книжка своїм форматом на перший погляд нагадує перше видання /оправлений примірник різниться лише на пів сантиметра/, а скорочений текст першого видання розміщено так майстерно і так дбайливо добраний формат і черенки, що в обох виданнях маємо тих же 210 сторінок! Ілюзію незначности змін і "солідности" в передруковій тексту, мають скріплювати ще і крім тої ж кількості сторінок, такі слова "Передмови": "не міняв нічого лише його дещо скоротив... а додав кілька речень про справу Церкви /що й зазначено в тексті цього видання/".

Коли ж ми почнемо приглядатися характерові dokonаних скорочень, то наші підозріння зростатимуть з кожною хвилиною. Для прикладу спинимось над одним з перших "скорочень", уся далекосяглість якого і сенс стане ясним кожному щойно після пригадки певних фактів, а саме:

У кінці 1946 року і початку 1947 р. розпочався пляновий похід певних вихованців УССР проти ідей українського націоналізму, в якому вів перед проф. Ю. Шерех, а йому допомагали його однодумці.

Після цього в першу чергу той же проф. Ю. Шерех /редактор бандерівської "Арки" і співробітник "Української Трибуни"/, виступав проти Донцова під згаданим і під іншими псевдами в пресі, зокрема в "уердепівській". В рямцях цієї його акції появилися між іншим і його статті у видаваному в Торонті часописі "Наш Вік". Там була також друкована стаття "Рахунок самому собі" /"Наш Вік" ч. 2/. У цій статті "Г. Шевчук" /одне з псевд/ писав таке:

"Достоевський нічого не вартий" - так любила писати критика вістниківського виховання, якої на щастя світ не чув, бо інакше б він собі добре посміявся б з такої "критики".

В числі ЗІ "Гомону України" з 12 серпня 1950 року появилася стаття Р. Паклена, який в ній оповідає про все сказане і далі подає текст невміщеної "Нашим Віком" статті.

В ній, в коректній формі пропонується "Г. Шевчуку" пояснити, як погодити його випадки проти нечесности в полеміці з його ж твердженнями поданими далі, а разом з тим Р. Паклен з кожним твердженням Г. Шевчука зіставляє цитату з писань Донцова. На першому ж місці стояло

цитоване твердження "Г. Шевчука" про Достоевського і така цитата з Донцова:

"Перед одним з них, як перед вже цитованим Достоевським, мусів кожний, що мав зрозуміння великого, до якої національності він не належав би - відкрити голову" /Донцов, "Підстави нашої політики" ст. 6/. Коментарі були зайві, а "чесність в полеміці" самого "Г. Шевчука", "Ю. Шереха" та інші виявлялася далі подібним способом в згаданій статті.

Після подання наведених фактів стверджуємо, що уступи праці Донцова, вміщені в першому виданні "Підстави нашої політики" на ст. 6, припали в другому виданні на стор. 12.

І ось показується, що той, хто "скорочував" текст "Підстави нашої політики", не забув про все описане, більше того, прекрасно розумів, що коли б читачі знайшли на своєму місці цитоване Р. Пакленом речення Донцова про Достоевського, - це могло не один раз бути використаним для з'ясування справжньої вартості писань Ю. Шереха. Навпаки, відсутність цього речення в тексті книжки - компромітувало б по-середньому не лише Р. Паклена, але й всіх оборонців Донцова та зміцнювало б становище Ю. Шереха. Очевидячки з наведених причин цитоване Пакленом речення Донцова про Достоевського в "другому виданні" зникло без сліду!

Попереду видрукувані абзаци другого видання "Підстав нашої політики", в яких згадується про Достоевського, виключають можливість припущення, що Донцов змінив свій погляд на Достоевського, а вже цілком було б неймовірним припускати, щоб сам Донцов, хотів підтримати Шереха та інших, які намагалися, не перебираючи в засобах, знищити Донцова, і бажав би скомпромітувати своїх оборонців.

Отже лишається тільки одне припущення: це "скорочення" dokonане не в інтересі Донцова, тільки в інтересі тих, хто завзято поборював т. зв. "вістниківство" взагалі, а Донцова - зокрема.

Ми подали тут, як приклад, мету і значіння тільки одного скорочення із числа подібних, щоб тим способом звернути увагу як на характер, навіть на перший погляд цілком "невинних" скорочень, так і на узасадненість наших підозрінь.

Стор. 68, після другого абзацу пропущено:

"Порівняйте сі вискази з ненавистю героя Достоевського до німецької /себ-то буржуазно-європейської/ працьовитості, з першими декретами совітів про шостигодинний день праці, - і ви знайдете глибший підклад так званого російського революціонізма".

Стор. 98, після II рядка:

"Се історичний факт, що ні одна нація не визволялася лише власними силами. Здійснити свої політичні цілі вдавалося їм тільки тоді, коли вони втягали свою справу в круг ідей загальнішого характеру, зв'язували її з інтересами інших держав. Ми не повинні робити ніякого винятку з того правила, мусимо спиратися на кожну силу, котра, помагаючи нам, має ту саму мету - поділ Росії. Думати інакше, будувати свою справу на боротьбі з "світовою реакцією" або еднати її з справою

"визволення всіх націй" - значило б робити політику Дон-Кіхота, політику національного самогубства... Практично се значило б, м. и. підчас війни руйнувати таке важне забороло проти Росії, як Австрія, а тепер - нищити Британську Імперію, себто силу, котра не нині то завтра одинока буде спосібна вступити в отвертий конфлікт з Росією, в обох випадках - збільшувати силу і вплив на європейську політику держави, до розпаду котрої ми мусимо стреміти".

Новий великий пропуск, який далі подаємо в цілості:

"Ся небезпека набере просто катастрофального значіння, коли згадати про можливість німецько-російського /підкреслення Донцва/ союзу. Загально беручи, існування в центрі Європи компактної маси дисциплінованої, пересякнутої воєнним духом раси, що числить близько 70 мільонів, є великим плюсом для України. Бо ся раса, особливо при збальканізованню Середньої Європи, се одинока сила, котра може стримати завойовання Європи Росією. Виходячи з того факту, деякі німецькі політики /Рорбах/ уважають, що сталою лінією німецької політики на Сході має бути попирання окраїнних держав, бо тільки ослаблення Росії може на завше усунути з німецького політичного обиду марево московського Dampfwalze /парового вола/. Можемо поминути питання, чи сі погляди слушні чи ні. Певно, що в де-які моменти, як останніх десять літ перед війною та підчас війни, німецька орієнтація української політики була одиноко можливою і, як показали події, такою, котра осягла головну свою ціль: розбиття Росії. Але тепер мало виглядів на се, щоб ся орієнтація могла принести які будь користні результати для України. Бо все жене сі обидві держави, Німеччину і Росію, в обійми одну другій. До 1914 р. політика Прусії, а потім і Німеччини, проти Росії була політикою заприятенної держави. Як в 1828-1829, в 1830-1831 і в 1863, підчас польських повстань, підчас Кримської війни Прусія, а підчас війни 1877-78 рр. і Японської - Німеччина все відносила ся приязно до імперії царя.

Найзавзятійші ідеологи ягельонської ідеї не мріють і не можуть мріяти далі, як по Збруч і Случ, не підносячи претензій на решту Волині, Поділля і Київщини, не кажучи вже про Херсонщину, Катеринославщину або про дідизну Вишневецьких - Полтавщину. Не значить се, що зглядна скромність їх претензій йшла в парі з їх оправданістю, але наївно було б робити з тих аспірацій центр нашої політики, тоді, коли маємо під боком нарід, що підносить з сильнішим натиском права на цілу українську територію, навіть на ту її частину, котра, як Галичина, ніколи до него не належала. Не треба чейже забувати факт, що - Українці в Києві, се тільки виїнятково також значить: і Поляки в Києві. Але совітські Українці у Львові - се конче значить: і Росіяне у Львові. Так було, коли "малоросійські" полки вступали з українськими піснями до Львова в 1914 р., самим своїм видом загавяючи бідного Павлика в могилу. Так було в 1920 р., коли кавалерія Буденного, під оплески пари збожеволілих українських "патріотів", готовилася вступати у Львів. Дрібною частиною переживань і споминів входить і наш західній антагонізм у наш національний ідеал, але суть сего останнього - інша. Більше. Концепція того великого і старого конфлікту між Європою та Росією кидає нас, чи ми того хочемо, чи ні, разом з

Польшею, по сю сторону демаркаційної лінії, по сю сторону барикади. З тим фактом також мусимо числитися, mimo протестів маняків, котрим мильні традиції Тарговиці або Переяслава. Не треба забувати, що в да-нім питанню ніколи перед нами не стояла так справа, як перед Поля-ками, котрі мали вибирати: Німеччину або Росію, держави майже одна-ково сильні та однаково небезпечні і ворожі Польщі, Питання - Поль-ща чи Росія в нас не існувало. Се питання ставлялося так: або спи-раючися на цілу бувшу "західну Росію" /нові окраїнні держави/, що без Польщі і /без Румунії/ було неможливим, - і роблячи відповідні, зрештою часові і майже конечні жертви, прямувати до суверенности України. Або знов - через антипольську або антирумунську політику, розбити бльок західних окраїнних держав, старатися відібрати укра-їнські провінції Польщі та Румунії - ціною зеднання їх всіх під Ро-сією, ціною втрати національної суверенности. Жертвувати частиною для цілого, або цілим для части, - політика провінціяльна і політи-ка національна. Третьої не було. І тому, які б горячі обвинувачен-ня не кидали своїм противникам наші провінціялісти, як би не апелю-вали до чуття /проти Ланцута можна згадати безчисленні "Чрезвычай-ки" і навіть Талергоф, котрий міг одначе лише Дудикевичівців при-вести на сторону Росії, якби вони ще перед тим не зробили вже ви-бору/, кожний, хто стремить до зеднання всіх українських земель за-раз, ставляючи сей постулат понад все, і орієнтується на схід, - працює на користь Росії, помагаючи їй поставити хрест над україн-ською непідлеглостью. Льогічний наслідок першої, національної полі-тики - болісна, але певно часова, втрата кількох провінцій. Льогіч-ний наслідок противної політики - Росія на наших землях!

Стор. II3, рядок 2: після слів "в області політики" усунуто абзац про те, що дідиці повинні уступити і віддати провід іншій класі. Ось цей уривок:

"В сій області конечність історична вимагає, щоби класа зе-мельної аристократії, що перестала віддавати суспільности соціаль-ні вартости, відложила провід нації, уступаючи його новій класі, котра має своїм ідеалом "організовану індивідуальну ініціативу" як її називає Jules Meline, *Le salut par La terre et le Programme economi-que de Lavenir.*

Виступлення на політичну арену селянства виступає і в нас".

Стор. II4 останній рядок після слів "на Україні" пропущено:

"Аргументи, що політична перевага буржуазно настроєного селян-ства може легко повести його до союзу з мійською буржуазією, отже до упадку соціальної революції, нас так само мало обходити, як ар-гументи, що союз з європейськими соціалістами може привести до їх переваги над міжнародною революцією. Сі аргументи нас не обходять, поперше тому, що український селянин свою революцію вже зробив і ніякої іншої вже не потребує. Проти совітського режиму, проти дик-татури лемпенпролетаріату він, в правдивім сего слова значінню, контр-революціонер. Далі не обходять нас сі аргументи тому, що ми можемо лише вітати все, що веде до упадку Росії, з якою би то по-міччю се не сталося."

Стор. 119

"В політиці - демократія" /в другому виданні - "самодіяльність"  
"в соціальному житті - закріплення здобутків селянсько-буржуазної ре-  
волюції" /в другому - соціально-буржуазної/

Стор. 169 після першого абзацу пропущено:

"Розуміється, гетьмана хотіли мати Німці, і сам акт його вибору в цирку не мав в собі нічого величавого. Що робити! Коли ж в останні дні квітня Педагогічний Музей більш нагадував цирк, ніж сей великий незграбний будинок на Миколаївській, де стався пам'ятний акт 29 квітня 1918 року..."

Стор. 170 ряд. 29 має бути:

"та проголошуючи свою злочинну федерацію..."

Стор. 171 по першій абзаці:

"Сторонники бувшого гетьмана, напевно не без апробати його самого, роблять заходи, щоби знов поставити сю людину на ту височину, на котрій він, як показав досвід, не зумів балянсувати. Запевняють, що він "покаявся" і тепер потрафить зробити ліпше. Колись граф Шамбор, претендент на французький трон, сказав своїм землякам: Ensemble. Et quand vous vaudrez nous reprendrons le grand mouvement de

"Разом з вами і коли ви схочете, ми зачнемо наново великий рух 1789 р."/. Сей заклик, здається, не знайшов великого відгукну. Не знайде його з певністю також заклик українського претендента. На жаль історія не знає "поправок". Вона їх не допускає ні для одиниць ні для систем".

Стор. 173 після 9 рядка пропущено:

"Лише представник одної з партій, що належали до національного Олімпу, виголосив типову для своєї партії "опозиційну промову", в котрій, як в одного з салтиковських героїв, було "всьо чередом сказано: с одной стороны нельзя не сознаться, с другой - надо признаться, а в то же время не следует упускать из виду", що мовляв, декларація Директорії до нічого і приведе країну до руїни, але партія з почуття національної карности буде помагати Директорії в її ділі: себто в доведенню країни до руїни. Се була політика "опозиції" знана нам вже з часів Центральної Ради..."

Стор. 178 рядок 31 пропущено:

Не вміючи відділити справи України від справи Росії, вони схизали чоло перед кожною видуманою в Москві "інтернаціональною" доктриною, за котрою ховався національний інтерес Росії, чи се ходило о "єдиний революційний фронт", чи о "німецьку небезпеку", чи о "атлантичний імперіалізм". Дійшло до сего, що переводили українського соціалізму засвоїли не за страх, а за совість, навіть лєнінську ідею "визволення" азійських народів, спускаючи до положення сих українських дурників старої дати, що замикаючи очі на російську політику на Україні, приплєскували "визвольній" акції на Балканах..."

Стор. 178

"роблячи такі підлі, нікчемні та провокаторські виступи, як поміч оказана Росіянам проти української армії в осени 1920 р. в Галичині".

Стор. 184 рядок 2 пропущено:

"Отверезіння прийшло, і, викинутий за двері большевицького раю, наш Мальбрук міг повторити історичні слова: - "все страчено опріч чести", як казав шулер, спущений сходами в діл".

Чи Донцов змінив би свій погляд на Винниченка, чи "цензор" наведене речення скреслив?

Стор. 192 рядок 3 пропущено:

"Яка шкода, що Росія ще за Катерини не забрала Галичини! Бо тоді політичні нащадки Кониського вже від 120 років розкошували б "фактом об'єднаного фронту", а навіть би дочекалися визволення селян в 1863., а конституції - в 1905., замість в 1848 року... Що то були б за щасливі часи!"

Стор. 191 рядок 13 пропущено:

"Коли для того, щоб в імя преславної програми "соборности" привести з поміччю Росії під московське ярмо Галичину, Буковину і Басарабію, створюючи для Росії домінуюче становище в Європі і тим самим нас навіки їй закабалаючи, то пощо всі ті фрази про Суверенну Українську Державу, написані ще до того з великої букви?"

Стор. 202 ряд 24 пропущено:

"можна б ще було толерувати акцію наших монархістів. Але на се немає виглядів, і - в даних умовах - всяка монархістична агітація на Україні буде неминуче агітація на річ російської монархії, одинокої знаної масам форми. Для того навіть всякі розмови про монархію в нас надзвичайно шкідливі..."

Стор. 208 рядок 30 пропущено:

"що стоїть на ґрунті селянської ідеології".

Перечитавши останні пропуски, ставимо собі питання, чому їх зроблено? Відповідь проста: вихованці сталінської "України", починаючи ще в 1945 році кампанію проти українського націоналізму, виступили з твердженням: "Старе поняття України після боїв 1917-1920 рр. умерло... була усвідомлена його нездійсненість. Це був образ світлого селянського раю..." а здійсненою була, на думку п. Шевельова, ідея тої України, "яку знайшов М. Хвильовий своїми українськими комуністами". Цю розкладову пропагандову ідею ще раніше за Шевельова ширив Микола Куліш у своєму "Народньому Малахії", "Мині Мазайло" та "Патетичній сонаті". Але Шевельов певний, що серед еміграції майже немає людей здатних думати, і тому, коли йому треба якоюсь новою вигадкою обтяжити Донцова, він пише: "Донцов робить з Шевченка ненавистника і мальтретанта "гречкосіїв", з яких Донцов хоче зробити об'єкт зневаги і глуму" /"Думки проти течії", ст. 12/.

Донцов цілком

протилежного, треба було усунути з "Підстав нашої політики" згадки про селянство і про те, що воно мало б в українській державі відгравати головну роль. Але, враховуючи те, що еміграційний читач за час від 1945 року /"закиди" Швельова/ до 1971 року /це б то за 26 років/ повинен забути ті закиди, п. Сосновський хоче зреалізувати московську директиву, згідно з якою всі українські справи націоналісти /"вістниківці"/, не виключаючи і Донцова, повинні "розчаруватися" в ньому і прийти до висновку, що вони помилялися.

Тому п. Сосновський у своїй статті, друкованій у 1976 р. у "Свободі", співає вже іншої! Він пише, що Донцов побачив, що поміня могла потужної робітничої класи та широкіх кадрів висококваліфікованої інтелігенції". І що тому стала неактуальною думка будувати українську державу спираючися на селянство. Тим більше, що наче б то Донцов перед тим "ідеалізував у своєму творі селянство".

Переклавши на звичайну мову вигадки на цю тему Ю. Швельова і Сосновського, можемо лише ствердити, що вони себе взаємно заперечують.

В дійсності ж справа стоїть так: окупанти шляхом голоду 1921-1922 рр. та 1933, а також засланнями, розстрілами і висилкою на "цілині землі" страшенно ослабили селянство і колхозами знищили його психіку.

Але регенерація українського селянства лежить в інтересі української нації і є дуже можлива, бо вона відповідає властивостям вложеніям самою природою. Тому жодних змін роботи в тезах Донцова не треба.

Тепер спинимось на "Підставах нашої політики", спеціально звертаючи нашу увагу на те, як трактував Донцов у ній польсько-українські взаємини. Сторінки подаємо/як і цитати/ з першого, не сфальшованого видання.

Донцов на початку зясовує нам в "Підставах нашої політики" одну дуже важливу прикмету "більшевицької" політики, якої не бачили не тільки наші засліплені соціалісти, але також і досі не бачать політики Заходу.

Ось що пише Донцов у цій справі: "... одна характеристична риса большевицької ідеології кидається в очі. Це розглядування всієї зовнішньої політики не в крузі воєнової реакції". .. рожих собі понять "революція-реакція" між аз точки видження протилежностей між Росією, як авангардом Азії з одної сторони, Європи, як цілості - з другої сторони".

Подавши ряд доказів правдивості цього твердження, пише Донцов, що москвини "борються зі Заходом одушевлені месіянством", і в розділі другому дає докладну аналізу тої "великої ідеї, яку несе Росія Заходові".

При цьому стверджує, що ціла цивілізація Росії є в своїх основах ворожа західній цивілізації, і тому "Росія завжди буде свідомою ворогом Заходу, бо його засади боротьби з європейським Заходом, як у себе вдома, так і по-за своїми захитують цілою соціальною будовою Росії, так і по-за своїми

границями, щоб легше приготувати своє пановання в Європі. Як досі, так і надалі Росія ігноруватиме Францію, Англію та інші поодинокі народи Заходу. Вони /москвини/ мислять континентами..." /ст. 69/.

Донцов, як бачимо, може, як ніхто інший, був свідомий неминучості того конфлікту, якого шойно ми є свідками, та розумів добре московські пляни на майбутнє.

Тому Донцов писав: "... цей конфлікт мусимо мати на оці при усталенні ролі України" /там же/.

Яка має бути позиція України в цій боротьбі? Донцов пише: "... БОРТЬБА З РОСІЄЮ Є НАШИМ КОЛЕКТИВНИМ ІДЕАЛОМ" /ст. 72/.

Слідом за москвинами не один з українських інтелігентів пропускав можливість конфлікту московської імперії з Заходом, але пропускаючи це, слідом за московською інтелігентською думкою він, свідомо, чи не свідомо, завжди містив себе в таборі скерованому фронтом проти Заходу. Так думав Драгоманов, так думав Липинський, і нині вороги націоналізму, виховані Московщиною, також пропагували ідею "азійського ренесансу".

Тимчасом Донцов у "Підставах нашої політики" написав виразно: "Україна все б у л а... Європа", і він же визначив її ролі: "... від долі України... залежить перемога одного з обох принципів на континенті: європейського чи московського" /ст. 73/.

Правдивість цього твердження ми могли бачити і в 1918-20 рр. коли червона Московщина перемогла лише тому переможну Антанту, що остання "припечатала" долю України, підтримуючи Денікіна, це б то боротьбу москвинів проти режиму, а не поневолених москвинами народів проти москвинів. Та ж Московщина перемогла в роках 1941-45 тому, що Україна була подумана спочатку як безпосередня колонія Німеччини, а потім, як частина залежної Московщини /Власов/, і так знова "доля України", відданої і Німцями і Аліянтами, - вирішила "перевагу одного з принципів".

Нині для Московщини бажана і користна концепція підтримки антирежимних московських кол і непомічання української нації.

Очевидно, москвофільство "свідомого українства", самим фактом свого існування, підтримує ту шкідливу для нас і для Заходу концепцію. Розуміючи це, розуміючи значіння нашої свідомості, як чинника і як одної з сил на політичній шахівниці, пише Донцов: "Першою заповіддю нашої національної політики повинно бути: 1/. в політиці внутрішній - плекання усіх засад західньої культури. 2/. в політиці зовнішній - повна сепарація від Росії... коли я кажу сепарація то розумію... відділення в НЕПІДЛЕГЛУ ДЕРЖАВУ. Бо ТІЛЬКИ НАЦІЯ, КОТРА СУВЕРЕННО РОЗПОРЯДКАЄ ВСІМА СВОЇМИ МАТЕРІАЛЬНИМИ І МОРАЛЬНИМИ СИЛАМИ, може виконати свою історичну задачу" /ст. 77/.

Як бачимо, Донцов з належною силою підкреслював цілковиту сувереність нації, а його вимога плекати західні первні нашої культури впливала лише з бажання зміцнити силу нації.

Тоді, коли писав Донцов цю свою працю, москвини /червоні/ вели шалену пропаганду проти "антантського імперіялізму", а наші підготовки не менше завзято кривили про них, і вони не мали



нічого спільного з тими імперіялістами, одночасно не помі-  
чаючи або промовчуєчи імперіялізм московський. Вони висували гасло  
конечности керуватися в нашій закордонній політиці лише тим: чи  
можливий партнер або спільник пропагує "поступові" чи "не поступо-  
ві" ідеї, чи "за соціалізм" - чи "проти", словом, їх девізом могло  
бути: "краще з "праведним" втратити все, як з "грішними" знайти"...

Донцов натомість пропагував таку думку: "Подібно, як росіяни  
вибирають хвилевих спільників серед різних імперіялістів, і ми мо-  
жемо послуговуватися таким, котрий може бути нам користний. Зрештою  
... ні один з них не буде для нас страшніший від імперіялізму Ро-  
сії" /ст. 88/.

Далі аналізує докладно Донцов повоєнну політичну ситуацію та  
подібно, як перед війною в брошурці "Зприводу одної ереси", - так і  
тепер передбачає розвиток подій і вказує на певні можливості. Ось що  
пише він там: "В таких обставинах виростає російська небезпека. Ця  
небезпека НАБЕРЕ ВПРОСТ КАТАСТРОФІЧНОГО ЗНАЧІННЯ, коли зга-  
дати **МОЖЛИВІСТЬ НІМЕЦЬКО-РОСІЙСЬКОГО СОЮЗУ**. /ст. 92/. Говорить  
тут Донцов не про большевиків, а взагалі про москалів.

"Ідея ПОДІЛУ Росії існувала ЛИШЕ В НЕМНОГИХ головах в Німеч-  
чині перед війною" /ст. 94/ пише Донцов далі, так ПЕРЕСТЕРІГАЙТЕ НАС  
ПЕРЕД ГЕРМАНОФІЛЬСТВОМ.

Очевидно, вороги націоналізму, прочитавши ці слова, вже відра-  
зу /бо ж це не важко!/ хотітимуть доводити, що Донцов тоді орієнту-  
вався на переможця, а потім орієнтуючися знова на того, хто йому  
здавався дужчим, - захвалював гітлерівську Німеччину. Та ми мусимо  
попередити спритних, але нечесних опонентів, що ДОНЦОВ ЖЕ НА ПОЧАТ-  
КУ 1939 р. /тисяча дев'ястот трийцять дев'ятого року/ виступив  
зі статтею у "Вістнику", в якій зно-  
ва **ОСТЕРІГАВ УКРАЇНЦІВ ПЕРЕД НІМЦЯМИ**, знова підкреслюючи мос-  
квінство знайдення порозуміння між німцями й москвинами. Донцов зав-  
жди, як це вже ми казали, керувався не симпатією до того,  
чи іншого режиму, лише уважав, що політика тої, чи іншої нації вип-  
ливає з її тривалих інтересів.

Тоді ж у "Підставах нашої політики" Донцов писав: "Ця згора  
німецько-російського союзу диктує нашій політиці, більш чим коли  
будь, шукати опори у т. зв. антантського імперіялізму" /ст. 95/. Ці  
слова вказують, що Донцов, думаючи реально і розуміючи, що дешеве  
агітаційне гасло орієнтації на власні "сили" в нашу епоху, є порож-  
нних видатків не витримують такі імперії, як Бритійська, а порож-  
ньою фразою, вважає, що українці мають до вибору лише співпрацю або  
з московськими імперіялістами та їх можливими спільниками, або з ім-  
періялістами ворожих Московщині держав. Орієнтуючися на ці останні,  
хоче Донцов знайти концепцію, яка б не робила б українців іграшкою  
хвилевих інтересів тих останніх.

Це й змушує також Донцова прийти до висновку: "Для того в наших  
інтересах **ЛЕЖАЛО БИ** створення **СОЛІДНОГО БЛЮКУ** держав  
від Балтики до Чорного моря" /ст. 95/.

Як знаємо, ідея стреміти до зацікавлення поділом "Росії" й укра-  
їнською проблемою Англії й "Антанти", висунута тут, була у Донцова  
не нова. Ще підчас перебування німців в Україні, тоді, як вони

ще міцно трималися на Заході, - висував Донцов цю ідею в своїй брошурі "Міжнародне положення України і Росії" /1918 р./.

Ідея України, як аванпосту західньої цивілізації, як органічної складової частини Заходу, - рівнож не нова, її висував Донцов ще в 1912-13 рр. у своїх брошурах "Модерне москвофільство" та "З приводу однієї ереси", це б то тоді, коли ще Польщі не існувало. Отже цю ідею аж ніяк не можна розглядати як яке-будь залищання до Польщі.

Теоретично, був завжди логічним висновок, що СЛІД БИ було стремити до створення бльоку держав, які подібно до України, в наслідок свого географічного положення, повинні би протиставитися московському натиску та рахуватися з можливістю спільної акції Московщини й Німеччини.

Подію, які мали місце майже два й-цять років по написанню Донцовим цієї праці, БЛИСКУЧЕ СТВЕРДИЛИ ПРАВИЛЬНІСТЬ ЙОГО ПЕРЕДБАЧЕНЬ, як також і те, що впливають на політичну лінію в значно більшій мірі тривалі інтереси нації й географічно-економічні чинники, аніж соціально-державний устрій. Так, як логічний розвиток подій змусив членів Центральної Ради, федералістів і ворогів самотійности України - проголосити ту самотійність, так тепер довелось ворогові московського більшевизму - Гітлерові і ворогові Гітлера - Сталінові, подати собі руки і спільно розчавити всі держави, які існували між Чорним і Балтійським морем. Майже одночасно упали: Польща, Литва, Латвія, Естонія, та були заатаковані Фінляндія і Румунія. На зміц цього факту - треба бути сліпим, або не вміти думати, щоб не усвідомити собі всієї глибини слів Донцова: "в наших інтересах ЛЕЖАЛО БИ створення солідного бльоку держав від Балтика до Чорного моря". Справді, в українських інтересах є затримати Московщину в її етнографічних межах, а це можливе ЛИШЕ ТОДІ, коли б Україна, існуючи, як самотійна держава, була членом створеного для оборони самотійности своїх членів міцного союзу держав між Балтиком і Чорним морем. Фарсована поляками ідея "межиморя", була властиво висунута Донцовим УЖЕ В 1920 р.

Однак нинішні апостоли ідей "межиморя" НЕ МАЮТЬ АНІ ЯСНОЇ ЛЬОГІКИ, АНІ ВІДВАГИ, якою була позначена ідея Донцова. БЕЗ УКРАЇНИ - ЦЯ ІДЕЯ НЕ ВАРТА НІЧОГО, и подію 1939 р. з усією переконливістю вказують, що навіть союз між рештою держав не врятував би їх. ЛЬОГІКА і політичний розум вимагає "включення" до бльоку України. Реалізація ж цієї ідеї, вимагає в першу чергу від польського політика відваги й громадянської мужности, - бо вимагає осягнення порозуміння коштом зречення тих де-яких постулатів, які включалося досі поляками до їхньої політичної ідеї.

Поляки не виявляють /які в 1920 р. / ЗЛАТНОСТІ

льогічно думати, ані розуміння **КОНЕЧНОСТІ** ДЛЯ **ПОЛЬЩІ** зревідувати свої уяви про межі Польщі на Сході. Польща і досі живе "Сейкевичом", а не політичним розумом, і не розумів двічі вже одержаної лекції історії, яка доводить, що самостійною може бути Польща лише в союзі з Україною, а поділ України, або включення її в московську орбіту - веде до поневолення Польщі.

Донцов був свідомий браку в ті часи передумов, психічних передумов, як з одного так, і з другого боку, до створення такого блоку, розумів, що тут говоритиме не розум - лише емоції, які й донині змушують поляків кричати про "втрату своїх земель на Сході", однак свідомість цього не могла і не повинна була бути на перешкоді висловленню правильної ідеї, наміченню шляху, яким СЛІД БИ БУЛО йти.

Отже тому Донцов вже у 1919 році нап'яв: "... найможливішою представляється комбінація з АНГЛІЄЮ, котра через свою активну політику підтримки "окраїнних держав" довела, ЩО ЇН, ТА ЛИШЕ ЇН ОДНІИ, з а л е ж и т ь п о в а ж н о н а р о з д і л і Р о с і ї", Донцов, який був свідомий існування, як в світогляді української інтелігенції, так і в англійському погляді на Схід Європи, поважних причин, завдяки котрим англійці не вклучали України в число тих "окраїнних держав", - НЕЗВАЖАЮЧИ НА ТЕ ВСЕ, - твердо і неухильно, протягом майже сорока років пропагував "орієнтацію" на Захід.

Слово "орієнтація" ми взяли в лапки, бо воно не цілком тут на місці, бо ж Україна сама БУЛА І Є ЧАСТИНОЮ ОКЦІДЕНТУ, частиною того Заходу.

Тут слід нагадати, що В. Липинський цілком безпідставно приписував Донцову, покликаючися на "Пістави нашої політики", "орієнтацію на чужу допомогу". /"Покликання "варягів" чи організація хліборобів"/. Чи, напр., коли політики червоної московської імперії штовхали Німеччину почати війну, то можна це назвати "орієнтацією на Німеччину? А почавши спільно війну, підготовлення мобілізацій до нападу на Німеччину чиба можемо назвати "орієнтацією на союзників Англії, Франції і т.д.? Безумовно ні! Використання на користь своєї нації порохів чужих держав з тою, яку проєктується знищити, як свого головного ворога, - не є "орієнтацією". А Донцов, враховуючи сучасні технічні засоби, що мають таке величезне значіння, нагадує демагогам, які кричать: "шапками закидаєм", що історія не знає випадків визволення якоїсь нації без чужої допомоги, хоча ту "допомогу" дає звичайно інша нація у власному інтересі. "Вразі збройного конфлікту двох коаліцій замість "вибирати", з якою треба тримати /і використати те/.

Мартинець, як типовий провінційний політик, вже нині пропагує політику провінційну, а знова Донцов, виходячи з інтересів національних, вже 50 років тому "вироб" ту політику. Коли нікі великі й могутні держави перед тим, як почати боротьбу, підшукують собі союзників, - то гасло "орієнтація на власні сили" є свідомим свідомством дитячої наївності тих, кого воно захоплює. Інша річ, то в моменти "передішки" в боротьбі треба всю увагу сконцентрувати

на створення власної сили, не тільки матеріальної, але й - насамперед - психічної, потенціальної, й до такої в першу чергу належить ненависть до ворога! Коли ж такої "сили" немає, - то ніхто не схоче допомогати, бо, - повторюємо - "допомагає" той, хто має з того користь, отже його цікавить, щоб той, кому допомагається, не був калікою і не був хитким!

Донцов писав у "Підставах нашої політики":

"Питання Польща чи Росія у нас не існувало. Це питання ставлялося так: АБО СПИРАЮЧИСЯ НА ЦІЛУ БУВШУ "ЗАХІДНЮ РОСІЮ" /нові українні держави/, що без Польщі /і без Румунії/ було неможливим, - і роблячи відповідні, зрештою часові, майже конечні жертви, прямувати до СУВЕРЕННОСТІ УКРАЇНИ. Або знов - через антипольську або антирумунську політику РОЗВИТИ БЛЮК ЗАХІДНИХ ОКРАЇННИХ ДЕРЖАВ, старатися відібрати українські провінції Польщі та Румунії, ЦІНОЮ ВТРАТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СУВЕРЕННОСТІ... КОЖНИЙ, хто стремить до зєднання всіх українських земель ЗАРАЗ, ставляючи цей постулат ПОНАД ВСЕ, і орієнтується на схід, - ПРАЦЮЄ НА КОРИСТЬ РОСІЇ, помагаючи їй поставити хрест над українською негідністю.

"Льогічний наслідок першої національної політики - БОЛІСНА, АЛЕ ПЕВНО ЧАСОВА, втрата кількох провінцій. Льогічний наслідок противної політики - РОСІЯ НА НАШИХ ЗЕМЛЯХ" /ст. 97/. Це написав Донцов у 1920 році. Чи події, які сталися 25 років пізніше, не довели всієї правильності цих слів? Чи не були ці події "несподіванкою" лише для наших "бессервісерів" політичних, які завжди бачать лише те, що їм нині підсовує чиясь пропаганда, а не розуміючи і не знаючи сил, діючих в політиці не здатні нічого передбачити? Чи широко закромні в 1949 році в У.С.С.Р. урочистости з приводу десятиліття "осягнення соборности" не доводять, що рацію мав Донцов?

Націоналістам серед інших лих, стало закидають соціялісти - брак реалізму, фантастику і т.д. У 1919-1920 рр. це б то тоді, коли Донцов писав ці рядки, українська соціялістична "демократія" після перемоги над Скоропадським, почала з того, що, не звертаючи уваги на наступ червоної московської армії, розпочала військові операції проти Румунії /утворила навіть початково окремих фронт і вислала диверсійні відділи/, Польщі, Антанти /під Одесою/ і донських козаків та білих москвинів. Одночасно вона ж намагалася переговорювати з Москвою, Варшавою, Антантою і Букарештом. Ця "принципова" політика була дитяча й не політична, а кінчилася - концентрацією всієї нашої армії й установ на терені, що мав ширину 30 кілометрів. Такий був стан.

Отже ясно, що в тих умовах, гострійше, чим коли будь, зарисовувалася вказана Донцовим ділема.

Для кожної, вмійоучої думати, людини ясно, що в тих умовах не поляки /які мали державу і мали територію далеко більшу за етнографічну під повною контролею своїх військ/, а українці, що ледве вдержували територію одного повіту, мусіли піти на компроміс...

ті, які розуміють підстави світогляду, зясовані в перших томах цієї праці, розумітимуть, що слова про тим компромісом "ЧАСОВІСТЬ" втрати - слова ГЛИБОКО УЗАСАДНЕНІ: коли б українці потрапили б організувати міцну державу - то самозрозуміло, ця держава, ставши на ноги, не лише простягла б збройну руку по свої землі, але й мала б у 100 разів більше шансів їх здобути для себе /а не для Москви/, як при іншій політиці. Вправді могли Україну взяти умови, але міжнародні умови рідко коли втримуються більше одного-двох десятиріч.

До чого веде ставлення "соборности" "понад все", - ми нині бачимо, як рівнож бачимо, що така "соборність" дає ворогові України значно більше, ніж поділ України, - бо ДАЄ ЗМОГУ ЛІКВІДУВАТИ ВСІ ЦЕНТРИ СПРОТИВУ.

На часове зречення кількох провінцій годився Донцов тоді, коли взамін міг мати здійснення ВЕЛИКОЇ ІДЕЇ - суверенності України, але тоді, як минула пора, за якої можливо було укладати міжнародні умови в імені України, - тоді Донцов висловлювався ПРОТИ всякої угоди з окупантом західних земель. Ця політика є мудра і зрозуміла.

Тимчасом ті люди, з якими співпрацював хоча б згадуваний Мартинець, самі пізніше провадили переговори з поляками, в основі яких лежало визнання суверенітету Польщі на наших землях без компенсації в формі допомоги в реалізації самостійності України.

Таким чином Мартинець і його колеги у відношенні до Польщі займали позицію значно менш принципову /і аж ніяк не продуману/ за позицію Донцова.

Що ж до Росії, головного ворога України, то не лише В. Мартинець і його однодумці, ставляючи стало багато більший наголос на "соборности" як на "самостійности", згідно з тезою Донцова "працювали на користь Росії" /"Підстави нашої політики" ст. 97/, але й підготували ґрунт для московських успіхів 1942-45 року. Так, як москвофільські симпатії Чехів, так і культивування "соборництва" - утворювало догідний для Московщини політичний ґрунт.

Якщо сам В. Мартинець може і був проти, то політичний центр, якому він підлягав, як член У.В.О., займав аж ніяк не зясоване становище супроти головного окупанта - Московщини і охоче контактувався з ундістами і іншими прихильниками угоди та "співжиття" в "межах Польщі". Так чи інакше історичні події признали рацію Донцову.

Наведена нами цитата з "Підстав нашої політики" - це ЄДИНЕ МІСЦЕ, в якому порушується ця справа, єдине місце, яке намагається перекрутити до непізнання і використати проти Донцова вороги націоналізму.

Коли ми уважно перечитаємо ще раз наведені нами слова Донцова, то побачимо, що твердження В. Мартинця, немов Донцов псклав тим "ідеологічні підвалини під польонофільські політичні концепції," є таким же огидним наклепом, як і його суперечне правді залячення "забивав мовчанкою" проблему українсько-польсь-

взаємин з моменту перейняття редакції Л.Н.В. Донцов годився в 1920 році на часову втрату лише за здійснення ідеї суверенності, а в основі польонофільської політики лежало саме зречення реалізації суверенності України, і тоді, коли вже не могло бути мови про реалізацію суверенності України, - Донцов завжди виступав ворогом угодовського порозуміння з Польщею.

Але вертаймо до теми, пам'ятаючи, що "закиди" Мартинця ми трактуємо тільки, яко один з красномовних прикладів, чим є в дійсності виступи "критиків" Донцова. На більше вони не заслуговують.

У "Підставах нашої політики" /не залежно від того, можливо буде чи неможливо створити такий бльок народів, що більше, - розуміючи трудність цієї справи/ Донцов пропагує гаряче відродження підстав західньої цивілізації, які в наслідок московської політики почали розхитуватися і зникати, головню серед нашої інтелігенції.

Багато сторінок присвячує Донцов зясованню, які саме ідеї Заходу варті того, щоб ми не дали їм серед нас заглухнути. Серед них особливий натиск кладе Донцов на таке характерне для західньої цивілізації пошановання особистости, яке не є, як це думає Ісаак Мазепа, властивістю демократії, лише всіх устроїв, які були на Заході.

Переходячи до питань державного устрою, пише Донцов у "Підставах нашої політики": - "Селянська дрібно-буржуазна республіка - такий наш ідеал" /ст. 119/. Або: "В політиці - демократія, в соціяльнім житті - закріплення здобутків селянсько-буржуазної революції" /ст. 123/.

У першому томі цієї праці ми докладно зясовували, як ставить ся націоналізм до питання форми державного устрою, а тому цього тут повторювати не будемо, не будемо зясовувати, що ці слова ніяк не управнюють робити з Донцова прихильника такої "демократії", якою захоплюється п. Мазепа, Винниченко, чи Шерех, лише зазначаємо, що Донцов у "Підставах нашої політики" вказує на ряд важливих помилок, яких допустився підчас революції тодішній провід, а серед них на ст. 166-167 вказує помилки Скоропадського, який мав нагоду, але не мав якостей, що дали б йому змогу повторити те, що зробив свого часу у Франції Наполеон.

Там же критикує Донцов і помилки С. Петлюри. З наведеного випливає, що Донцов стояв за поділ великої власности між українським селянством, яке мало б бути рішаючим чинником в державі. Природно, важко коротко зреферувати таку цікаву і солідну працю, як "Підстави нашої політики", до якої тому ми відсилаємо читачів, обмежившись сказаним. х/

Ще слід би було підкреслити, що вже тоді Донцов виступав проти спроб захвалювати "СУТОРОСІМСЬКУ КОНЦЕПШІЮ мобілізації народів Азії" /у "Хліборобській Україні"

х/ Особливо цікава-аналіза і зіставлення підставових ідей західнього і московського світогляду.

збірн. I, ст. 90/.

Закінчуючи "Підстави нашої політики", ставить автор праці виразно питання: "Представники якої класи мають виступити на сцену?" і далі в цілому окремому розділі дає не лише відповідь на це питання, але й обґрунтовує, чому повинна і мусить виступити, як провідна класа у нас - селянство. Далі, як ми вже згадували, підкреслює Донцов у цій праці певну перевагу демократії, але пише:

"Отже слід звернутися ні до монархії ні до "великої престонародньої сволочи", лише до верстви, що творить у нас /і не тільки у нас/ більшість людности, себто - до демократії. Тут мушу зробити застереження. РОЗУМІЮ ПІД СЛОВОМ ДЕМОКРАТІЯ ЗОВСІМ, АЛЕ ТО ЗОВСІМ ШО ІНШЕ, ЯК НАШІ ФАХОВІ ДЕМОКРАТИ, НЕ НАЛЕЖУ РІВНОМ ДО ТИХ, ШО ПАДУТЬ ПЕРЕД ІДЕЄЮ, ВИРАЖЕНУ В ЦЬОМУ СЛОВІ НА КОЛІНА. Своє відношення до неї я найліпше виразив би словами Гізо: "Демократія - се факт, котрий треба прийняти, чи він нам подобається, чи ні... НЕ МОЖУЧИ ЙОГО ЗНИЩИТИ, ТРЕБА ЙОГО ВЗЯТИ В КАРБИ, урегулювати, бо незагнуданий і не урегульований він зруйнує цивілізацію" /гл. "De la Democratie en France", розд. VII/.

Політичні спіритисти, що хочуть тінями давно-минулого заворожити небезпеку нігілізму, не вірять у можливість урегулювання демократії, називаючи це завдання квадратурою кола. Я ТАК НЕ ДУМАЮ, БО Є ДЕМОКРАТІЯ І ДЕМОКРАТІЯ". /"Підстави нашої політики" ст. 202/.

Саме тут не зашкодить нагадати висловлену Донцовим у цій же праці симпатію до Наполеонівського перевороту. Це разом з наведеною щойно довгою цитатою з "Підстав нашої політики" ясно вказує, що Донцов, як в році 1920, так і пізніше, стояв на становищі, яке ми, як про це вже згадували, зясували в томі другому цієї праці, і аж ніяк не належав до сліпих звеличників демократії.

Це, звичайно, не перешкоджає ворогам націоналізму, відомим фальсифікаторам, намагатися і тут викривити писане Донцовим, бо лише брехня дає їм змогу нападати. Так напр. Ісаак Мазепа, в су-переч ясним словам Донцова, що він "розуміє під демократією зовсім, але то зовсім що інше", "що не паде на коліна перед ідеєю, вираженою в цім слові" і "не можучи знищити - хоче взяти в карби", - пише таке: "Як бачимо, Донцов на початку 20-х років проповідував демократію, ... Але під впливом зазначених вище ріжних реакційних західньо-європейських ідей і теорій, сформульованих проти демократії, він впродовж кількох років різко міняє свої погляди" /ст. 87/. "Новий світогляд Донцова вже не той, який він проповідував раніше. Тепер вже не свобода і демократія... а ... безоглядна диктатура" /ст. 98/.

Прочитавши ці слова і порівнявши їх з тим, що дійсно писав Донцов у "Підставах нашої політики" і пізніше, мусимо справді подивляти безпринципність, цинізм і нахабство "критиків" Донцова. У дійсності Донцов однаково ставиться до демократії і в "Підставах нашої політики" і пізніше, бо і в "Націоналізмі" Донцов підкреслює, що він борює "специфічний демократизм" "особливу демократію" /ст. II3/ наших провансальців, але стоїть за таку обмежену

демократію, як напр. існуюча у Сполучених Штатах Америки. /Л.Н.В./  
Отже ще раз стверджуємо: всупереч вигадкам, Донцов пропагував у "Підставах нашої політики" ідеї, які входять в націоналістичний світогляд, як органічна його частина, ідеї, які він пізніше розгортав або на які покликався.

Стільки про "Підстави нашої політики".  
Пишучи про діяльність Донцова по приїзді до Львова, Сосновський безнастанно плутає терміни "національний" і "націоналістичний", то йому дає можливість утворювати хаос і в "каламутній воді" ловити свою "рибку". Цю тактику стосували вже попередники Сосновського, як лише натикались у минулому на щось яскраве, виразне, принципове. Так роблено з Шевченка звеличника Котляревського, Основяненка, Скороди, Некрасова, мало не учня Чернишевського і Белінського, і так, втокмачивши його в українофільське багно, міг напр. Єфремов у своїй "Історії українського письменства" зробити Драгоманова тим "апостолом правди і науки", якого наче б то "з тугою виглядав Шевченко". І читаючи загал не помічав усієї абсурдності такого твердження, бо не дуже певно й думав, читаючи, як Драгоманов заперечував ідеї Шевченка, пропагуючи цілком протилежне, як намагався знецінити поета і заплести на саме дно українофільського багна. Далі, по Шевченкові і попередники Сосновського і він сам дбайливо затирали всі сліди спалахів націоналізму, перемішуючи безнастанно українофільські, національні і націоналістичні течії і в тій саламасі зникали дві рівнобіжні течії: національно-українофільська і націоналістична. Чисто по міщанськи представляє справу так: "Коновалець допоміг Донцову влаштуватися на працю редактора "Літературно - Наукового Вістника", а далі "Заграви" /ст. 170/. А тимчасом справа стояла де-що інакше. В розпорядженні У.В.О. /Укр. Військ. Орг./ опинився т. зв. "стрілецький фонд", з якого була виділена певна сума на відновлення Л.Н.В. і видання "Заграви", коло якої потім згуртувалася т. зв. "Партія Народної Роботи". Пишучи про неї, Сосновський "проговорився", написавши: "в рядах якої, як і в УВО, об'єдналися люди різних поглядів, яких еднало тільки бажання боротьби з окупантом /поляками/". Отже в ньому "були люди від найправіших до найлівіших поглядів, включаючи й комуністів". Сам Коновалець, як показує його діяльність на Україні і намір допомогти Винниченкові стати диктатором /див. Коновалець "Причинки до історії революції" 1926 р./, рівнож не може вважатися націоналістом, лише національним діячем з поглядами цілком відмінними хоч би від поглядів Міхновського.

Тому, самозрозуміло, що в УВО не було однозгідної думки, що до напрямку відновленого ЛНВ, наслідком чого, щоб усіх задовольнити, полагоджено справу типово по "демократичному": Донцова запрошено на головного редактора, але додано йому "Редакційну Колегію", до якої запрошено таких членів: В. Дорошенко /у.с.д./, В. Гнатюк, М. Галушинський, Є. Коновалець, Ю. Павликовський та І. Раковський. Отже, ми бачимо, до ніг такого плавця, як Донцов, прив'язано перед стартом тяжкий мішок з камінням, бо серед названих не було ані одного націоналіста. Коли до того додати, що з запрошення Донцова, навіть з таким баястом, не дуже були вдоволені члени Дирекції, і що адміністратор ЛНВ. - Навроцький /радикал/



рівнож був вороже настроєний до націоналізму, - то ясно стане уся підступність і неймовірність твердження того ж Сосновського: "Певити свої редакторські і публіцистичні здібности", Крім Донцова, до складу Редакції входили: М. Матчак, Д. Паліїв, В. Кучабський і В. Кузьмович, які рівнож були всі не-націоналістами, а лише національними діячами різних напрямків, чужих своїми поглядами націоналізму. Партія ж, утворена довкола /а потім - над/ "Заграви", рівнож складалась не з націоналістів /головою був волиняк, типовий "просвітанин", який належав до "Українського Парляментарного Клубу" в польському соймі, - Самійло Підгірський, Донцов - секретарем, а членами президії "Партії Народної Роботи" були знова: Д. Паліїв, В. Кузьмович та О. Луцький. Тому Донцов з неї вишов скоро. Отже Донцов був потрібний для маскування, був під доброю контролею, але міг /для того його і запросили/ висловлювати свої погляди. Тому те, що писав Донцов у тих органах преси, треба розглядати як його побажання, як його спроби вплинути не лише на читачів, але й на своїх колег, але не як вислів їхніх поглядів, а тим більше поглядів УВО, яка була фактичним видавцем.

Донцов отже, так як і в українській соц.-демократичній партії, був "чужородним тілом", і в Л.Н.В. міг лише мати значно більші можливості впливу, ані ж як член партії наших марксистів перед війною. Самозрозуміло, не міг він лишатися далі і в партії "Хліборобів - Демократів", в якій складі тоді вже не було навіть Міхновського, який в порозумінню з Брацтвом Самостійників лишився на окупованій москалями Наддніпрянщині. Уривки, які ми наводимо /частково - за Сосновським/, свідчать проречисто лише про те, що Донцов був націоналістом серед соціалістів і уважав Московщину "головним ворогом", таким лишався підчас війни і визвольних змагань і таким же лишився і телепер, редагуючи Л.Н.В. та "Вістник" і студентом і ставши "головним редактором" Л.Н.В., він хотів викликати стремління до зміни світогляду у тих, хто був спроможний його змінити, хотів створити нову, націоналістичну групу, сильну не числом членів, а єдністю поглядів і завзяттям у їх реалізації. Тим усім він рішуче і засадничо ріжнився навіть від свого найближчого оточення.

Отже Донцов у своїх статтях підкреслював, що рух, який він пробував започаткувати, на перше місце ставить здійснення не соціальних, але національних цілей, що їх не міняє в залежності від конкнктури. Що стремить до поглиблення серед найширших верств свідомости їхніх інтересів і навички боротися за них, до вміння бачити, чи гасло відповідає змістові боротьби і акції, та розуміти непримиренність їхніх інтересів з інтересами ворожих груп. У першій редакційній статті в "Заграві" писав Донцов: "журнал є органом гурту людей, що не належать і не хочуть належати до жодної з існуючих партій. Єднає цей гурт те націоналістичне "вірую", яке... знає лише один абсолют - націю, один категоричний імператив - її волю до життя". Але цілий гурт був у тому, що наведені слова сказані від імени "гурту", який цитав слів не приймав, який шукав єднання з іншими партіями, який шукав компромісів і керувався не інтересами нації, - тільки власними.

Донцов писав: "Хочемо бодай для себе скінчити раз з пануванням

фрази", а той "гурт" приймав те, що писав Донцов, власне як фразу; і тільки!

Донцов писав, що на місце тріскучої фрази "хочемо" /?/ поставити чистий національний егоїзм і безкомпромісові інтереси класи, на яку він спирається і яка творить у нас подавляючу більшість /це б то - селянство/. А той "гурт", якого більшість опинилася не-забаром в УНДО, був проти того всього і трактував наведені слова, як фразу.

Донцов стояв за створення групи "хоч невеликої числом", але такої, яка "бридиться компромісом" і мала б "чисто релігійний запал". А ті люди, що спочатку ховалися за плечима Донцова, гналися за "числом", шукали компромісу і їм був чужим "релігійний запал".

Але наведені нами думки Донцова не виникли раптово, тільки він їх пропагував ще перед війною і потім, лише старався ті думки узасаднити тими аргументами, які були популярні в момент їх висловлювання. Донцов, як писав у першому числі редактованого ним Л.Н.В., хотів "вирвати національну ідею з хаосу", але власне в головах інтелігенції нашої панував хаос, і вона чудово почувала себе в "хаосі", бо в ньому не були потрібні ані характери, ані стислі і перевірені знання з українознавства.

У 1922 році виходить праця Донцова "Леся Українка - поетка українського рідорджіменту".

Всі перелічені твори, хоча і не мали давати систематично викладених основ українського націоналізму, але безперечно зраджують, що автор їх, кожну тему, кожну справу ТРАКТУВАВ ЯК УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІСТ І ЗАТОРКНУТІ ПИТАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЗЯСОВУВАВ ЗАВЖДИ ПО НАЦІОНАЛІСТИЧНОМУ, закладаючи так підвалини українського націоналістичного світогляду.

Тому, що вороги українського націоналізму не раз виступали з різноманітними "закидами" проти Донцова, серед яких часто повторюється і такий, смішний для кожного, хто зі зрозумінням і увагою читав Донцова, як напр. "Донцов береться до критики, тоді, як він нічого не тямить у критиці", - ми, вважаємо потрібним подати ті слова, в яких М. Зеров /не націоналіст!/ відважився оцінити цей бік діяльності Донцова, і то оцінити в умовах т е р о р у, стосованого окупаційною московською червоною владою. Ось, що написав М. Зеров у своїй праці про Лесю Українку: "Навіть такий оригінальний інтерпретатор і тонкий критик, як Донцов..."

Додамо до цього, що властиво Донцов відкрив нам справжню Лесю Українку, так, як він пізніше відкрив справжнього Стефаніка /"Поет твердої душі"/.

Взагалі критичні писання Донцова можемо уважати окрасою нашої літературної критики.

Нарешті, щоб не вертатися до цього періоду творчості Донцова, мусимо підкреслити, що пізніше де-які з організованих націоналістів, ідучі за "оцінками" ворогів націоналізму і не розуміючи "Підстав нашої політики" - /оскільки вони себе вважали "прихильниками Донцова"/ - протиставляли цю працю його пізнішим працям. Це звичайно є помилково і безпідставно.

Донцов сам написав у передмові до свого "Націоналізму" глибоку

правду: "Початки того, що я розвиваю тут, я розвивав від того часу, як зачав писати".

Це треба пам'ятати кожному націоналістові і не вірити жодним теревенням ворогів націоналізму.

На становищі редактора Л.Н.В. зробив Донцов для зясування підстав українського націоналізму дуже багато, і не його вина, коли непідготований український читач далеко не все зрозумів з писаного в Л.Н.В., не всяке слово додумав до кінця та читав не регулярно і не з належною увагою.

"Старих" - важко було переробити, а молодь - ділила свою симпатію і час між "академічним" для них Л.Н.В., якого зміст не конче вповні розуміла, і "Сурмою" /орган У.В.О./ та щоденною, чи тижневою пресою /ворожою націоналізмові/.

Без короткого зреферовання хоча важливіших ідей і тверджень Доцова в Л.Н.В. - не можливо зрозуміти ані генези ані розвитку української націоналістичної думки, а тому ми мусимо уділити такому переглядові трохи місця.

Однак наперед мусимо підкреслити, що ми спиняємося лише на тих думках, котрі важливі для розуміння націоналізму в нашому викладі і для розуміння позиції Донцова в тих питаннях, на які ми звертаємо увагу. Смішно було б намагатися зреферувати бодай соту частину того, що обговорювалося в ряді річників відновленого в 1922 р. Л.Н.В. та пізніше "Вістника". Річники відновленого Л.Н.В. - до нині не втратили своєї свіжості, до нині є актуальні, і тому до них відсилаємо наших читачів, тут же - лише підкреслюємо конечне.

У передовій статті від редакції, вміщеній в першому числі відновленого в 1922 р. Л.Н.В., Донцов виразно формулює новий напрямок, яким має йти цей "Літ. Наук. Вістник", даючи змогу кожному зорієнтуватися, що новий журнал не є під оглядом ідеологічним продовженням старого, довоєнного Л.Н.В.

У цій статті /"Наші цілі"/ читаємо, що метою відновленого Л.Н.В. є: "Вирвати нашу національну ідею з хаосу... очистити її від сміття і болота, дати їй яскравий вираз з нинішнім змістом... тепер маємо час на вироблення ідеології... БЕЗГЛУЗДИМ Є ЧИН, ХОЧ БИ ЯК ГЕРОЇЧНИМ, НЕ КЕРУЮВАНИМ ЯСНОЮ ІДЕЄЮ, НЕПРИМИРЕННОЮ І ПРОДУМАНОЮ ДО ДЕТАЛІВ..."

Отже, як бачимо, вже на початку своєї діяльності, як редактор Л.Н.В. підкреслював Донцов величезне значіння опрацьованого до деталей світогляду, ідеології, взагалі того всього, що вкладається у вираз "українська ідея", і тим самим остерігав /а це він, як побачимо робив не раз/ не тільки проти недоцінювання волі, але і проти недоцінювання ролі інтелекту, ролі створеного за допомогою розуму світогляду і програму.

Важко сказати, в якій мірі вплинули на систематичне нехтування цієї думки Донцова ті чужі чинники, про які згадує В. Мартиненко у своїй праці /для яких потрібний був саме "героїчний чин", безглуздий зі становища української національної ідеї/, а в якій мірі - просто непідготованість політична і всяка інша певних провідників "організованого націоналізму", про яку свідчив між іншим покійний інж. Сциборський

/див. наступний том цієї праці  
Фактом є, що до нині вороги націоналізму тих слів по м і -  
ч а т и не хочуть, а приятелі - не звертають належної  
уваги.

Далі читаємо там: "На заході, де люди взагалі думали інтен-  
зивніше, панували інші погляди на значіння і де-  
ольогії для суспільного життя. Так  
думали про це Енгельс і Маркс, думали отці католицької церкви і  
Лютер".

Потому ішла довга цитата зі Сореля, в якій той висловив дум-  
ку, що для Італії зробив Мацціні більше за Кавура. До цієї цитати  
Донцов додав таку завагу: "... не пересадна думка в цих словах  
про величезну вагу ЯСНО СФОРМУЛЬОВАНОГО національ-  
ного credo для успішності національної акції". Т. зв. "організо-  
ваний націоналізм" ширив думку, що "акція - то все, а програм і  
ідеологія не важні". Божевільний, вирвавшись зі шпиталю, може  
виявити надзвичайну "активність", але позбавлена розуму, вона не  
принесе жодної користі.

Донцов різнився від інших тим, що не обмежувався, як інші,  
до деклямації про роль розуму, а вже за тих часів належно наголо-  
шував роль дужої волі та міцної віри: "Досі бракувало українсько-  
му націоналізмові ірраціональної віри в покликання народу", віри,  
що український нарід може всупереч волі переважаючих силою воро-  
гів - таки виборити собі незалежність."

"Страх перед свобідним жестом", писав Донцов, "шукання  
компромів і допомоги, зневіра у власні си-  
ли, ніби умисне туманне формулюван-  
ня своїх постулятів", було характеристичне /і  
як бачимо, на жаль, залишилося! / для українського національного  
руху, веденого інтелігенцією, і тут же Донцов протиставить цим тен-  
денціям наставлення українського селянства, яке "знало, чого хо-  
тіло, і того, чого хотіло, - воно хотіло дуже".

Інтелігенція має у кожного народу завдання, виразно сформу-  
лювати і укласти в продуману систему те неформлене, невисловлене  
належно, селянське: "знаю", а вона у нас, замість  
того, намагалася прищепити селянам чуже їм, вичитане у Іле-  
ханових і Чернишевських, "знаю" останніх.

Далі Донцов у цій передмові в Л.Н.В. виразно заявив: "На цій  
фізично і морально здоровій силі нашої суспільності, що до того  
творить величезну більшість, - хочемо  
оперти нашу програму...", а далі пише про "ренесанс селян-  
ства" і про "пановання селянської демо-  
кратії".

Тут мусимо підкреслити, що Донцов, завжди ставив належний  
наголос на хибах демократії взагалі, на кризі, яку вона пережи-  
вала вже тоді, в наслідок тих хиб, але був свідомий рівнож усіх  
хиб інших устроїв з причини, які ми в другому томі зясували,  
стояв за радикальне усунення хиб, оздоровлення і зре-  
формування тої демократії. Симпатії для "бонопартизму" в пере-  
ломові моменти виразно виступали у нього ще в "Підставах нашої  
політики".

Чи ж не на селянстві мало будувати і те "українофільство", яке поборює Донцов? Ось що в тій же статті він про це пише: "Ті, що хотіли йти за селом, фальшиво інтерпретували його зміст. Одні орудували поняттям "націоналізм" і "пацифізм", кладучи натиск на останнє. Другі - поняттям "соціалізм" і "революція" підкреслюючи перше... тоді, як в селянській ідеології було все інше, окрім власне - пацифізму і соціалізму".

Ціллю повинно бути: "осягнення найвищої форми самоозначення нації - самостійності, лише змагання до цієї мети може засипати провалля" між наддніпрянцями і наддністрянцями.

"В соціяльній області нашим ідеалом є: приватна селянська власність, як майже виключний тип селянської господарки... підкреслення в суспільнім господарським житті моменту продукції, а не розділу", рівнож "не абсолютизму, не охлократії, але зорганізованого колективу і гієрархії". x/ В царині культурній ставив Донцов завдання: "стригти з себе останки східньої культури..." Це уважав Донцов особливо важливим по досвіді "світової війни, яка доказала нам, яким кольосальним знаряддям у житті народів є дисциплінована наукою думка і вишклене віковою культурою почуття обов'язку".

Щоб не було непорозуміння, звертаємо увагу, що Донцов і в "Підставах нашої політики" і в багатьох статтях друківаних в Л.Н.В. зясовував істоту як східньої, так і західньої культури, а це означення далеко не завжди збігається з географічним поділом на Схід і Захід.

Численні статті Донцова у ЛНВ та "Вістнику", а також цілість публікованих там праць доводять яскраво, що Донцов надавав дуже великого значіння солідному оглядованню світоглядних проблем, передуманню програмових питань і солідному перестудійованню справ, про які говоримо або рішаємо.

Донцов був рішучим і завзятим ворогом фрази, байдуже - соціялістичної, чи націоналістичної, ворогом зловживання "великими літерами" і претензійно-"науковою" мовою, за якою приховувалося порожнечу думки. Інші "націоналісти" /про котрих буде мова на властивому місці/ широко послуговувалися тим усім і хоча саме Донцов остерігав перед наслідками такого поступовання, нині ті "лицарі фрази" перекидають відповідальність за власні гріхи - на Донцова. Донцов же писав: "Не можемо дати себе звести ні до ролі гайдамаків - знаряддя в чужих руках, ні до ролі... країни поетів і музик..." "уважаємо, що найважливішим є зберегти чистою власну ідеологію, ясну змістом і активну волю... БЕЗ ТОГО НАМБІЛЬШ ГЕРОЇЧНІ ЗУСИЛЛЯ НАЦІЇ ПЯТНУВАТИМУТЬ ТАВРОМ БАНДИТИЗМУ... БУДУЄМО НАШУ ПРОГРАМУ НЕ НА НИНІ, АНІ НА ЗАВТРА, ЛИШЕ НА РЯД РОКІВ".

x/ Як бачимо ідея "гієрархізованого суспільства" була у Донцова вже в році 1922, - тим самим є вигадкою твердження Іо. Мазепи.

Ці слова вистарчаючо ясні, голосні, і їх могли не чути й не бачити лише ті, кому була така програма не вигідна, кому вязала руки і перешкоджала бути "гайдамаками" - знарядям у чужих руках.

Нині, ті, котрі "будують свої програми" на пару місяців /бо протягом десяти літ, вже чотири рази змінювали підставові тези програму/, кричать, що "програма" Донцова - "перейдений етап", але уникають вказувати, що є в ньому перейденим? Ми, навпаки, навели тут головніші твердження того "програму", чи правильніше - політичного вірую, твердження, що попереджали висловлені ним у головній його праці - "Націоналізм", це є то твердження ще з перед 1925 р. і, хоча ми навели найдавніші його погляди - усе ж, на жаль, маємо всі підстави сказати, що і вони ще не осягнутий сучасниками /1922/ етап!

В тому ж році /1922/ написав Донцов свою працю "Л. Українка поет а українського рiсорджiмента", над якою ми мусимо трохи спинитися.

Є багато людей /очевидно не націоналістів/, які заперечують вартість всіх світоглядних праць Донцова, але дуже хвалять цю працю, даючи тим самим доказ свого НЕРОЗУМІННЯ того, що читають! Як це не дивно, але ця згадана нами літературно-критична праця є майже конспектом тих поглядів, які по тому багато докладніше розвинуті Донцовим у його "Націоналізмі". Може це сталося тому, що Леся Українка в розцвіті своєї творчості стала безсумніву націоналісткою і тому аналіза пропагованих або визнаних Л. Українкою ідей і є вкладом ряду націоналістичних ідей. Ідей, котрих наявність ствердив Донцов у Л. Українки - були ті ідей, які пропагував пізніше Донцов у "Націоналізмі".

Отже Донцов підкреслює в ній, що Л. Українка, воліла ставити наголос на культурі лицарства і середньовічних чеснот, а не на розідженій надмірним критизмом і рефлексіями європейській думці кінця XIX віку.

Це твердження Донцова має для нас подвійне значіння:

1/ з одного боку воно вказує усю безпідставність і антинауковість пропагандових голословних вигадок п. Шереха і ко, які з провокаційною ціллю повязують культ цих чеснот в Л.Н.В. та Вістнику з певними, подібними лише на зверху, тенденціями гітлеризму. Коли цей культ підтримував Донцов /1922 р./ - то тоді в Німеччині панували соціал-демократи, а про Гітлера ніхто й не чув. Коли ж ці думки висловлювала Леся Українка, - то в Німеччині був уряд Вільгельма II.

Лише убогі духом вічні наслідувачі чужих ідей, вічні провинціали, забуваючи стало про роки, згодні бачити наслідування там, ДЕ ЙОГО НЕ МОГЛО БУТИ.

2/ Наголошення цього культу середньовічних лицарських чеснот в 1922 році у ЛНВ - треба думати - вплинуло на М. Хвильового, у якого САМЕ ТОМУ, рік пізніше почали в українських лісах "блукати тіні середньовічних лицарів".

Далі підкреслює Донцов у своїй праці все, чим захоплювалася Леся Українка, а що скероване проти "солодкого народолубства" і "засадничого пацифізму" а "за": "догматизм", культ "не-

з любови, "активізму", "ірраціонального", ілюзії і "легенди".  
Читаючи цю брошуру Донцова - здається, що читаємо щось напи-  
сане у відповідь на наші сучасні помилки і болячки. Коли напр.  
Донцов цитує слова Л. Українки: "він мені чужий, цей край неволі  
... тут мені товаришів нема", і його власну увагу:  
"Який відмінний світогляд від пануючого серед тогочасної нашої,  
не лише соціалістичної, інтелігенції - то несамохіть при-  
ходять на думку не лише Винниченко чи Квітка-Основ'яненко, Ісаак  
Мазепа чи Скоропадський, але і ті, що шукають "товаришів" серед  
"казачества", серед антибільшевицьки настроєних москвинів, або з  
тугою й прихованою позирають задрістю у бік Тичин, Корнійчуків та  
інших представників "органічної" України!

Яка є актуальна на тлі всіляких "об'єднань" і всякого угодов-  
ства підкреслена з таким натиском Донцовим у Л. Українки її  
"безкомпромісовість" і "культ боротьби"! Адже  
ж Леся Українка в творі "Утопія в белетристиці" протестує навіть  
проти "розважань" "pro і contra", бо "де є "за" і "проти", - там  
є дискусія і уступки". До цього додає автор: "Леся Україн-  
ка знала лише "pro", а з усіх "contra" лише одне - "Contra spem,  
spero".

Далі знаходить Донцов у Лесі Українки "війовничий націона-  
лізм", "волюнтаризм", культ "твердої людини", "культ ризику" і  
"емоціональність".

Нині, обсервуючи, як легко йде ворогам українського націо-  
налізму їхня праця над ліквідацією, навіть в націоналістичних  
організаціях, націоналізму, несамохіть нагадуються ці глибокі  
слова Донцова, написані 60 літ тому: "Леся Українка робила  
/і робить/ на своїх земляків не  
більше вражіння, як його був би  
зробив у гоголівському Миргороді  
пророк Єремія, коли б так могло  
статися, що він би там з'явився... її  
ГОЛОСУ НЕ ДОЧУВАЛИ ЗА ЖИТТЯ І ВОНА БУЛА ЗАСТРАШАЮЧО САМІТНОЮ".

В таких умовах, щоб уперто і завзято боротися за здійснен-  
ня остаточних цілей нації, - треба мати дужу віру, яку завжди  
підтримує "ілюзія", "легенда", "міт". Може тому Донцов пише:  
"Нехай ця ілюзія - лише примара, як незнаний світ далекої  
зорі, що "може сам давно погас в блакиті, поки скди те проміння  
дійшло", але вона не перестає любити "те світло, що живе і без  
зорі"... Читаючи ці вірші Лесі Українки, згадуєте Іквіо з його  
гимнами на честь ілюзії, цілу його філософію..."

Що ж до міту, - то Донцов хоче творити на основі славного  
минулого.

У статті "До старих богів!" з нагоди студентського з'їзду за-  
кликає Донцов: "нехай бодай частина моло-  
ді... ВІЗЬМЕТЬСЯ ДО ЦЕЇ УТЯЖЛИВОЇ ПРАЦІ - СТУДІЮВАННЯ НАЦІОНА-  
ЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ". Ми знаємо, що цей галос був галосом гукаючого в  
пустелі, бо до справжнього студіювання не взявся ніхто, і нині  
незнання навіть історії недавньої визвольної боротьби улегшує во-  
рогам ширення культу "комуністів"-ваплітян. х/

у 1923 році Донцов у статті "Bellua sine capite", з одного боку ще раз підкреслює значіння розуму, а з другого - зясовує хиби "українства" і в першу чергу - брак характеру, у його представників, бо то "живі трупи, котрі забули вмерти". Тут же зясовує, що "Ненависть до чужої нації не має нічого спільного з шовінізмом. Вона є konieczною передумовою успіху в боротьбі" /ст. 69, Л.Н.В./.

Уже в 1923 році ставить Донцов виразно питання про кризу української літератури, про брак у ній героїчного первня і розуміння для справжнього героїзму, та про інші хиби, а також у статті "Драгоманов і ми" ще раз піддає критиці діяльність Драгоманова та його ідеї.

Далі виступив Донцов зі статтю "Atrophia cerebri", яка й нині була б більше, чим актуальною, бо п'ятує нахил до бездумного орудювання фразами і поняттями, до яких звиклось /як тепер словом "український націоналізм"/, хоча давно вже ті поняття і слова втратили свій первісний зміст: "старі гасла" - пише так Донцов, - "старі позбавлені змісту поняття - етикетки від порожніх пляшок... щоби порожньою фразою заткати якусь діру, бо вставити на її місце якусь творчу ідею не дозволяла застаріла "Atrophia cerebri".

Отже ми бачимо у тих перших роках Л.Н.В. Донцов з одного боку пропагує ідеї, які властиві не лише всякому націоналізмові, але і всякому здоровому, нормальному національному рухові, а з другого - висуває ідеї ревізії пройденого шляху та рішучого відсепарування від старих ідей, які зродилися в нездорових умовах московської імперії. Він рішуче стоїть за пов'язання ниток з часами, коли український нарід жив, як державний нарід, або як нарід, що активно бореться за свою державність, а не з часами, коли себе освічені верстви трактували як додаток, як провінцію чужої держави. Донцов намагався заохотити до створення власного українського націоналістичного світогляду, вільного від ідей, яких помилковість була зясована і доведена, а тому відсепарувався від тих, що, як вогнища інфекції, далі ширили ті ж бакцилі "провансальства" чи "провінціалізму". Отже з того ясно, що Донцов робив велику і то революційну працю, розчищаючи шлях для націоналістичного світогляду і ширячи підставові ідеї націоналізму.

Замасковані вороги націоналізму не відважуються заперечити заслуг Донцова, однак намагаються в нас вмовити, що ідеї Донцова - це "перейдений етап", але і в 1923 р. видаваний у Львові комуністичний журнал "Нова Культура" писав у статті "Сумерк націоналізму" про... "банкротство націоналізму", про те, що він "перейдений етап". Отже, ми не повинні звертати уваги на подібні голоси, лише думати над ідеями, які справді пропагував Донцов, над їх вартістю, і жадати від могильників-аматорів доказів, що та, або інша ідея є справді мертва, та що є на її

х/ Нині Іс. Мазепа твердить, що Донцов щойно в 1938 р. почав "під впливом критики" писати про традиції!



місце не фраза, але інша жива ідея і то ідея українська.

у 1924 році пише Донцов статтю "Церква і націоналізм", в якій тоді вже стверджує "повільне наближення світогляду новітнього націоналізму до теологічного світогляду Церкви" /ст. 75/, підкреслює традиціоналізм, як одну з істотних прикмет націоналізму, та приходить до висновку: "ПОХІД ПРОТИ ЦЕРКВИ Є ОДНОЧАСНО І ПОХІД ПРОТИ НАЦІЇ".

Так недвозначно висуває Донцов ідею співпраці з Церквою над оздоровленням духового життя нації, але ОДНОЧАСНО в статті "Єдинокрестова метушня" - проти співпраці з **напрямками**, які **збанкрутували**, які проповідували і проповідують фальшиві ідеї. Донцов отже і в справі віри й релігії займає подібне становище, він за співпрацю з Церквою, яка в справді українською, яка повязана нерозривними вузлами зі своєю нацією та яка стремить до відродження релігійного життя українського народу. Просто ж "ШУКАННЯ ГУРТУ" - ДОНЦОВ ОСУДЖУЄ, бо "ТАК ЗВАНІЙ "Бургфріден" між партіями НЕМИНУЧЕ ВЕДЕ ДО СКРІПЛЕННЯ НАМУГОВОДОВІЙШОЇ ГРУПИ І ДО ЗАХИТАННЯ ПРЕСТИЖУ "АКТИВІСТИЧНИХ ПАРТІЙ" /ст. 170, Л.Н.В./.

"Дихаючи щоденно цю важкою атмосферою /угодовства/, приглядаючися цій трусості... приглядаючися цій безприкладній безпринципності, <sup>х/</sup> профанації найвнесливіших кличів, за якими на другий день іде звитязна хруніада, убрана в тогу "України мілітанс" - деморалізується те здорове, що вийшло в обіднання".

Так плястично змалювавши розкладаючий вплив атмосфери угодовства, яке починається від "міжпартійного", а кінчиться взагалі угодовством, Донцов аж ніяк не був прихильником ТАКОЇ "міжпартійної" боротьби, яка у нас практикувалася і практикується.

Деморалізуюче і шкідливе навіть для розвитку національної думки є припинення ідеологічної боротьби, яка в істоті речі є критикою, але повинна бути чесною критикою чужої ідеології.

Коли є хтось прихильником "У.Н.Р." /кажемо для прикладу/, то хіба, оскільки він широк переймається своєю ідеологією, зможе він байдуже придивлятися, як агітує прихильник Скоропадського, перетягаючи на свій бік маси? Хіба не повинен він, оскільки він вірить у свою ідею і бореться за її перемогу, поборкувати тих, котрі ширять неправду?

Отже чи "компроміс" хоча б між цими двома ідеологіями не упідлює їх обох? - А саме "спільні фронти", "коаліції" і т. д. зводяться до такого обниження ідейної віри та бажання її ширити. Донцов був проти того в засаді, а тим більше був проти того, щоб український націоналізм, який би мав взяти

-----  
х/ подібна безпринципність і нині опанувала культурне і політичне життя.

на себе ролю Савонаролі, йшов на компроміс і угоду з тими, проти кого він мав боротися ВО ІМ'Я ОЧИЩЕННЯ ІДЕЇ, ВО ІМ'Я ВЕЛИКОЇ ВІРИ, во ім'я України!

Інша річ, коли напр. той же прихильник У.Н.Р. поборював би прихильників Скоропадського вигадкою, якої брехливість він сам знає, немов би той чи інший їхній лідер обікрав гуманітарну установу, або був агентом чужої розвідки. Однак для того, щоб такої боротьби не було, потрібні не коаліції, не об'єднання, а загальне підвищення морального рівня.

Моральна людина не допустить того за жодних обставин, - неморальна - здержуватиметься у відношенні до членів даного об'єднання, але стосуватиме до нечленів, і так, навіть під цим оглядом, лише ширитиме деморалізацію, яку лише важче буде поборювати, бо саме такі типи користатимуться зі "спілки" подібних собі. Тому саме люди подібної моралі і низкої вартості пропагують об'єднання за всяку ціну, як панацею на всі лиха.

Тому, що на жаль і нині ця проблема є більше, чим актуальна, - поставимо собі питання: чи здобуло б собі християнство світ, - коли б Ісус Христос "во ім'я поваги релігії" пішов на компроміс з поважаними в народі "репрезентантами релігії" - з "гробами поваленими" /як він їх звав/ зі саддукеями і фарисеями. Думаю, кожний розуміє, що коли б пішов, - тоді б певно не було смерті на хресті, АЛЕ НЕ БУЛО Б І ВОСКРЕСЕННЯ; не було б вправді "підважування" фальшивих авторитетів і апелю /кажучи мовою ворогів націоналізму/ до "середніх віків" /до пророків і пророцтв/, але за те не було б і Євангелії.

Протягом майже трьох років стало звертати увагу Донцов саме на цю проблему, бо без усвідомлення собі конечности поборення старого во ім'я кращого нового завтра - не є можливим перевести ідейної революції. Не буде революції - коли "революціонери" без упину намагатимуться заступити боротьбу-переговорами, угодою, компромісом чи навіть закулісовими порозуміннями.

Як побачимо далі, Донцову не вдалося це зясувати всім тим, котрі, наче б то, в деякій мірі, погоджувалися з ідеями Донцова. Причиною - треба думати, - було те, що неможливість компромісу буває ясною лише тоді, коли ясно собі усвідомлюється протилежність світоглядів і цілів двох течій, що борються.

Донцов розумів це, і був свідомий конечности зясувати усю протилежність світоглядів старого провінціального українського "націоналізму" це б то національного руху у всіх його течіях, і нового українського націоналізму, та зясувати його підстави. Це завдання мала виконати його книжка "Націоналізм".

#### IV. ВАЖЛИВІШІ ІДЕЇ "НАЦІОНАЛІЗМУ" ДОНЦОВА ТА ПОСТАВЛЕНІ НИМ ПРОБЛЕМИ.

Епохальною працею в історії українського націоналізму є безперечно "Націоналізм" Донцова.

Пишучи цю працю, Донцов не мав однак на увазі дати вичерпуючий нарис націоналістичного українського світогляду, як це де-хто думає. Автор "Націоналізму" безперечно трактував свою працю як "вступ", як "пропедевтику" націоналізму, і тому скерував свою увагу на:

1/ характеристику, з виявленням найбільш підставових і найбільш шкідливих помилок українського національного "світогляду" того "українства", яке в роках 1917-20 програто визвольну боротьбу, яке готувалося до всього, - лише не до збройної боротьби з московським народом, московською державністю і московським соціалізмом. Висвітлюючи ті помилки, Донцов не лише одночасно засував правильну лінію, але й хотів тим способом забезпечити своїх читачів від можливості "ухилів" у тому ж напрямці, ухилів самозрозумілих, коли прийняти під увагу що чи не 8/10 друкованого по українськи - ширило саме ті ідеї, які поборквав Донцов. /Присвятив автор цій справі 148 ст. із 255/:

2/ Засовання тих підставових філософічних ідей, на які спирається всякий "чинний націоналізм".

У цій частині своєї праці автор її займається не систематичним викладом основ світогляду, не спробою по націоналістичному розв'язати всі важливіші проблеми національного, суспільного і духового життя, лише вказанням ідей, які чинний націоналізм уважає підставовими, відкидаючи їм протилежні; і

3/ окресленням, яким має бути український націоналізм, це б то, якими прикметами і властивостями він має відзначатися, як для того, щоб виконати добре свою роль, так і для того, щоб справді бути націоналізмом, що виріє на націоналістичному світогляді.

З того бачимо, що помилковим було б розглядати працю Донцова як систематичний виклад самого націоналістичного світогляду, а що автор і не мав наміру щось подібного в тій своїй праці дати, видно хоча б з того, що в останній частині книжки пише Донцов ясно і недвозначно, ЯКИМ МАЄ БУТИ український націоналізм, ЯКОЮ МАЄ БУТИ "українська ідея", АЛЕ ЦЕЇ ІДЕЇ НЕ ВИКЛАДАЄ. Так напр. на стор. 237 читаємо: "Українська ідея мусить ґрунтуватися не на частиннім, але на повнім запереченні чужої. А для цього повинна бути всеобіймаючою".

Коли б це був систематичний виклад ідеології українського націоналізму, - можна було б не писати, "яким він повинен бути", - тільки вистарчало б "дати" його вичерпуючий виклад і не треба було б тоді писати, що він має бути "всеобіймаючим", це б то, дати на всі питання: світорозуміння, віри в Бога,

розуміння історії власної та всесвітньої, економіки, суспільно-знавства, політичного устрою, правових норм, етніки, етики, духовного життя, літератури і т. д. і т. д., свою власну націоналістично-українську відповідь. Сам виклад був би "всеобіймаючим", але праця стала б і багатомова.

Як увертюра вже ясно наголошує всі важливіші мотиви опери, які виразно виступають в увертюрі, - так і "Націоналізм" Донцова дуже стисло, де-коли лише одним реченням, намічає шлях, або підказує, на чому має ґрунтуватися націоналістична українська відповідь на всі майже головніші питання.

Пишучи свій "Націоналізм", безперечно Донцов знав, оскільки йому буде важко знайти на цю працю видавця, і тому писав надзвичайно стислою мовою, багатю на терміни, на речення, які заступають цілі розділи, але скупю на пояснення. Автор ледве вмістив навіть цю "пропедевтику" націоналізму в тих 255 сторінок /зробивши її тим самим мало приступною/ і безперечно був свідомий усієї неможливості /в тій духовій атмосфері, яку ми в попередньому розділі змальовали/ видати працю кількатомову, яка б давала не лише пропедевтику, але і ясний виклад самого українського світогляду. Видрукувавши свій "Націоналізм", - Донцов далі в Л.Н.В. та Вістнику опрацював сам, як і де-які співробітники Вістника, окремі проблеми, пригтовлюючи поволі до друку наступну частину своєї праці.

Ми не тільки не заперечуємо ні одної тези, висунутої Донцовим у "Націоналізмі", але й УВАЖАЄМО КОНЕЧНИМ ДЛЯ КОЖНОГО НАЦІОНАЛІСТА ДОБРЕ ВИСТУДІЮВАТИ "НАЦІОНАЛІЗМ" ДОНЦОВА. В цих розділах своєї праці ми не можемо й мріяти дати хоча б скорочений виклад усіх думок цієї цінної праці Донцова.

Тут ми спробуємо подати лише ті підставові ідеї, котрі конечні для зрозуміння цієї праці, а також ті, котрі з усією переконливістю доводять, що і ми в своїй праці намагалися йти за вказівками Донцова, та що ідеї, тут викладені, є у згоді з тими, які висунув автор "Націоналізму", складають один суцільний світогляд.

Ми певні, що вплив праці Донцова позначився на багатьох твердженнях цієї праці, бо ж ми свідомо намагалися йти шляхом, вказаним свого часу Донцовим, хоча спирали свої твердження на інших підставах, тим самим розширюючи і поглиблюючи фундамент. Цією працею хочемо виконати хоча частину тої праці, яку він хотів бачити виконаною. Отже ще раз відсилаємо читачів до "Націоналізму" Донцова, а тут далі висвітлимо де-які важливіші ідеї його цінної праці.

У вступному слові до "Націоналізму" звертає його автор увагу на ряд важливих ідей, конечних для правильного розуміння його праці, серед них перше місце належить твердженню:

"Лише ОДИН закон ВИШШОВ НЕТКНУТИМ з катастрофи /мова про першу світову війну, яка виявила фальшивість ідей, яким

вірив XIX вік/. Це - ЗАКОН БОРотьБИ... закон вічного суперництва націй, який панує над світом тепер ТАК САМО, ЯК ПАНУВАВ У ПОЧАТКАХ ІСТОРІЇ НАРОДІВ І ДЕРЖАВ".

До цих слів Донцова можемо додати: як цей закон панував і панує взагалі в світі живих істот. Це наше доповнення НЕ Є ДОВІЛЬНИМ; далі ми подамо цитати зі самого "Націоналізму", які самі це кажуть. Зрештою, коли б читачі уважніше читали і міркували над прочитаним, - доповнення рівно ж було б зайве.

До цього твердження додає сам автор: "Розніжений вік... забув про цей одинокий закон життя". Далі на ст. 7, зясовуючи засадничі різниці між справжнім націоналізмом та як його зве Донцов - "упадочним націоналізмом", пише: "Старе українство йшло через знання до зреформовання суспільности", очевидно через неповне знання розглядаючи суспільство як щось, що існує поза природою, а ми, каже далі Донцов, - йдемо до "створення своєї суспільности у згоді з ЗАКОНАМИ ПРИРОДИ, відкритими ЗНАННЯМ".

При цій нагоді виступає Донцов проти тези Бекона "Знання то сила", звертаючи увагу, що "почав наш вік забувати, що то є воля, памятаючи ЛИШЕ про розум, що то є боротьба, що то є нація".

Люди, котрі підходили до праці Донцова як до звичайної "публіцистики", і не розуміли, що кожне слово там написане - НАПИСАНЕ НЕ ВИПАДКОВО, тільки має глибоке значіння, - не звертали уваги на вислів - "пам'ятаючи лише про розум" і почали собі безпідставно припускати, немов Донцов нехтує розумом і знанням /що давало їм змогу усправедлилювати власний брак знання і небажання вчитися/. В дійсності Донцов хотів висунути на належне місце знехтувану людьми, хворими на гіпертрофію пошани до інтелекту, волю, та чужі людям, що знають лише про розум, тямки "боротьба" та "нація".

На ст. 3 читаємо: "одиноким чинником міжнародного життя є нація, незалежно від того, яка кляса веде її за собою".

"Впав царат, але живе й росте російський імперіалізм, як і його противник - англо-саксонський світ... друго і третьо-рядні континенти зголошують свої права на рівноправність і гегемонію, захитується становище Європи в безнастанній рушаді народів і країн" /ст. 4/ "... як під Канами і Саямом, ідея, що порушуватиме конфліктами, буде ідея нації, ідея людської спільности". Ці остатні слова треба з'ясувати тим "націоналістам", що повторюють вигадку соціалістів та інших ворогів націоналізму, немов "нація" - "це твір найновішої історії"; ми ж уже цю справу зясовували на своєму місці.

-----  
х/ ці слова написані в 1925 році, а виглядають так, немов би були написані сьогодні, тимчасом слова "антивістниківців" вже по рокові стають смішним анахронізмом.

Слова Донцова про суперництво і захитання становища Європи не були лише "ствердженням" стану, ні! Донцов, як і перед першою світовою війною, на основі свого знання і розуміння політички передбачав події і робив усе від нього залежне, щоб приготувати наш нарід до того, що йде, щоб він не був лише іграшкою в чужих руках. На це вказують слова:

"І в такий момент наш нарід стоїть обезвольний і "ОБЕЗМОЗГЛЕНИИ" /deserebue/ як би сказав Баррес:  
1/ без національного "вірую" і без сильної волі боротися за нього, х/

2/ маючи замість національного ідеалу надтріснуті скрижалі старих вивітрілих "мудрощів", мляву саламаху... засад прекрасних для народів-провінцій та їх ідеологів - провансальців" .../ст.4/

Донцов, даючи "філософічне наставлення", зясовуючи властивости справжнього націоналізму, протиставляє їх поняттю "упадочного націоналізму" XIX віку, яке було характерним "як марксизму і комунізму", так і правим ідеологіям "починаючи від Куліша і кінчаючи неомонархізмом". "Ці напрямки", пише він, навіть побоювали себе взаємно, АЛЕ ТИМ НЕ МЕНШЕ ВСІ ВОНИ КОРІНИЛИСЯ В ТИМ САМИМ СВІТОГЛЯДІ".

Донцов, звичайно, не мав наміру заступати всі напрямки якимсь опрацьованим іншим політичним напрямком, лише вказати, якими властивостями має відзначатися той ІНШИЙ СВІТОГЛЯД, на ґрунті якого вже не могли би розвиватися подібні "ідеології". А тому, що в українських ненормальних обставинах, завдяки в першу чергу заходам окупанта, повстав той "світогляд", то він не тільки був "спільний" усім тим течіям, але й ті течії ріжнилися значне в самому істотному від подібних течій у інших народів. Вистарчить для прикладу згадати хочби український комунізм, який не мав ані імперіялізму, ані націоналізму, ані виразности і рішучости, ані безкомпромісовости, ані безлічі інших прикмет, якими відзначався московський прототип. Тому ж, що автор "Націоналізму" атакував цей спільний усім світогляд, - усі ці партії виступали суцільним єдиним фронтом проти Донцова, якому тим тяжче було зліквідувати той світогляд, що у цього світогляду мов у лернейської гидри, наново відростали і відростають відрубані голови /причина: дальша чинність окупанта і те, що яких 8/10 написаного по українськи - написано в душі упадочного світогляду/.

На цій боротьбі концентрує також тому Донцов свою увагу, залишаючи іншим працю над опрацьованням самого світогляду. Що це так, - бачимо зі слів Донцова на ст. 5: "Яка ціль сеї книги? - вплинуть на формовання української національної ідеології".

Таку мету ставив собі Донцов від початку: "Початки того, що я розвиваю тут, розвиваю я від того часу, як почав писати, отже те, що пишу, в суті"

х/ національне "вірую", в яке входить і "аполюгетика" і "догматика" і "катехізм" - у нього на першому місці!

речі нічим не різниться від того, що я писав досі... лише тепер я старався убити в систему те, про що перед тим писав доривочно, або натяками" х/

Це з одного боку доводить, що не можна протиставляти напр. ідеї, висловлені в "Підставах нашої політики", - ідеям "Націоналізму" /хто так робить - не розуміє ОБОХ/, а з другого - пояснює, чому і так, аж ніяк не популярно, написану книжку важко правильно розуміти тому, хто не читає усіх його попередніх праць. Цю трудність, розуміється, ще збільшує те, що, як запевняє сам автор, "цілковите розуміння цієї критики /першої частини/ можливе щойно по прочитанні другої частини", це б то читач мусів би ще раз перечитувати частину першу!

Нарешті треба підкреслити для того, щоб не було непорозумінь, що Донцов у тій книжці цитує дуже й дуже багато авторів, але не для того, щоб тими цитатами, як доказами, підтримати свої твердження; "цитати" - пише він, "вживаю не як докази, лише як ілюстрацію... своїми словами мені просто було неможливо сформулювати так безконечно чужу мені ідеологію".

Перший розділ цієї праці Донцова зветься "Примітивний інтелектуалізм", з чого легко здогадатися, що поборкує автор лише певний рід інтелектуалізму. У цьому розділі ми вже зустрічаємося з властивим Донцову родом творчої критики, яка тут же зясовує і правильну лінію. Для зясування подаємо уривок, який не лише може служити зразком його критики, але й висвітлює важливу для нас річ: "У представників "упадочного націоналізму", або провансальського, - пише Донцов: "Розум як мотив був конечною передумовою всякої акції. Світ людських вчинків, так само, як фізичний, не був поза свідомим світом, де ГОЛОВНОЮ моторовою силою був "безмотивний внутрішній неспокій, що жене нас до безперервного руху" /Зіммель/, лише світ конкретних феноменів, видимих ділань, з яких кожне мало розумну причину.

Для них /діячів "упадочного націоналізму"/ людина не те уважала за "добре", чого хотіла, лише те хотіла, що уважала за добре.

Для них, як для Вольфа, розум був вільний уважати щось за добре, або за зле, а в волі бачили вони не безпричинову "незбагнену силу", лише її кожодчасовий вияв, "звичайний акт нашого осуду, що стоїть під впливом логічних вражень" /Годвін/. Людина, як і предмети фізичного світу, впроваджуються в рух не самі зі себе, не під впливом внутрішніх, а зовнішніх

-----  
х/ Цю правду, стверджену вже самим Донцовим, нині "відкривають" його "критики", не розуміючи, що повторювати те саме треба доки не зрозуміють того повторювання так, що "критики" виглядатимуть тим, чим вони є, і викликати будуть поблажливий усміх загалу, а повторювані Донцовим ідеї - стануть "тілом".

причин, там, - "матеріальних імпульсів", тут - "переконувань". Звідси простий висновок: треба лише придумати логічний ідеальний устрій суспільності і переконати людей в його "доцільності", і всі заплутані справи громадські, в тім числі і національні, розв'яжуться..." На доказ такої можливості Юм колись покликався на досліди Гюґенса, що видумав "найліпшу модель" співжиття людей або народів?" /ст. 8/.

З сарказмом переказує Донцов думку ідеологів нашого провансальства /з якою вони знова виступають, як з "новим словом"/: "спонтанотворчим чинником історії є інтелект, а що ж є історія, як не його поступенне удосконалення, як не розвій ідей, як не перемога нашого "людського" над нашим "звірячим", інтелекта над інстинктом?" /ст. 8/.

Помилковим було б думати, що Донцов тут виступає проти інтелекта чи його знання, проти розуму, чи проти знання.

Він виступає в своїй праці лише проти наївної віри у всевладу "знання" і то не справжнього знання, лише тої "науки", як бути добрим, мудрим і чемним", подібної до тої, яку зустрічаємо в шкільних читанках для дітей. Ось напр. пише Донцов: "Разом з Боклем наші "націоналісти" думали, що "найбільшим противником нетолеранції", як і афектів, які роблять пекло з людського життя, "є знання". На його думку лише "поширенню знання" завдячуємо ми напр. скасування інквізиції, цього найбільшого лиха, яке знала людськість". Чому ж завдяки тому самому знанню не удалося б запровадити рай і в межинаціональні відносини? Та ж *supremus motor* душевного і суспільного життя є інтелект!" /ст. 9/.

Чи глузує тут Донцов зі знання? Ні! Поперше: той, хто уважно читав том перший нашої праці, знає, що аж ніяк не "знання" завдячуємо скасування інквізиції. Справжнє і всебічне знання мусіло б зясувати, що віра в правильність того чи іншого твердження, бажання поширити, чи забезпечити ту або іншу доктрину і т. п. - завжди, завдяки властивостям маси і людській природі, сполучене з чимсь подібним до інквізиції. Дуже завзята боротьба за існування /за життєво важливі інтереси/ - сполучена буває з чимсь подібним до інквізиції. Знання, справжнє знання сказало б, що твердженню Бокля було б *mutatis mutandis* знайти досить паралельних. Так напр. католик з часів інквізиції міг би сказати: "найбільшим противником нетолеранції є християнство, якому завдячуємо скасування переслідування людей за їхні вірування, віддавання їх на з'їдження хижакам у цирках, розпинання на хрестах і т. д." Визнавці "релігії розуму", якому будовано в часи революції вівтарі, - можуть сказати так, як сказав Бокль, але визнаючи генія Наполеона і рівнож можуть собі приписувати заслугу "припинення кривавого терору, організованого визнавцями релігії розуму, від якого гинули тисячі французів". Московські комуністи твердять, що то комунізм знищив жах царських в'язниць і шибениць, забуваючи про терор Че-Ка. Гітлерівці пишалися припиненням на зайнятих теренах дикого терору енкаведе, цілком забуваючи про Аушвіц, Освенцім і т. д., а московські більшовики кажуть, що то знищили жах терени від гітлерівців, хоча не



лише Катинь, але і мільйони замкнених в концлягерах - говорять про інше. Справжнє знання буде те все розуміти, буде знати про "причини", яких не може усунути знання. Наївне ж "читанкове" знання висловлює інші міркування. Про них пише Донцов: "Всі ці безконечні міркування були для нашого провансальця аксіомами". "Причиною міжнаціональних ворожнеч були для них /українських провансальців/ не вічні закони конкуренції між расами, не ПРИНЕСЕНА ЗІ СВІТУ ОРГАНІЧНОГО ДО над-органічного БОРТЬБА ЗА ІСТНУВАННЯ; причиною /у них/ національних свар була умова відсталість, боротьба ідей, а головне - непорозуміння" /ст. 9/. Перечитавши ці слова, ми бачимо, що наші провансальці не видужали, лише далі пояснюють окупацію України, одні - комуністичною ідеєю /боротьба ідей/, і де-які з них пропонують самим стати комуністами, щоб звільнити Україну, другі - ідеєю "сталінізму" і т. д., абсолютно не добачаючи, що В ПРОТЯЗІ ТИСЯЧІ ЛІТ "ІДЕЇ" МІЖАЛИСЯ, "НЕПОРОЗУМІННЯ" - "РОЗВІЮВАЛИСЯ", А БОРТЬБА МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКА ТРИВАЛА ДАЛІ.

Наші провансальці в своєму засліпленні писали в 1912 році: "Говорити про неприязнь москвинів до нас можна хіба в патологічному стані" /"Українська життя" /.

Спитаємося: чи відмовилися б нині дати свій підпис під цими словами хоч би пп. Оглоблін, Винниченко, Дивнич, Багряний, Шерех та банато інших, а серед них і де-які з "антивістниківських націоналістів"?

Багатьом з їх числа /не маємо на увазі чужинців/, що самі перебувають "в патологічному стані" усе здорове і нормальне - здається ненормальним.

Ми вже писали, що у Донцова кожне написане в цій праці слово - написане не випадково, і мусимо це ще раз нагадати з нагоди щойно наведених його слів. Донцов виразно в них висловив погляд, який є питомий кожному націоналістові, а саме, що причиною міжнаціональних ворожнеч є вічні закони боротьби за існування між націями, а не "боротьба ідей", як це здається провансальцям.

Тому, що нині вихованці Кремля свідомо знова зіштовхнули молодь на фальшивий шлях /"боремося не з московським народом, а з московським імперіялізмом, та зі сталінізмом"/, мусимо присвятити трохи місця з'ясування цієї справи.

Ми вже казали, що нарід /як і інші живі істоти/, послугується в боротьбі за існування найрізноманітнішими засобами. Тигр, заяць, олень, вуж-давун, кіт - кожна з цих істот послугується не лише пазурями, зубами, ногами, захистним обарвленням, але й ще в більшій мірі своїм розумом, меткістю, хитрістю. Було б неприродним, щоб людина робила інакше, тим більше, як у вище стоячої істоти багато більше розвинутий розум і має він багато більше значіння.

Ці нації, що розрослися і поширили коштам інших свою територію, ставили і ставлять на службу власним інтересам, хоча до цього голосно не

признаються - ідеї. Ясно однак, що ті ідеї тим успішніші виконуватимуть це своє призначення, чим більше вірять наївні жертви у їхню "абстрактність" та "абсолютність", не здогадуючися їхнього справжнього призначення. В інтересі кожної пануючої нації, нації - гнобителя, лежить виховувати поневолені народи в дусі повної несвідомості щодо такої ролі ідей. Московський монархізм виховував так поневолених, що вони во імя вірності "монархічній ідеї" повинні коритися і бути вірними московському монархові /див. Липинський "Листи до братів хліборобів"/, а московські комуністи виховують в дусі віри, що вірність "комуністичній ідеї" вимагає вірності Кремлю й Сталіновському московському урядові. Хто, мовляв, проти послуху московському центрові, - той є проти ідеї комунізму" /Тіто/.

В обох випадках маємо до діла з тим же способом думання, з тою ж прищепленою чужинцями вірою в самостійне життя ідей і "окреме існування" і самостійну дію.

Людина творить ідею, людина її ширить і людина її інтерпретує. "Здійснюється" ідея рівнож людиною і то в тій інтерпретації, яку їй надає той, хто її здійснює. Не існує в дійсності абстрактної, позанаціональної людини, а силу має лише людина, яка суспільна одиниця, як член нації. Дуже нація має змогу "проводити в життя" /мінючи в міру своєї потреби, або не мінючи/ ту чи іншу користну для неї ідею. Приймає і ширить нація ту ідею, яку вважає користною для себе, і не нація "служить" тій чи іншій ідеї, лише ідея служить нації, яка її ширить.

Коли Москва оголосила війну Центральній Українській Раді, а потім Директорії, то НЕ тому, що ті ісповідували фальшиву ідею, лише тому, що їм був потрібний український вугіль, український хліб, українська криця і залізо, український цукор і українське "гарматне м'ясо" та невірні руки.

Цього були несвідомі, виховані окупантами українські інтелігенти, і вони, замість боротися з московським народом та його прислужниками-яничарами, - ослаблювали більше чим на половину вербуючу й пробоеву силу своєї нації, поборюючи не москвинів, - лише "московський імперіялізм", "комунізм" і т. д.

Маса бачить москвина, як і всяку іншу реальну істоту, але не можна в о м в а т и з чимсь "імперіялізмом", відділюючи його від носія того "імперіялізму". Таке ставлення веде замість до акції - до дискусії, до суперечки про те, що є, а що не є "імперіялізмом", суперечки, яка завжди виглядатиме, як у байці Глібова про kota й бабу Шелестиху: Кіт завжди буде "слухати і їсти".

Націоналіст мусить завжди пам'ятати, що ідея не є сама по собі жодним рішучим чинником. Пов'язана система ідей про засадничі речі, тобто ідеологія, є конче потрібна для кожної нації, але конкретизація ідеології, уложеної даною нацією, уложеної у власному інтересі, повинна нести цій нації перемогу в боротьбі за існування, і горе тій нації, яка, наче мала дитина вірячи в абсолютну вартість і універсальність тої, чи іншої політичної ідеї, не знає, як ширити і в універсальність "істин", які ширить

нація-гнобитель, та думає, що сприйняття тих "істин" умлівіч робить гнобленого - вільним. Вівцю з'їдає вовк не тому, що вона ісповідує еретичні погляди, лише тому, що вовк живиться вівцями.

Міг напр. Фернандо Кортес або Пізарро уважати себе добрими християнами, могли говорити про те, що вони мають на меті "визволити" /як тепер - червона Москва, або як група Керенського/ поневолені ацтеками племена, а проте його всі "ідеї" були лише для еспанців. За допомогою поневолених ацтеками племен переміг Кортес протягом двох років ацтеків, і захопив всю Мексику, але ті племена /незалежно від ідеї/ були винищені так, як і ацтеки, і то так, як їх ацтеки винищити не потрапили б. Ідея римської правової держави і "римського миру" була добра, але вона принесла поневолення тим галлам, що в неї повірили і допомогли завойовати Цезареві Галлію. Прикладів, коли політики керуються інтересом, не зважаючи на жодні ідеї, хоч остатніми в потребі прикриваються, можна було б наводити безчисленну кількість. Москва поборювала Центральну Раду, але ввійшла в союз не лише з Туреччиною, але і з Афганістаном.

Отже Донцов у наведеній цитаті зазначає, що причиною національних ворожнеч ніколи не бувають ані "боротьба ідей", ані "умова відсталість", ані "непорозуміння", ані чийсь "імперіалізм", - лише боротьба за існування та бажання розросту хвилевого переможця. Ідеї, як такі, не бувають майже ніколи причиною акції нації. Тут можемо нагадати католика - кардинала Рішельє, який коли це було в інтересі Франції, розбив французьких протестантів, проте, тому, що це також було в національному інтересі Франції, - підтримував у Німеччині протестанських князів і навіть пообіцяв мільйон лірів субсидії шведському королю /протестанту/ на ведення війни проти католицької Німеччини, проти відданого католицизму імператора Фердинанда II.

Але, як слушно стверджує Донцов, "українські провансальці" інакше собі пояснювали все.

По провансальському розуміть це і "організовані націоналісти", які де-що пізніше /"жовтневі тези О.У.Н." з 1945 р./ писали: "Головна сила, що стоїть на перешкоді суспільно-політичного прогресу світу, - це більшевизм як доктрина, і Москва, як її реалізатор".

В дійсності ж націоналіст мусить уважати "головною силою", яка стоїть, і то не на перешкоді безособовому "суспільно-політичному прогресу світу", лише на перешкоді вільному розвитку української нації, націю московську, яка використовує в дану добу більшевизм, як ідеологічну зброю".

За цими двома тезами стоять націоналістичний /друга теза/ світогляд і провансальський /перша теза/.

Таке наївне пояснювання причин національних конфліктів приводило природньо і логічно до заперечення війни, потреби війська - до засадничого пацифізму. Замість боротися з ворогом, українські "провансальці" радили інше, доводити, що "нагніт одного народу над другим річ несправедлива, крайнє нерозумна,

невигідна для загалу навіть пануючого". Шляхетним завданням українського "націоналіста" стало отже переконувати противника "в безглуздості" його агресії і невивідності і то для нього самого, "однією силою розумових аргументів" /ст. 12/.

Донцов цитував за "Молодою Україною" слова "боротися треба зброєю знання, однією зброєю наших часів", або М.Воронного: "Кали ти любиш рідний край, то так і знай... що щастя дасть... не блиск меча, а вільна школа і трибуна". Бо ж думали вони: "Над силу у ма вже більшої сили на світі нема". Те, що нації, які є справді вільні, працюють над удосконаленням ракетової чи атомової зброї і є іншої думки - очевидно - не обходить наших політиків.

Отже Донцов сміється з цієї віри у всевладу розуму, яка знова вела до впрост абсурдальної віри в значіння "переконування", "зясовування". "Ці докази від розуму", як кажуть провансальці, - пише Донцов - "коли б були услухані в свій час, витворили б трівку моральну звязь між українським громадянством з одного боку, російською державністю і великоруським поступовим громадянством з другого" /ст. 14/.

Тому на ст. 17 глузує Донцов з авторів "меморандумів" до Денікіна і "Советів" /тепер міг би ще додати поданий хоч би в справі Галичини Кубійовичом "меморандум" до Гітлера/. В основі їх було примітивне розуміння МОТИВІВ і ПРИЧИН того чи іншого напрямку політики. Наші "провансальці" не розуміли, що одне переконувати напр. вівцю, щоб не ходила там, де може на неї напастися вовк, або пса, що має не вірити чужому, а друге - коли вівця подає вовкові "меморандум", у якому доводить:

а/ неморальність вживання мяса,

б/ "права" вівці хотіти жити, і

в/ некорисність для самого вовка харчування мясом. Така вівця не розуміє неухильності альтернативи: або перестати бути "вівцею", або... ставати жертвою того, чи іншого вовка. Але як писав Донцов "хаотичний мозок провансальця дуже легко перескакував" через подібні речі.

Зате хворий на короткозорість провансалець, не вмючи бачити ані давнього ані недавнього минулого, лише те, що під ту пору викидає на ринок чужа пропаганда і публіцистика, - вірив, або і вигадував різні "залізні закони історії".

Таким оголошувалося було: "еволюцію державних форм у напрямці амальгамації", або "державу національностей, як новітній тип держави", і т. д. Донцов пише:

"Хвилеву рівновагу європейських держав по Віденським конгресі ментально перестемпльовано в "вічний" закон, який очевидно йшов не в напрямку творення нових держав, лише в напрямку скріплення існуючих держав-Левіатанів. Хто пережив сю добу, ще перед світовою, перед турецько-італійською і балканською війнами, той пам'ятає, яке "згіршення" серед фарисеїв існуючого стану посідання викликало відділення Норвегії і як соціалісти, особливо ж російські, доводили всю "абсурдність" цього кроку для самої Норвегії, та неможливість робити з того "винятку" правило... Многі

йшли ще далі і проголошували, що новітній тип, до якого стремить держава, це держава національностей, що отже гасло, - кожній нації особня держава", є "ненауковою" утопією.

В характері "законів", що мають регулювати співжиття між націями, були - розуміється - і так звані закони господарського розвою, які ніби вимагали побільшення господарчого терену, обнятого одною державною організацією, і пр. Тому, коли наші "націоналісти" хотіли якось обарґументувати свої "моветонні" домагання /їх конче треба було доказувати!/, то вони так само покликалися на всілякі "закони", що їх обов'язані були визнавати і їх противники. Так напр. коли українські соціалісти важилися піднести невинне гасло автономії, то на се не вистарчало задокументовання волі на особне існування, треба було доводити, що "економічна децентралізація тягне й децентралізацію політичну, та що "процес демократизації державного ладу /слово "процес" мало характер чогось містично-неминучого! / вимагає децентралізації законодавства, адміністрації, судівництва", та що "в інтересах розвитку продукційних сил" автономія України доконечно потрібна. Їх противники, знов, доводили так само незбито, що "розвиток капіталізму нищить з неминучістю національні індивідуальності. І ніхто з тих, що сперечалися, не зауважав, що інтерпретація сих "залізних законів" для кожної поодинокі нації, ширша, чи вужча, залежила виключно від енергії, з якою вона, не журачись жодними "законами", заявляла своє право на існування".

Це все, як бачимо, мало "мудру" форму, могла зватися мудрим, але при глибшому думанні показувалося немудрим і було завжди "капітуляцією перед status quo" /ст. 21./, перед, додамо ми, рабським повторюванням теорій добрих для тих, хто їх вигадав/ напр. для імперій, що ковтнули багато націй, - теорія модерности "держави національностей"/.

У розділі "Хуторянський універсалізм" поборже автор думку про існування якоїсь однаково обов'язуючої всі нації /як цивільні закони - громадян/ "правди" і обстоює "спеціальну правду тільки для тої чи іншої нації /species/."

Самозрозуміло, тут мова про "правду" вигадану людьми тої чи іншої національности для своєї нації, бо саме "провансальці" і мали на увазі вигадані "правди" для "людства", яким мало наче б то все підпорядкуватися. Провансальці нехтували "правди природи" і їх обов'язуючий характер, натомість вірили в існування якихось "правд" про упорядкування національних відносин однаково обов'язуючих всі нації, правд, згідно з якими мав би лишитися вовк - ситим, а "харчі" - цілими.

"Провансальці" наші думали, як і Драгоманов, що "не відкидав націоналізм, але відкривав націоналізм, особливо той, який сам себе протиставляє людськості". Тимчасом, як пише Донцов, "Для нормальної людини, яка відчуває довкола себе в життю і в собі самій, як і в своїй національній спільноті, пульсуючу, нічим і ніким нестримувану волю до життя і експанзії, ця філософія викличе лише жаль і відразу".

Коли ж ми вдумаємось, чим є та "воля до життя", про яку

писав Донцов, - то стане ясным, що це є властивий усьому живому гін, який зводиться до того, щоб "перемігши інших, перемігши перешкоди в боротьбі за існування, репродукувати себе в майбутніх поколіннях", - це отже - філософічна "проекція" законів природи, тих законів, без котрих давно б спинилося життя на нашій планеті і була б не до подумання сама поява людини. "Для здорових species - воля не обмежена нічим... Утвердження права на життя: продовження роду - має в них аксіоматичний характер", - пише далі Донцов.

У цій своїй праці далі виступає й автор проти матеріалізму, але уточнює це своє негативне ставлення словами "до того, що я називаю матеріалізмом" /ст. 28/, а також того "колективного егоїзму найгіршої сорти", що став "вартістю в собі", це б то до того егоїзму, який всупреч таким, повторюваним Донцовим, словам уперто йому приписують всілякі "Ю. Шерехи".

На тлі тих слів стає ясною нехить Донцова до "упадочного гуманітаризму, що понад все, ставляє фізичне "Я" одиниці" /ст. 31/, бо Донцов, яко націоналіст, з признанням наводить таку думку Шарля Мораса: "Інтереси тих земляків, що житимуть, треба ставити над інтересами тих, що живуть, а добро "вічної Франції" над добром "усіх французів "данної доби".

Так сформульоване взаємовідношення між нацією і одиницею - є антитезою "упадочного гуманітаризму", антитезою індивідуального і колективного егоїзму, висловом найвищого альтруїзму, але воно є одночасно НЕПОВОРИМОЮ ГРЕБЛЕЮ ДЛЯ ВСЯКОГО УГОДОВСТВА, і ясно, що тому москвини та їхні підголоски не могли виховувати українців у дусі подібних ідей. На своєму місці /з'ясовуючи чим є нація/ ми знайомили читачів з неправильним "атомістичним" розумінням нації, яке власне відповідає "упадочному гуманітаризмові", і пояснювали, чому воно надається для ширення націями-гнобителями серед гноблених.

Одночасно, слід підкреслити, що Шарль Морас у своїй тезі, властиво лише висловлює іншими словами уже нам знайомий ЗАКОН ПРИРОДИ, який каже, що природі залежить не на одиниці /і навіть не на гурті живих істот/, лише на майбутньому відмінка /species/.

Розуміння нації, розуміння відносин між націями, які увесь час пропагував Донцов, - для вдумливої людини роблять неможливими помилкові висновки і рішення в цій ділянці. Однак, не зважаючи на це, ми тепер зустрічаємо дуже багато таких "прозрівших націоналістів", які з запалом /зрадника чи "нефіта провансальства" - це, як кому подобається звати/ нападають на Донцова, обвинувачуючи його в тому, що свого часу вони, ті "націоналісти", спрагло чекали на успіхи гітлерівської Німеччини. Нині вони шукають "Еви-спокусниці" для самовиправдання. В дійсності ж для кожного справжнього націоналіста ясно, що: І/ такі "націоналісти" мали

в дійсності світогляд "упадочного націоналізму", який уважав, що "причиною боротьби між націями" була не "боротьба за існування", тільки... "непорозуміння", або "боротьба ідей"... /ст. 9/, а тому, і ці "націоналісти" думають, що оскільки вони самі є "націоналістами" і, мовляв, німці є "націоналістами", - то рішатиме лише "повна спільність ідей", яка - мовляв - "виключає боротьбу" і тому... сподівалися "великія і багатія милости" та всякого гварду від німців, подібно до того, як їхні брати "провансальці-демократи" чекали подібного від московської демократії; 2/ твори Донцова, ці "також націоналісти" читали може, але перейняли інші ідеї, ідеями провансальськими, не розуміли цілком прочитаного, з якого їм імпонували лише-слова, яких змісту вони не розуміли,

Автор цієї праці чув подібні "гіркі" нарікання від одного "журналіста" п. С., який нині про себе думає надто багато і "посучає" інших, тимчасом не здатний був зрозуміти навіть того, що своїм оскарженням Донцова він сам признається у своїй власній глупоті, сам собі виставляє свідомство духової убогости, бо Донцов завжди вчив чомусь іншому, що виключало подібний спосіб думання.

Донцов ще у 1925 році писав: "хто представляє собі національності як особну "спецієс", які, як це є і в органічному світі, здані на вічну конкуренцію між собою, - той ясно собі уявляє, що АНІ НАВІТЬ ДВІ З НИХ НЕ МОЖУТЬ ЗМІСТИТИСЯ НА ОДНІМ І ТІМ САМІМ КЛАПТИКУ ЗЕМЛІ ПІД СОНЦЕМ" /ст. 53/. Коли пп. Стахови, Ребети, Стиранки і багато інших не зрозуміли цієї думки, - це свідчить зле про них, а не про Донцова.

Щоб з'ясувати і без того ясно для всякого, хто може думати, принципове наставлення Донцова, з якого і випливало також його відношення до гітлерівців, наводимо далі такі слова зі статті Донцова "Боротьба за молодь" /Л.Н.В. 1931 р. ст. 721/: "Коли такий Гітлер масами забирає виборців і молодь від соціалістів, то певно не тому, ЩОБ БАЛАМУТНА ІДЕОЛОГІЯ "Назі 'в" МОГЛА Б ЯСНІСТЮ КОНКУРОВАТИ З ІДЕОЛОГІЄЮ "Sozi 'v". Донцов признавав отже організаційний хист, енергію, фанатизм гітлерівців і т. д., що і дало Гітлерові перевагу, але не признавав його "ідеології", назвавши її не тільки "баламутною", але й поставивши її значно нижче від ідеології німецького соціалізму, котрої Донцов, аж ніяк не ставив ви-соко. х/

В році 1939 /"Вістник", за м. лютий/ Донцов у своїй статті гостро скритикував політику Німеччини і виразно підкреслив, що українці не можуть сподіватися навіть хвилевих користей, лише того... що ми нині маємо!

х/ тут треба нагадати, що деякі "прозрівші" /це б то - зрадники/ націоналісти і нині уважають, що нацисти мали продуману ідеологію!

Льогічним висновком з того було, що коли пани, подібні до п. С., крутилися на терені, де німці були повними господарями, - Донцов ще в 1939 р. переїхав до Румунії, де був аж до приходу туди німців, працюючи в українському журналі, а потому виїхав, але не брав жодної участі в політичному житті, сидів тихо, не збираючися ні відновлювати журналу, ні працювати в редакціях часописів. Він розумів, що саме завдяки додатнім якостям нацистів буде неможливо пропагувати свої ідеї, що надто різнилися від нацистських, а достосовуватися - він не хотів, бо став би угодовцем чи зрадником.

Ми тут ухилилися де-що від теми, але не "в обороні" Донцова /вона зайва!/, лише щоб з'ясувати, ОСКІЛЬКИ ВАЖКО БУЛО Донцову прищепити справжні націоналістичні думки ДУХОВО СКАЛІЧЕНІЙ українській інтелігенції, яка навіть у випадкові, коли уважала себе прихильниками Донцова, - таки не розуміла його праць і не здатна була сприйняти його ідеї. Зрозуміння Донцова утруднював їм аналіфбетизм у науках природничих, хоча Донцов нібито на них не покликається.

Численні наші "націоналісти" навіть не помітили такої основної речі, як те, що "Націоналізм" Донцова є не лише у цілковитій ЗГОДІ з законами природи, але в багатьох випадках ПРЯМО ПОКЛИКУЄТЬСЯ НА ТІ ЧИ ІНШІ ЗАКОНИ, ОБОВ'ЯЗКОВІ ДЛЯ ВСЬОГО ЖИВОГО!

Цілком слушно також в багатьох випадках пояснює Донцов ті чи інші явища, користуючися означеннями, усталеними природознавством і не викликаючими жодних неясностей.

З'ясовуючи різні роди взаємовідносин між народами, говорить Донцов на ст. 54 про істоту симбіозу та різні роди паразитизму /ектопаразитизм і ендопаразитизм/ і про посередню форму компенсализму та викриває, що та "провансальська" психіка "народу провінції", "народу-додатка", свідомо виплекувана... окупантами у нашої інтелігенції, так глибоко закорінилася, що навіть коли вони, наслідуючи інших, починають подавати себе за "державників", - у них далі живе в дійсності прихована мрія про політичний симбіоз.

Донцов пише: "Коли існувала інтернаціональна, "спільна правда", то одинокою дійсністю була її підстава "людскість", ширше або вужче схоплена, яка й була конкретною реалізацією цієї універсальної ідеї: часом сю "людскість" заступав вужчий колектив - "союз словян", як у Методійців, то "ліга народів", то "совітський союз" то "європейський схід" /для "хліборобів"/, одним словом та чи інша форма політичного симбіоза. Лише однієї формули бракувало тут - "людскість - то ми": не ми належимо до людскости, лише людскість до нас. Так думали /але не казали то-го/ здорові, державні нації. Але ця формула не для провансальства, бо се ж був "імперіялізм", се ж значило претендувати не на пасивну роль в історії, а на чинну, а на се по своїй природі, провансальство не могло здобутися". /ст. 55/.

Пишучи це, Донцов мав на увазі зокрема наших "гетьманців",



про яких писав на ст. 41 так: "... серед нашої некритичної громади вони ще уходять за державників par excellence, тому, що вони прикриваються голосними фразами про державність, і тому, що їх групові інтереси вимагають не "свободи", що часом переходить в анархію, лише міцної державної організації, однак без огляду на те, чи своєї, чи чужої".

Як побачимо далі, пізніше появилися також і організовані "національності", які не цуралися цієї назви, а мали в дійсності не-націоналістичний світогляд, не по націоналістичному розуміли історію і не-націоналістичну стосували стратегію і тактику. Вони вже належали не до "власницької" верстви, як "гетьманці", лише до "позакласової", і тому їх погляди зб'їглися тим легше з поглядами наших "ПРОВАНСАЛЬЦІВ"-демократів, з якими вони зрослися, зокрема у них і у цих "демократів" "НА МІСЦЕ БОРотьБИ ЗА ІСТНУВАННЯ МЕЖИ НАРОДАМИ СТАВ ПРИНЦИП СОЛІДАРНОСТІ" /ст. 55/.

Тут Донцов, немов передбачаючи, що Галани і всякі інші за-проданці та "раби із зіркою на лобі" протягом ряду літ ще намагатимуться з провокаційною метою перекручувати його думки пишучи: "не шадив Донцов і України, її він глушливо називає "провансом" /"Радянська Україна" 1947 р./ - немов, щоб дати змогу тим легше приловлювати їх на брехні - пише:

"Я НЕ ГОВОРЮ ТУТ ПРО ЗМАГАННЯ НАРОДУ ДО САМОСТІЙНОСТІ... Я ГОВОРЮ про нашу НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕОЛОГІЮ, ІДЕОЛОГІЮ ПРОВІДНИКІВ, вона ... навіть в момент, коли хвилі національної революції били найвище... ЗАВЖДИ ПЕРЕПОЛОВИЛИ ЧИСТЕ ВИНО НАЦІОНАЛІЗМУ ВОДОЮ "ВСЕЛЮДСЬКИХ" "ЗАСАДНИЧО УГОДОВСЬКИХ КОНЦЕПЦІЙ" /ст. 56/.

Отже, як бачимо, Донцов, самозрозуміло, викриває і поборку стало і завжди не українську націю, лише zdeгенеровану інтелігентську верхівку, ідеологів "провансальства", незалежно від того, чи вони виступають у керей "державників-гетьманців", чи "хвильовистів-ваплітян", чи "націоналістів-демократів", чи на-решті у фригійській шапці санкльотів-комуністів.

Власне завдяки своєму провансальству "гетьманці" уважали вимушений союз Хмельницького з Московщиною за корисний і потрібний і "Для Липинського і гетьманців" Україна є "авангардом Руського /?/ Сходу в його обороні, як перед західною демократією, так і перед азійською охлократією". "Се своєрідне поняття "авангарду" є особливо цікаве тим, що майже всі провансальці наші стараються закрити ним порожність своєї "державницької думки!" /ст. 61/.

"В Галичині... ідею самостійної державності... заступає вузький провінціалізм, або т. зв. соборництво... в цілях здійснення цього свого найвищого постулату - об'єднання з Великою Україною всіх українських земель /"ВСІХ" - ЦЕ ЗНАЧИТЬ "СОБОРНИКІВ" румунські і чеські українські землі /не кажучи вже про Кубань/ горають

\* Мартинець "Ідеологія організ. націоналізму" 1954, ст. 44 "Соборність - Головна ідея соборництва" Шенковський, що не признає Кубані українською.

меншу ролу, як Галичина в концепціях великоукраїнських". /ст. 62/. Що ж до державної суверенності, то хоча вона і висувається в урочистих випадках, але ніхто не бере за зло, коли висувається такі ідеї, як: "Суверенність держави належить вже до історії" /Дністрянський "Нова держава", 1923 р./.

Причину того бачить Донцов також у тому, що "всі течії українства, як помірковані так і "революційні", чи "соціалістичні"... коли стихія спадала, завжди готові "числитися з фактами і перейти від ролі політичної партії до ролі філантропійного товариства" /ст. 77/.

Нашим провансальцям чужий був дух безкомпромісовости, який у Хмельницького знайшов клясичний вислів у словах: "най одна стіна о другу вдариться, одна - впаде, друга - зостанеться".

Наші провансальці взагалі не розуміли відносин між націями і думали, що існують "два націоналізми" - "добрий" і "не добрий", поневолених і пануючих". "Націоналізм перших ворожий насильству... і є боротьба /розуміється без фанатизму!/ за... рівність і свободу, є... творчий і поступовий. Націоналізм, що виступає в імені пануючої нації, - виявляється в подавленню всякої іншої нації, спочиває на правді сильного". Отже завданням українського націоналізму /"поступового"/ було побороти "внутрішню ідейною правдою" - насильницький націоналізм, при чім завданням "поступового" націоналізму ніколи не може бути "підривати взаємне довіря" між обома націоналізмами, ані опертися на "праві сильного". Українські ідеї властиво є до прийняття для всякої "дійсно поступової людини в Росії", для "дійсно державно мислячих" груп, спершу - царських, потім - комуністичних.

В таких обставинах було б на їх думку, злочином "углубляти національний антагонізм, шукати принципового оправдання шовінізму". Точка погляду, що стояла на засаді кінцевого конфлікту обох ідей, тодішнім міщанським українством відкидалася принципово, уважалася "помилковою і шкідливою". Думки, що українство "має свого ворога майже в цілій політично активній російській суспільності", пятнувалася як зрада українській справі, що шкодила її розвоєві. Оскільки чужа була сему українству психологія непримиримої активності, найліпше свідчить спосіб, яким вони опростачили Шевченка". /ст. 85/.

На ст. 91 і 92 змальовує Донцов впливає з їх фальшивого світогляду засадниче угодовство, як українських соціалістичних так і міщанських партій у відношенні до чужих сил, діючих на нашій землі:

"Вони себе звали соціалістами, демократами. Але хіба це, /те, що вони проповідували/ не плягіят з Грушевського, Драгоманова, Костомарова і Старицького! Невже це є соціалізм і демократизм, а не найширйше неприкрашене, трусливе дрібноміщанство".../ст. 95/.

Тут же Донцов змальовує "філософію наших соціалістів:

"Соціалісти вірили в демократію як таку", вірили, "що нам зовсім не... фізичною силою доведеться здобувати своє право". Та ж закони

розуму, а не афект панує в світі; "так логічно", так "последовно", так згідно з її власними за-  
сладами було б, коли б російська демократія прийшла до у-  
країнців і сказала: "Українці, ми помилялись... Тепер ми бачи-  
мо, що ваші домагання справедливі. Отже ми, російські демокра-  
ти... одходимо на бік і уступаємо вам право порядкувати на вашій  
землі". /ст. 92/.

"Провансалець не міг зрозуміти, чому в представників паную-  
чої нації "давня емоція брала гору над розумовими ви-  
водами". Соціалістичні Манілови вимагали і сподівалися, - щоб  
доктрина /так, як і в них/ і в їх противників, панувала над чув-  
ствами, навіть коли б вона йшла в розріз з "несправедливим чут-  
тям члена пануючої нації". Що "принципи" в с я к о ї нації вип-  
ливають з її емоцій, з її волі, а не навпаки, - сього прекрасно-  
душні наші "революціонери" ніяк не могли собі упритомити, віря-  
чи в "переродження" мозку своїх неблаганних противників.

Вони не ставили справу міжусобиці двох народів в площині  
спору за владу над людністю і територією спірної країни,  
ходило ж тільки за втілення принципів демократії, а хто ж ліпше  
розуміється на тім, як се зробити на Україні, як не наші україн-  
ські демократи? Се була справа доцільности і переконання, і в сім  
відношенні наше соціалістичне дрібномішанство ні в чім не різни-  
лося від мішанства "буржуазного". /ст. 93/.

Донцов, звичайно, не стояв за цілковито-абсурдальну "прин-  
ципіальність", бо ж він на ст. 100 виразно пише: "Звичайно, вся-  
кий політик мусить числитися з обставинами, а ле  
не бути їх невільником".

Тут же зясовує Донцов ще одну причину угодовства наших про-  
вансальців так:

"Я вже звертав увагу, що сей неприкритий опортунізм україн-  
ського провансальства походить з засадничої байдужности до справ  
організації влад людей, яких овид не сягав дальше полагод-  
ження "місцевих справ", культури, економічного добробуту - полі-  
тики рідної дзвінниці. На ґрунті такої "політики" /а такою вона  
була помимо велемовних фраз про соціалізм і пр./ ясно, що можли-  
ве було й порозуміння з кождою владою /з царя-  
вом, демократією, совітами/. /ст. 96/.

Тимчасом наше провансальство просто шукало способу, як би  
уникнути боротьби, яка йому зрештою здавалася зайвою, бо "добрю  
ідею прийме і найлютіший ворог" /"Нова Україна" за 1923 р./.

"Наше провансальство не припускало, що для перемоги потріб-  
ний є революційний запал. Відсіля його ненависть до "новінізму",  
"афекту", "пристрасти", як головних чинників боротьби" /ст. 101/.  
Звідсіля спроби переконати навіть Денікіна в конечности просто  
"усунути недовіря і неприязнь та антагонізми між двома рідними  
народами..." /з "Меморандуму" Денікіну/.

Тим більше: "Вони твердо вірять, що коли "народ" приїде до  
влади в країнах, що ворогують між собою, - закон боро-  
тьби за істновання в надорганічнім світі умлі-  
віч стратить свою силу, а його заступить закон "солідарности"

/ст. 95/ ... "звідтіля і ненависть провансальця до того стану, який є ПРИРОДНИМ межи націями, ЯКИМ ДИКТУЄТЬСЯ УНІВЕРСАЛЬНИМ ЗАКОНОМ БОРОТЬБИ ЗА ІСТНУВАННЯ" /ст. 76/.

"ДАРВІНОВА ТЕОРІЯ, ШО ЗЯСОВУЄ ПОСТУП ПЕРЕМОГОЮ СИЛЬНІЙШОГО НАД СЛАБШИМ У НЕВПИННІМ БОРОТЬБІ ЗА ІСТНУВАННЯ, НЕ ПРОМОВЛЯЛА ДО ЇХ ВТОМЛЕНОГО І СПОКІЙНОГО СЕРЦЯ, як і взагалі заклик до сили, замість до розуму" х/ /ст. 77/.

Наші "провансальці" тоді, як і тепер, через своє засліплення нездатні були бачити, що в дійсності в світі навіть "розум" завжди є залежний від... сили.

Чи композиції Стеценка і Леонтовича є гірші від композиції Дунаєвського? Чи поезії, проза і драматичні твори Шевченка, Коцюбинського, Л. Українки і Стефаніка є слабійші за твори Пушкіна, Горького, Островського чи Чехова?

Нарешті, чи перечислені московські твори не набули раптом більшої "вартости" на Заході в протязі о с т а т н і х десяти років? Отже, чому творчості наших письменників ніхто не знає, на жодних чужих сценах не виконують наших річей, але натомість не минає тижня, щоб у Швайцарії чи Спол. Штатах Америки, Англії чи Франції, Італії чи Бельгії, не виконувалися ті московські твори?

Т і л ь к и т о м у, ш о за тими московськими творами стоїть с и л а московської імперії, тільки тому, що вона натискає на Захід, а ми, коли й "беремо" в чомусь "у ч а с т ь" на міжнародній арені, то лише як яничари в складі турецької армії, в службі ворожого нам московського натиску!

Ще д е с я т ь л і т т о м у непомітно було такої московської дурійки на Заході, отже і "розум" знайшов прекрасними творами духа ті московські витвори лише тому, що за ними стала сила.

Наші натомість провансальці в "МУР"-і товчуть казнащо про "велику літературу" і думають, що твір тоді стає "всесвітнім, як тільки пересічний навіть письменник почне розписуватися в ньому про... "всесвітність", "гуманність" і т. д. Їм навіть не приходить в голову, що як чеховські типи є суто московські і обертаються в колі московських ідей, так і "Полкшко, полкшко" не має в собі нічого "всесвітнянського", а це "полкшко" виконують нині і надають радіовисильні Заходу. Рішає лише сила духа і то у купі із силою фізичною - без того - жоден "розум" і "всесвітність" не допоможуть.

При тому наше "провансальство" захоплювалося навіть не розумом, а ч и м о с ь і н ш и м, може просто "здоровим глуздом", бо не мало зрозуміння ні до суверенного розуму, ні не признавало

-----  
х/ Самозрозуміло, Донцов не мав наміру тут протиставляти позбавлену розуму силу - позбавленому сили розумові, лише мав на увазі, що наші вчинки, а тим більше вчинки цілих націй, ніколи не бувають наслідком здійснювання якихось абстрактних обов'язуючих всіх розумовань. Розум служить у першій мірі, кожному відмінку, як зброя в боротьбі за існування, яка діє не у власному інтересі, лише в інтересі посідача й відмінка.

належного місця розумнійшій меншості, коли та не одержала апро-  
бати і похвали навіть від остатнього дурня. Донцов пише:  
"... погляд, що виключає творчу роль діяльної мен-  
шости, - є й досі причиною трусости "верхів", невміння активно  
вести за собою маси, страху виступити з  
ідеологією в даний момент в ма-  
сі непопулярною, їх безнадійного опортунізму,  
який, щоби бути "з народом" в момент історичних поразок, ко-  
че йде в Каносу... Нашій "національній меншості"  
бракувало чеснот, потрібних всякій аристократії: відваги ви-  
бирати і наказувати, наш Гриць завжди ховався  
за пліт "громадської думки" і "волі народа" /ст. 108/.

Поборював Донцов також український "демократизм", але "демо-  
кратизм" специфічний. Українські політики "демокра-  
тизм" утотожнювали з "мужицтвом" /не з селянством, мова  
тут про інше/. Але це була особлива демократія, справж-  
не мужицтво" /ст. 113/. Воно ж вело до того, що "вони думали пе-  
редовсім про рівність, але не про свободу, і тому готові були за-  
бути про момент свободи /влади, коли хтось забезпечить їм рів-  
ність: як Драгоманів з своїм царофільством, як Костомарів, який  
волів монархію над республіку, коли "верховна влада попаде до рук  
розумній людині" /себто такій, що дбає про добробут "народа"/, як  
Грушевський і ціла наша плеяда істориків, які відкидали політичну  
свободу, коли вона "вимагала жертв" від того самого "народа",  
Вони просто "поклонялись народові, як животворящій стихії... котра  
мусить одвіт дати на всі наші питання про індивідуаль-  
ну і общеську свободу, про індиві-  
дуальне і людське щастя". Частина одиниці,  
щастя всіх, вільність від всяких "оккультних" сил, що стояли над  
ними - і охорона від всяких "жертв", - се був ідеал нашого про-  
вансальства, ідеал суто плебейський.

Далекі від стремління до захоплення влади, від всякої агре-  
сії, "в національних питаннях не йшли /вони/ дальше тої границі,  
котра визначалась потребою самооборони" оборони своїх  
економічних і культурних, "мінімальніших" інтересів. Особливо  
ненависний був їм "принцип державного насильства". В народі, як  
і тодішні росіяне, від яких вони зачерпнули свою науку, бачили  
вони щось містичне; все, що виходило з глибин народньої юрби,  
набирало в них ео ipso вищу містерійну силу, vox populi був  
для них vox Dei" /113/.

Це не був навіть демократизм, це отже щось таке ж інше, як  
і "упадочний націоналізм", про який так писав Донцов: "Це не був  
націоналізм націй, чисто релігійна ідеологія, з волею будувати  
... з жадобю пановання і влади... свій патріотизм вони принизили  
до любови до "рідної стороньки", до її звичаїв, до того, що  
знає у Франції під назвою "регіоналізму" /ст. 114/.

У цій же праці заперечує Донцов позитивні якості "гуманно-  
сти", але знова не справжньої, а "нашої", звироднілої гу-  
манности, бо "Справжня гуманність це не  
витягання на світло дня лише негативної сторони нещастя,

його стихійності, "болю" яко такого, лише симпатія також з мораллю покритого, яка пхнула його в нещастя, це афірмація того, в ім'я чого він відповідає війну життю, наражаючи себе на небезпеку... Вони ж симпатизують з жертвою нещастя, хоч би пасивно... "ст. II5/.

Отже Донцов справжньою гуманності не відкидав. Наші "провансальці" думали, що увесь світ можна би було виховати в дусі такої "мягкосердості", "лагідності" і т.д. Своє власне таке наставлення вони фальшиво пояснювали не власною слабкістю, - тільки тим, що вони морально перевищують інших /вони були за примітивні, щоб з факту, який легко можна було спостерегти, а саме, що у відношенні до слабших за себе, а також до тварин, вони не різнилися від представників найбільш імперіялістичних націй - зробити правильний висновок/.

Як ілюстрацію подібних настроїв наводить Донцов уривок з поезії: "Дужі! волю прекрасну віддайте... Ситі! Землю Господню верніть... Хижі! чулими, добрими станьте - і в покуті гріхи замоліть" /Олесь/.

Наведене, як не можна краще, пояснює, чому майже ціла наша "політична пропаганда" ішла по лінії: "Хижі! чулими, добрими станьте", це б то апелювали до доброго серця вовка, або зводилась до шукання нового пана, якому зараз же представлявано: 1/ як нас кривдив попередній господар, 2/ які ми працюючі, здібні, лагідні, і 3/ яка багата наша земля.

"Суть провансальського світогляду - це "гуманність" і "толеранція". Для них закон життя не боротьба - лише солідарність і взаїмная любов... Для мужньої філософії ворог є ворог, чи він того свідомий чи ні" /ст. II7/. Очевидно, тут мова про гуманність в лапках і "солідарність" - з ворогом.

"Ся гуманність" була теж головним законом в відношенню до свого наряду. Тут "одиноким клейнотом" було - життя одиниці, одинокою реальністю момент, одиноким щастям сидіти на рідній купі гною, щоби лиш не було "руїни, крові і страждань". "Бути гуманним - значить бачити в кожній людину рівну собі" і очевидно, жалувати її. Тому в нас жалують провокатора, коли він матеріально терпить і має жінку й діти. Тому /з жалости/ просять у нас "зміну переконань" викликану "тяжким матеріальним положенням", але не дарують незалежну від цього, дійсну переміну дійсних переконань. Протест обурення, гльорифікація і радість з приводу смерті того, хто впав, борюючи свою ідею, - се за сильні переживання для провансальця... Вони на всі події дивляться з точки погляду філантропа, що знає одну панацею на людські нещастя: лагодження звичаїв, гемеопатичну поміч, жаль, потіху, а ніяким способом не пристрасть, не чувство, не насильне збурення status quo, ніякі здвиги і катастрофи. Тому власне їх "чуле серце" не приймало "кривавих

кошмарів" революції. Вони мріяли про "кращу будуччину", але не про шлях, який до неї дійсно веде. Поезія зусилля лишилася їм чужа. Перед морем хаосу, перед видом смерті, перед безоднею, що раптом відслонила їм завіса будуччини, - чулися вони мов дикуни, які побачили в перше блиск і лоскіт вогневої зброї: вони впали на коліна і зачали відмовляти молитви. Їх обгортає "сум на вид руїни". Їх смутить, що стає "з кожним днем все більше й більше крови". Вони нарікають на "кріваві дні, сумні, страшні" революції, коли їм маціловське серце сподівалося, що вона прийде в образі "веселої весни". Вони не приймають революції такою, якою вона є; для них вона повинна бути "яблуневоцвітна", "звуколірна" і "з музикою". Їх разить на вид страшною картини, коли "смерть шумить косою". Їм стає "страшно" від сього пекла життя. В ній для них немає ніякої краси. Воно є для них не покріпленням віри в силу людської природи, лише доказ того, що "людське серце до краю обідніло". Країна боротьби се для них "проклятий край", в яким "ніколи не буде раю", поки замість закону боротьби не завітає до нього погідна добросердечність і всепрощаюча любов космічнооркестрових філістрів". /ст. II8-II9/.

"Генозу й істоту "провансальської толеранції" так пояснює Донцов: "Не маючи н і я к о ї думки - вони толерантні до всякої. Не вмючи сказати ні "Так", ні "Ні", вони симпатизують і з потакующими і з тими, що заперечують" /ст. II9/.

Це - убивча характеристика, але правдива, і той рід "толранції" ми стало обсервуємо, при чому вона лучиться з нетолеранцією до всього окресленого, усистематизованого і послідовного.

"Соціалізм без музики /очевидно - ніжною й мелодійною/ ніякими гарматами не встановити", писав П. Тичина тоді, коли він писав ще те, що думав.

Подібних людей так характеризував Ф. Ніцше:

"Ми не кусаємо нікого і уступаємося з дороги кожному, хто хоче кусати, у ВСЬОМУ НАША ДУМКА ТАКА, ЯКУ ПІДДАЮТЬ НАМ".

І ось тому прем'єр міністер, наставлений на це становище подібними "провансальцями", - Винниченко, тоді, коли треба було гарячково готуватися до важкої боротьби з москвинами за незалежність, - мріяв. "Всі люди будуть смирні, як ягняточка, всі житимуть у прекрасних палацах, ходитимуть у гості один до одного".

Чи маємо дивуватися, що наше "ягняточко" з таким уподобанням і мріями - програто боротьбу вправді ходило "у гості" до Леніна-Сталіна в році 1919 /за запросини і "гостювання" в передплату заплативши "відкритим листом", який був розклеєний по цілій Україні, листом, якому, /а тим самим і його авторові/ сам Винниченко дав цілком правильний заголовок "Лист негідника"/, але за те, що це шкідливе "ягняточко" чекає у Франції на нові запросини, - український нарід заплатив мільйонами своїх синів та дочок!

Тут мусимо ще раз підкреслити, що всі закиди Донцова стосуються лише до представників упадочного "націоналізму", до провансальців - отже навіть не до всієї інтелігенції, і він тому цілком слушно ментальності різних Винниченків протиставляє ментальність людей таких, як напр. Леся Українка,

котра, немов у відповідь на мрію Винниченка, писала:

"Нам ніяково в тому прийдешньому товаристві. Нам сумно серед того безкрайного щастя, бо наша уява страждає від довгої плетениці картин без тонів, перспективи і півтонів. Се не життя, а повільне вмирання від щастя, від безжурного непотрібного добробуту: НЕМА БОРОТЬБИ - СЕЇ КОНЕЧНОЇ УМОВИ ЖИТТЯ, НЕМА ТРАГЕДІЇ, що дає глибину і зміст життю." /"Утопія в белетристиці/. Не дурно Лесі Українки не розуміють у нас і досі!

Там же Донцов, вияснюючи істоту "світогляду" провансальців, затримується трохи над зясуванням ідеї "програмового" вірша П. Тичини "Соняшні клярнети", щоб пояснити, якою їм, "провансальцям", здається навіть оточуюча нас природа.

З цєю ж метою наводить Донцов тут же таку цитату з праці Ч. Дарвіна:

"Ми бачимо обличчя природи, що сяє втіхою, бачимо не раз надмір поживи; але МИ НЕ БАЧИМО АБО ЗАБУВАЄМО, що пташки, що довкола так безжурно співають, живляться переважно інсектами або насінням, НИЩУЧИ БЕЗПЕРЕСТАННО ЖИТТЯ; забуваємо, в якій кількості хижаки, або інші звірята нищать цих співців, або їх яйця, або молодята". Навівши ці слова Дарвіна, Донцов додає: "власне цей ДРУГИЙ ВИГЛЯД природи - ЇЇ СУТЬ, НЕ БАЧАТЬ НАШІ "СОНЯШНО-КЛЯРНЕТІВЦІ". Вони бачать лише "гармонію" - не боротьбу, і в цій гармонії і непорушності, а не в русі і змаганню - красу". /ст. 125/.

Це українське "провансальство", як стверджує при кінці першої частини свого "Націоналізму" Донцов: "... НЕ МАЛО ВІДВАГИ визнати суворий ЗАКОН ЖИТТЯ, ЗАКОН БОРОТЬБИ", - "і нині, і присно і во віки віків" визнати правду конкуренційної боротьби і пановання дужчого... Не признавали безграничності інстинкту життя, волі до розширення... Природа дбає, щоб усе меншвартне згинуло, а все здібніше лишилося. ВОНИ ПЕРЕКИНУЛИ ДО ГОРИ НОГАМИ ВСІ ЗАКони ПРИРОДИ" /ст. 134/.

Більше того, це провансальство боялося навіть визнати собі, що перед українцями стоїть ділема "перемогти в боротьбі, або загинути", і тому сподівалося, що вдасться якимось без того "проскочити", хочби "намовивши вовка стати вегетаріанцем". Вони не розуміли ідеї Донцова, і тому дивувалися, "як це так, що Донцов саме українцям, яких всі гноблять і б'ють, - наказує визнати, що є справедливим і правильним, що їх гноблять, що коли дужчий використовує свою могутність - усе в порядку"?

Чи не слід власне того дужчого, щоб він не гнобив нас,